

Marian Pastuszko

Celebracja święceń (kanony : 1008-1011 1-2)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 40/3-4, 37-124

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MARIAN PASTUSZKO

CELEBRACJA ŚWIĘCEŃ (KANONY: 1008 – 1011 §§ 1–2)

Spis treści: Wstęp. 1. Sakrament święceń. 1.1. Prawo dawne. 1.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. 1.3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana – Pawła II (kan. 1008 – 1009 § 1). 2. Obrzędy święceń. 2.1. Święcenia diakonów. 2.2. Święcenia prezbiterów. 2.3. Święcenia biskupów (kan. 1009 § 2). 3. Czas święceń (kan. 1010) 3.1. Prawo dawne. 3.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. 3.3. Papieża Pawła VI Motu proprio Pastorale munus z 30 listopada 1963 r. 3. 4. Papieża Pawła VI Pontyfikał Rzymski z 1968 r. 3. 5. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana – Pawła II (kan. 1010). 3. 6. Papieża Jana Pawła II Pontyfikał Rzymski z 1990 r.. 4. Miejsce święceń (kan. 1011 §§ 1 – 2). 4. 1. Prawo dawne. 4. 2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. 4.3. Papieża Pawła VI Motu proprio Pastorale munus z 30 listopada 1963 r. 4.4. Papieża Pawła VI Pontyfikał Rzymski z 1972 r. 4. 5. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. (kan. 1011 §§ 1 – 2) 4. 6. Papieża Jana Pawła II Pontyfikał Rzymski z 1990 r. Zakończenie. Argumentum: De sacrae ordinationis celebratione.

Wstęp

W Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana – Pawła II mianowicie w jego księdze czwartej – posługa uswięcenia, część pierwsza – sakramenty, znajduje się tytuł szósty – święcenia, obejmujący kanony 1008 – 1054. Z tych kanonów pierwsze dwa, to jest 1008 i 1009 §§ 1 – 2 są umieszczone przed tytułem pierwszego rozdziału – o sprawowaniu święceń oraz ich szafarzu. Jako takie stanowią one wstęp do innych kanonów o święceniach zamieszczonych w trzech rozdziałach tego VI tytułu, i należy je mieć na uwadze przy czytaniu wszystkich kanonów następujących czyli 1010 – 1054. Po tych dwóch pierwszych kanonach mamy rozdział pierwszy mówiący o celebracji święceń oraz o szafarzu święceń. Na temat celebracji święceń mamy tylko cztery kanony, to jest dwa kanony wprowadzające (kanony 1008 i 1009 §§ 1 – 2) oraz dwa pierwsze kanony w rozdziale pierwszym o celebracji święceń oraz o ich szafarzu, czyli kanony 1010 i 1011 §§ 1 – 2. Te cztery kanony to jest 1008 – 1011 §§ 1 – 2 opracujemy w niniejszym studium. Tematy do opracowania mamy cztery: 1. sakrament święceń (kanony: 1008 – 1009 § 1), 2. obrzędy święceń (kanon 1009 § 1), 3. czas święceń (kanon 1010), i 4. miejsce święceń (kan. 1011 §§ 1 – 2). Łączność tych tematów jest zupełnie jasna, stąd nie potrzebuje uzasadnienia.

1. Sakrament święceń (kanony: 1008 – 1009 § 1)

1.1. Prawo dawne

W czasie Ostatniej Wieczerzy Chrystus Pan połamał i podał apostołom chleb przemieniony w Jego Ciało i Kielich z winem przemienionym w Jego Krew. Poleciał wówczas apostołom, aby oni czynili to, co On sam uczynił /Mt 26, 28; Łk 22, 20; 1 Kor 11, 24/. – Po swoim zmartwychwstaniu Chrystus Pan powiedział do apostołów; Weźmijcie Ducha Świętego. Którym odpuscicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane /J 20, 22 – 23/. – Na krótko przed swoim wniebowstąpieniem Chrystus Pan powiedział do apostołów: Idźcie i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w Imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego /Mt 28 19/. W ten sposób Chrystus Pan powierzył apostołom swoje słowo, władzę i Eucharystię, jako formy wypełniania Jego kapłańskiego posłannictwa¹.

Apostołowie zrozumieli wolę Chrystusa i rzeczywiście poszli na cały świat. W poszczególnych gminach chrześcijańskich uczyli o wyznawaniu wiary w Boga, o chrzcie i o nakładaniu rąk / = o święceniach /Hbr 6, 2/, ustanawiali czyli święcili przełożonych albo starszych /Dz 1, 23/, których nazywali *episkopoi* lub *presbyteroi* /Dz 20, 28; Dz 14, 20; 1 Tt 1. 3/ względnie po prostu prezbiterami / = kapłanami /Jk 5, 14². – Ustanowieni przez apostołów przy

¹ Br. M o k r z y c k i, *Kościół w Świętości*, Warszawa 1984, s. 65.

² M. R i g h e t t i, *Manuale di Storia Liturgica*, vol. IV, Milano 1953, p. 254 Przyjmuje się, że pierwszymi prezbiterami byli 72 uczniowie Chrystusa, przez Niego wybrani i wyposażeni w różne uprawnienia, a następnie wysłani na misję / Łk 10, 17/. Po Wniebowstąpieniu Chrystusa Jego uczniów spotykamy przy apostołach św. Jakubie w Jerozolimie, ale nazywani są teraz starszymi czyli po grecku *presbyteroi*. Jeden z uczniów Chrystusa, Maciej, został wybrany na miejsce Judasza, który wydał Pana /Dz 1, 21 – 26/. St. N a g y pisze: „wyraz prezbiter wszedł do Dziejów Apostolskich ze świata żydowskiego. Miał on we współczesnym chrześcijaństwie judaizmie trzy główne znaczenia. Przede wszystkim oznaczał ludzi podeszłego wieku, następnie odnoszono go do grona tych członków gminy żydowskiej, którzy stanowili radę u boku przełożonego synagogi, a wreszcie używano tej nazwy dla oznaczenia sanhedrynu całego, albo też jednej z jego frakcji. Słowo „starsi” było synonimem słowa „przełożeni”: *Prezbiterzy w pierwotnej gminie chrześcijańskiej*: *Roczniki teologiczne* – kanoniczne 8 (1961) z. 1, s. 20. Warto wiedzieć, że św. Jan apostoł na początku swojego drugiego i trzeciego listu pisze o sobie: *ja prezbiter*. L. S t a c h o w i a k pisze na ten temat: „Autor listu określa się jako „prezbiter” (tj „starszy”). W określeniu tym nie chodzi o urząd (jak np u św. Pawła „apostoł”) ani o proste określenie podeszłego wieku (zresztą niewątpliwego), ale o epitet, który przyłągwał w gminach do autora, tak że wszelka dwuznaczność jest wykluczona”: *Drugi list świętego Jana*, w: *Praca zbiorowa, Komentarz praktyczny do Nowego testamentu, część 2*, Poznań – Warszawa 1975, s. 1128. Na ten sam temat wypowiada się także K. R o m a n i u k /obecnie: bp/. Według niego: „Wszystko zdaje się przemawiać za przypuszczeniem, że występujące w tym fragmencie terminy – prezbiterzy i biskupi – zostały użyte zamiennie na oznaczenie tych samych ludzi. Nie wydaje się jednak, by były to zwykłe

pomocy modlitwy i włożenia na nich rąk, diakoni pełnili funkcje społeczne i liturgiczne /Dz 6, 2 – 6/.

Św. Paweł apostoł przełożonych gminy nazywa raz *episkopoi* raz *presbyteroi* /Dz 20, 17 – 28/, ale nazywa ich też szafarzami Bożych tajemnic /1 Kor 4, 1/, sługami Nowego Przymierza, a ich pracę apostołską określa jako posługiwanie liturgiczne /*latreuo* – Rz 1 9: *leitourgon* – Rz. 15, 16³. – Swojego ucznia Tymoteusza św. Paweł ustanowił biskupem przez włożenie rąk /2 Tm 1, 6: 1 Tm 4, 14/ i upomniął go, aby sam zbyt szybko na nikogo rąk nie wkładał /1 Tm 5, 22/. – To włożenie rąk w czasach apostołskich było skutecznym znakiem łaski czyli sakramentem, skoro św. Paweł napomina swojego ucznia Tymoteusza, aby nie zaniedbywał łaski, która jest w nim, i która mu była dana przez prorokowanie z włożeniem rąk kapłańskich /1 Tm 4, 14/. Innym razem św. Paweł pisał do Tymoteusza, aby rozbudzał łaskę, która w nim jest przez włożenie rąk /2 Tm 1, 6/.

Z tego co ustaliliśmy wynika, że już w czasach apostołskich święcenia są uznawane za sakrament. Obrzęd święceń w tamtych czasach był krótki. Obejmował czytanie Słowa Bożego, modlitwę i włożenie rąk apostołskich na przyjmującego święcenia /1 Tm 4, 14: 5,22: 1 Tm 1, 6: Dz. 6, 13, 3⁴.

W czasach poapostołskich św. Klemens Rzymski /92 – 101/ napisał około 96 roku sławny list do Koryntian, ponieważ Koryntianie zbuntowali się przeciwko swoim prezbiterom i niektórym z nich pozbawili ich urzędów. Św. Klemens poucza Koryntian, że prezbiterzy są ustanowieni /wyświęceni/ przez apostołów. Apostołów wybrał zaś sam Chrystus Pan, a Chrystusa posłał Bóg na ziemię /42, 4/. Prezbiterzy mogą spełniać ofiary i święte obrzędy /40, 2/. Ponieważ władza apostołów nie pochodzi od wiernych, wierni nie mogą usuwać prezbiterów, a jeśli to czynią, to trzeba to uznać za zwykły bunt /47, 5/. Tych, przeciwko którym bunt Koryntian kierował się, św. Klemens nazywa albo *episkopoi* albo *presbyteroi* /47, 6: 44, 4⁵. Według Listu do Koryntian św. Klemensa Rzymskiego święcenia są dwustopniowe,

synonimy. Pierwszy z nich określa pewien stan, drugi zaś wyrażając ideę pewnego nadzoru, czuwania, wskazuje na konkretną funkcję. Przeto ci sami ludzie, kiedy stanowili kolegium zarządzające lokalnymi Kościołami, byli nazywani starszymi, gdy zaś z biegiem czasu zostały dokładniej sprecyzowane przynajmniej niektóre ich funkcje administracyjne, byli określanii mianem biskupów³: *List do Tytusa*, w: Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu, s. 978.

³ Br. Mokrzycki, *Kościół w Świętości*, s. 65

⁴ Br. Mokrzycki, *Kościół w Świętości*, s. 66

⁵ M. J. Rouet De Journal, *Enchiridion Patristicum*, ed. 21, Barcinone – Friburgi Brisg., Romae 1959, n. 11 – 29, p. 5–11: M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, t. I, Warszawa 1975, s. 20 – 24.

mianowicie – *episkopoi* – *presbyteroi* to jest jeden stopień, a drugi stopień – *diaconos* (diakoni)⁶.

Prawie współczesny św. Klemensowi Rzymskiemu, papieżowi /+ 101/ był św. Ignacy, drugi – po papieżu Ewodiuszu – następca apostoła św. Piotra, w Antiochii Syryjskiej /+ 107/. Ci dwaj święci, Klemens i Ignacy nieco inaczej widzieli Kościół. Św. Klemens pozostający pod wpływem apostołów św. Piotra i św. Pawła, kładł akcent na kolegialne działanie biskupów i prezbiterów, tymczasem św. Ignacy, zależny raczej od św. Jana apostoła, przebywającego w Efezie, bardzo podkreślał znaczenie biskupa, który jak monarcha stoi na czele gminy chrześcijańskiej, i któremu podlegają prezbiterzy, diakoni i wierni⁷. – Pisząc list do Filadelfian św. Ignacy pozdrowił ten Kościół przez Krew Jezusa Chrystusa. Napisał, że Kościół ten jest jego radością, zwłaszcza jeśli chrześcijanie stanowią jedność z biskupem oraz prezbiterami i diakonami, ustanowionymi zgodnie z wolą Chrystusa i przez Niego zatwierdzonymi mocą Jego Ducha Świętego. Zachęca też Filadelfian, aby starali się mieć tylko jedną Eucharystię, bo jedno jest Ciało Pana naszego Jezusa Chrystusa i jeden kielich, którym jednoczymy się z Krwią Jego, i jeden tylko ołtarz ofiarny, a więc jeden tylko biskup, otoczony prezbiterami i diakonami, współsługami swoimi⁸.

Św. Ignacy pisał swoje listy do Efezjan, Magnezjan, Tralian, Rzymian, Filadelfian, do Smyrneńczyków i do Polikarpa, aby pouczać jak wielką rolę w gminie chrześcijańskiej ma biskup. Św. Ireneusz, biskup Vienne i Lionu /ok 140 – 202/, uczeń św. Polikarpa⁹ bronił Kościół, także biskupów przed błędzycami w wierze /gnostykami/. Pisze on, że odwołanie się do apostołskiej tradycji wywodzącej się od apostołów Piotra i Pawła, oraz przekazywanej przez zgodną naukę prawowitych biskupów stanowi pełne ukazanie prawdy wiary, a także argument przeciwko tym, którzy kierują się własnym upodobaniem, próżną chwałą, zaślepieniem i złą wolą. Z Kościołem Rzymskim bowiem w sprawie tradycji dziedziczonej po apostołach, zgadzają

⁶ J. Rostworowski, *Charakter i znaczenie biskupstwa w pierwszych dwóch wiekach Dziejów Kościoła*, Kraków /1925/ s. 124: M. R i g h e t t i. *Manuale di Storia Liturgica*, vol. IV, p. 254.

⁷ B. Kurtscheid, *Historia Iuris Canonici, Historia Institutorum*. Romae 1951. p. 29: J. M. Szymusiak – M. Starowiejski, *Słownik wczesno – chrześcijańskiego piśmiennictwa*, Poznań 1971, s. 202: J. Rostworowski, *Charakter i znaczenie biskupstwa*, s. 152– 153 pisze, że św. Ignacy w swoich siedmiu listach użył wyrazu episkopoi 57 razy, podczas gdy piszący w tym samym czasie długi list św. Polikarp (70 – 156) uczeń apostoła św. Jana nie użył tego wyrazu ani raz.

⁸ M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, t I, s. 27.

⁹ J. M. Szymusiak – M. Starowiejski, *Słownik wczesno-chrześcijańskiego piśmiennictwa*, s. 205

się wszystkie Kościoły, czyli wszyscy wierni bez względu na miejsce ich zamieszkania¹⁰.

Podobnie wypowiedział się Tertulian, prezbiter (ok. 160 – 222/223) w swoim dziele *przeciwko herezjom*. Jego zdaniem, jeśli jakieś herezje chcą uchodzić za wywodzące się od apostołów, to należy im powiedzieć, aby wykazały początek ich Kościoła, niech przedstawią szereg swoich biskupów i wykażą, że ci biskupi na skutek nieprzerwanego następstwa sięgają samych początków do tego stopnia, że pierwszego z nich ustanowił i poprzedził na stolicy biskupiej któryś z apostołów, względnie mężów stale przebywających z apostołami. Właśnie w taki sposób bronią swojej powagi Kościoły apostołskie. Na przykład Kościół Smyrneński jest stolicą Polikarpa, ustanowionego przez św. Jana apostoła, zaś Kościół Rzymski miał jako biskupa Klemensa wyświęconego przez św. Piotra apostoła¹¹.

Sukcesja biskupów, na którą powołując św. Ireneusz i Tertulian, bronili Kościoła przed herezykami, dotyczyła święceń, jakie biskupi przyjmowali. Jest to dla nas bardzo ważne. Dowodzi bowiem, że apostołowie, a także ich bliscy czy dalsi następcy nie tylko udzielali chrztu i na ochrzczonych wkładali ręce, żeby im udzielić Ducha Świętego [= sakramentu bierzmowania], ale także wybranych z tych, których ochrzcili i udzielili im Daru Ducha Świętego, święcili, żeby mogli przewodniczyć sprawowaniu Wieczery Pańskiej i spełniać inne czynności święte.

O święceńiach biskupów, prezbiterów i diakonów mówi nam *Apostolike paradosis* /Traditio apostolica/ autora świętego Hipolita Rzymskiego /Hippolytus/, męczennika [+ 235/], napisane po grecku około 211 r. Jest to najstarsze pisane świadectwo liturgii syryjskiej¹².

Według tej księgi liturgicznej biskupowi udziela się święceń, gdy zostanie on wybrany przez cały lud, który gotowy jest przyjąć go jako biskupa¹³. Święcenia odbywają się w niedzielę. Najpierw wszyscy zebrani biskupi wkładają ręce na mającego przyjąć święcenia nic przy tym nie mówiąc. Potem jeden z biskupów poproszony o to wkłada ponownie ręce na przyjmującego

¹⁰ *Adversus haereses*, 3, 3, 2: Enchiridion Patristicum, n. 210, p. 86: Zob. M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, t. I, s. 187 – 168.

¹¹ *De praescriptione haereticorum*, ca 200 an.: Enchiridion Patristicum, n. 296, p. 114. Zob. M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, t. I, s. 223. Należy wiedzieć, że św. Klemens był biskupem Rzymu po św. Linusie, który był biskupem Rzymu bezpośrednio po św. Piotrze Apostole.

¹² J. M. Szymusiak – M. Starowiejski, *Słownik literatury wczesno-chrześcijańskiej*, s. 184, 187.

¹³ Należy wiedzieć, że synod odbyty w Antiochii w 341 r. domaga się, aby biskupa powoływano na synodzie /kan. 23/ w obecności metropolity /kan. 19/: A. Z n o ś k o, *Kanony Kościoła Prawosławnego w przekładzie polskim*, tom I w 3 trzech częściach, Warszawa 1978, s. 158 – 159.

święcenia i modli się słowami: Boże, Ojcze Pana naszego Jezusa Chrystusa, Boże wszelkiej pociechy, który mieszkasz na wysokości i spoglądasz na pokornych, i znasz ich zanim się urodzą, który ustanowiłeś przełożonych i kapłanów, zeslij teraz pochodzącą od Ciebie Moc Najwyższego Ducha, jakiego dałeś swojemu Synowi umiłowanemu. a przez Niego przekazałeś apostołom, aby budowali Twój Kościół w poszczególnych miejscach, spraw, aby ten oto twój sługa wybrany na biskupa, pasterzował Twojej trzodzie i pełnił dla Ciebie służbę arcykapłańską, aby nieustannie przednynwał Cię i ofiarowywał Ci dary, aby posiadał władzę odpuszczania grzechów zgodnie z Twoim poleceniem.

Po odmówieniu tej modlitwy przyjmujący święcenia otrzymuje pocałunek pokoju od obecnych, którzy cieszą się, że wyświęcony był godny przyjęcia święceń. Diakoni przynoszą nowo wyświęconemu biskupowi dary ofiarne. Wkłada on na nie ręce wspólnie z prezbiterami, natomiast sam biskup odmawia modlitwę dziękczynną /= Eucharystię czyli Mszę świętą¹⁴. Sprawując Eucharystię biskup nie musi używać określonych tekstów. Św. Hipolit wyraźnie pisze, że jeśli ktoś potrafi, to może modlić się innymi słowami, byle tylko modlił się rozumnie i zgodnie z ortodoksją /= z prawowierną nauką¹⁵.

Według *Traditio Apostolica* drugim święceniem – poza biskupstwem – jest prezbiterat. Święceń prezbiteratu udziela jeden biskup. Wkłada on ręce na wybranego przez lud kandydata. Po biskupie to samo czynią obecni prezbiterzy, ponieważ przyjmujący święcenia prezbiteratu otrzymuje Ducha wspólnego im wszystkim i staje się im równy stopniem święceń. Jednak tylko sam biskup udzielający święceń odmawia specjalną modlitwę: Boże i Ojcze naszego Pana Jezusa Chrystusa, wejrzyj na tego oto sługę Twego i udziel mu Ducha łaski i rady, aby współpracował z kolegium prezbiterów w zarządzaniu ludem Twoim z sercem czystym, jak spojrzalesz na lud wybrany przez Ciebie i nakazałeś Mojżeszowi wyznaczyć starszych, których napełniłeś Duchem Twoim, tym samym, którego dałeś Twojemu słudze. A teraz spraw, o Panie, abyśmy Ducha Twej łaski bez przeszkód przechowywali w sobie, uczyni go godnym, abyśmy wierząc służyli Ci w prostocie serca chwając Cię przez Syna Twojego Jezusa Chrystusa, przez którego Tobie, Ojcu z Synem i Duchem Świętym chwała i moc w świętym Kościele, teraz i na wieki wieków. Amen¹⁶.

¹⁴ B. Botte, *La Tradition Apostolique De saint Hippolyte, Munster Westfallen /1963/*, t. I, p. 4 – 9, n. 2 – 4; M. Michalski, *Antologia Literatury Patrystycznej*, t. I, s. 306, nr 2–4

¹⁵ B. Botte, *La Tradition Apostolique*, p. 28, n. 9; M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, s. 208, n. 4.

¹⁶ B. Botte, *La Tradition Apostolique*, p. 20 – 22; M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, s. 307, n. 2.

Prezbiter przyjmował święcenia, ale nie mógł ich udzielać. Przy święceniu prezbitera wyświęceni wcześniej prezbiterzy jedynie zaznaczają swój współudział w udzielaniu święceń przez biskupa¹⁷. Za prezbitera uznawano nie tylko tego, kto przyjął święcenia prezbiteratu, ale także wyznawcę /confessor/, jeśli z powodu jego wiary został on wtrącony do więzienia i zakuty w kajdany. Godność prezbitera otrzymywał on z racji uwięzienia go z powodu jego wiary. Dopiero, gdy wyznawca miał zostać biskupem, to należało włożyć na niego ręce i odmówić specjalną modlitwę /udzielić mu święceń/. Jeśli jednak chrześcijanin nie został zatrzymany przez władzę i nie był skazany na więzienie czy inną karę, a tylko został wyszydzony z powodu jego wiary, względnie nawet wychłostany, ale sposobem domowym, to należy na niego włożyć ręce, jeśli jest godny jakichkolwiek święceń¹⁸.

Trzecim stopniem święceń – według *Traditio Apostolica* – jest diakonat. Do spełniania posługi diakona, podobnie jak do spełniania posługi biskupa czy prezbitera, wybiera lud, dla którego wyświęcony ma pracować. Diakona wyświęca jeden biskup. I tylko on nakłada ręce, ponieważ jak wyjaśnia św. Hipolit, diakon nie otrzymuje kapłaństwa, tylko święci go się dla posługi biskupowi, aby wypełniał jego polecenia /*non in sacerdotio ordinetur, sed in ministerio episcopi*/. Udzielając święceń diakonatu biskup modli się: Boże, który swoim słowem wszystko stworzyłeś i uporządkowałeś, Ojciec naszego Pana Jezusa Chrystusa, którego posłałeś, aby pełnił Twoją wolę i ujawnił Twoje zamiary, daj Świętego Ducha łaski, gorliwości i pilności temu słudze Twojemu, którego wybrałeś dla służenia Twojemu Kościołowi i zanoszenia do miejsca świętego darów ofiarowanych przez arcykapłana, aby służąc Ci nienagannie i z czystym sercem, był godny spełniania tej posługi i zasłużył na wyższy stopień święceń, jeśli będzie taka Twoja wola, sławiąc Cię i chwając przez Twojego Syna Jezusa Chrystusa, naszego Pana, przez którego Tobie chwała i cześć wraz z Duchem Świętym teraz i zawsze przez wszystkie wieki wieków. Amen¹⁹.

Ojcowie Kościoła uważali, iż sakramenty składają się z elementu ziemskiego i elementu niebiańskiego, czyli z materii i ducha. Materią jest np. woda, olej, chleb, włożenie rąk. Na ten element materialny mocą modlitwy błagalnej czyli epiklezy zstępuje pneuma Logosu – Duch Słowa. *Accedit*

¹⁷ B. Botte, *La Tradition Apostolique*, p. 24, n. 3: M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, p. 307, n. 8.

¹⁸ B. Botte, *La Tradition Apostolique*, p. 26, n. 9: M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, s. 308, n. 4.

¹⁹ B. Botte, *La Tradition Apostolique*, p. 28, n. 8: M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, s. 308, n. 3.

verbum ad elementum et fit sacramentum słowo dochodzi do rzeczy i oto jest sakrament – mówi św. Augustyn /In Joh. Evangelium 20, 3: Patrologia Latina 35, 1840/. To słowo jest wyznaniem wiary i głoszeniem samego Chrystusa. Jest ono ważniejsze niż materialny element sakramentu²⁰.

Na początku III wieku pełnią posługę uświęcania w Kościele nie tylko biskupi, prezbiterzy i diakoni., ale także subdiakoni i lektorzy. Na tych ostatnich biskup nie wkładał rąk, gdy ich powoływał do posługiwania w Kościele. Lektorowi biskup wręczał księgę, a subdiakona mianował, aby pomagał diakonowi. Biskup nie wkładał także rąk na wiernego, który utrzymywał, iż z prywatnego objawienia wie o posiadaniu przez niego daru uzdrawiania innych. Uważano, iż sam czas pokaże, co ten wierny jest w stanie uczynić²¹.

Traditio Apostolica – poza biskupami, prezbiterami i diakonami – wspomina tylko subdiakonów i lektorów. Ale wiemy, że w połowie III wieku ze względu na rozwój Kościoła i jego organizacji istniały także inne posługi. Pap. św. Korneliusz I /251 – 253/ w liście do *Fabiusza*, biskupa Antiochii, pisze, iż w Kościele rzymskim jest jeden biskup, 46 prezbiterów, 7 diakonów, 7 subdiakonów, 42 akolitów, zaś egzorcystów, lektorów i ostiariuszy łącznie 52²². Subdiakoni pomagali diakonowi przy przyjmowaniu darów od wiernych. Troszczyli się o wyposażenie ołtarza i święte naczynia. – Akolici /gr. akoluthos – służa, pomocnik/ spełniali różne posługi pomocnicze, np. zanosili fermentum / = cząstka Chleba Eucharystycznego z Mszy papieskiej do sąsiednich kościołów /tituli/ Rzymu/. – Egzorcyci byli najpierw obdarzonymi charyzmatem uzdrowienia, potem troszczyli się o wodę święconą, aby jej nie brakło, strzegli też zachowania porządku podczas zebrań liturgicznych. – Lektorzy czytali Pismo święte podczas zebrań liturgicznych. Byli to młodzi mężczyźni, wyjątkowo chłopcy. – Ostiariusze byli jakby stróżami, strzegli kluczy, pilnowali drzwi, a także świętych ksiąg, zakrystii i całego budynku²³.

²⁰ E. Schillebeeckx, *Chrystus Sakrament spotkania z Bogiem*, Kraków 1966, s. 124.

²¹ B. Botte, *La Tradition Apostolique*, p. 30 – 32, n. 11, 13 – 14; M. Michalski, *Antologia literatury patrystycznej*, s. 308, nr 6, 78, 9. *Traditio Apostolica* zajęła naszą uwagę przez dłuższą chwilę, ponieważ jest to księga co do autentyczności której nikt nie wątpi. Jest więc pewne, że pod koniec drugiego wieku i na początku trzeciego wieku istnieją w Kościele trzy odrębne stopnie święceń. Jest to ważne, bo jak pamiętamy, według listu do Koryntian św. Klemensa Rzymskiego (+ 101) święcenia były dwustopniowe, mianowicie *episkopoi – presbyteroi* – jeden stopień, i *diakoni* – drugi stopień.

²² Denzinger – Schonmetzer, *Enchiridion Symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, editio 36, Barcinone – Friburgi Brisg. Romae 1976, n. 109, p. 46 – 47

²³ M. Righetti, *Manuale di storia liturgica, vol. IV – I Sacramenti – I Sacramentali*, p. 369–379; W. Schenk, *Liturgia Sakramentów Świętych, część II Poenitentia*

Od pełniących posługę w Kościele, a jeszcze więcej od przyjmujących święcenia wymagano, aby prowadzili życie zgodne z moralnością chrześcijańską. Umacniała ich w tym łaska otrzymywana wraz ze święceniemi. Św. Grzegorz z Nisy, biskup /335 – 394/ napisał, że podobnie jak zwykły chleb na skutek wymówienia nad nim słów konsekuracyjnych, staje się Ciałem Chrystusa, tak słowa wypowiedziane nad wybranym z ludu i oddzielonym od ludu ochrzczonym czyni go poświęconym i czcigodnym kapłanem. Wczoraj i dawniej jeszcze był jednym z wielu, ale teraz stał się nauczycielem, przewodniczącym zgromadzenia liturgicznego, dającym przykład w pobożności kapłanem boskich tajemnic, niewidzialną siłą i niewidzialną łaską prowadzącym dusze do przemiany ku lepszemu²⁴. Św. Augustyn, biskup Hippony w Afryce /354– 430/ porównuje chrzest i święcenia, stwierdzając przy tej okazji, że tak chrzest jak święcenia w pewien sposób konsekrują człowieka, i dlatego nie mogą być powtarzane²⁵.

Św. Leon Wielki /440 – 461/ polecił rozważać udzielającym święcenia i przyjmującym święcenia, jak mają być pobożni, żeby tego wielkiego sakramentu nie traktowali niedbale²⁶. Nawiązując zaś do tekstu 1 Tm 5, 22, to jest do tego fragmentu Pisma świętego, w którym św. Paweł pisze do swojego ucznia: ręk na nikogo pośpiesznie nie wkładaj, żebyś się nie stał uczestnikiem cudzych grzechów, wyjaśnia, iż chodzi tu o to, aby nie udzielać święceń przed osiągnięciem wieku dojrzałego, przed zdaniem egzaminów przez kandydata do święceń, przed nauczeniem się posłuszeństwa przez niego. Chodzi też o to, aby kapłańskiej godności nie dawano tym, którzy na to nie zasługują uczciwym życiem. Zatem mieć udział w cudzych grzechach to jest święcić kogoś takiego, kto nie zasłużył, żeby mu święceń udzielić²⁷.

Listy św. Leona I W. mówią nam, czego papież ten oczekiwał od udzielających i przyjmujących ten sakrament. Tymczasem sobór powszechny odbyty za pontyfikatu Leona I W. (w 451 r.) w Chalcedonie w kan. 2 potępił symonię czyli udzielanie święceń za pieniądze, bo nie można sprzedawać łaski otrzymywanej darmo od Boga. Sobór Chalcedoński jasno stwierdza, o jakie święcenia mu chodzi, mianowicie – konsekrowanie biskupa, święcenie prezbitera czy diakona, zaliczenie kogokolwiek do stanu duchownego, powoływanie na urząd administratora dóbr kościelnych lub zakrystianina

Christiana – Pokuta, Namaszczenie, Consecratio Mundi Kapłaństwo i Małżeństwo, Lublin 1961, s. 88 – 89: Br. M o k r z y c k i, *Kościół w Świętości*, s. 66 – 67.

²⁴ In bapt. Christi: *Patrologia Graeca* 46 581: *Enchiridion Patristicum*, n. 1062, p. 399 – 400

²⁵ C. epist. Parm. II, 13, 29.

²⁶ Ep. 9, 1: *Patrologia Latina* 54 547.

²⁷ Ep. 12: PL 54 547: *Enchiridion Patristicum* n. 2179, p. 690.

względnie jakkolwiek inny urząd kościelny. Kto udzielił święceń za pieniądze, czy za pieniądze powołał na urząd, ma być pozbawiony godności. Zaś wyświęcony czy powołany na urząd, ma być pozbawiony godności lub urzędu. Jeśli przy popełnianiu symonii brał udział pośrednik, to duchowny ma być pozbawiony godności, a zakonnik czy wierny świecki mają być wyłączeni ze wspólnoty z wiernymi²⁸.

Sobór Chalcedoński uznaje za nadużycie, jeśli kogoś wlicza się w szereg duchownych /*connumerantur in clero*/. Według Izydora z Sewilli /ok. 566–636/ duchowni /*clerus, clerici*/ mają taką nazwę, ponieważ św. Maciej został powołany na urząd apostoła przy pomocy losu /po grecku *kleros* – po łacinie *sors*/. Wyrazem tym określa się duchownych, ponieważ są oni jakby wylosowani przez Chrystusa, aby mu służyli i swoją część czyli dziedzictwo mają u Chrystusa. Dlatego duchownymi nazywamy wszystkich, którzy służą Chrystusowi²⁹. Izydor z Sewilli wypowiedział się na ten temat, ponieważ w IV – V wieku powstała nowa forma służby w Kościele polegająca na przyjęciu w szeregi duchownych. Kto chciał przyjąć święcenia, musiał najpierw poddać się obrzędowi tonsury czyli stać się duchownym³⁰.

W początkach średniowiecza niższe posługi spełniane w Kościele zaczęły tracić na znaczeniu. Posługi te powierzano osobom świeckim /np. zakrystianin, śpiewak, ministrant/. Ich przyjmowanie uważano jednak za konieczne stopnie do starania się o wyższe święcenia³¹.

Rzymski rytuał święceń znany z *Traditio Apostolica* św. Hipolita Rzymskiego przyjęty został w Galii i w Hiszpanii. Wzbożacy tam miejscowymi tradycjami i obrzędami powrócił do Rzymu w IX wieku. Zwykłe ustanawianie niższych posług zostało zastąpione galikańskimi święczeniami niższymi³². W IX wieku w galikańskiej liturgii namaszczano przyjmujących święcenia prezbiteratu. W liturgii rzymskiej namaszczano prezbiterów od początku X wieku, biskupów od końca tego wieku³³.

Znaczenie sakramentu święceń wzrosło po nowym, dokładniejszym określeniu pojęcia sakramentu, co nastąpiło w XII wieku. Oczywiście

²⁸ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta edidit Centro di Documentazione Istituto per le Scienze Religiose* – Bologna, Basilaie – Barcinone – Friburgo Brig. – Vindobonae 1962, p. 63 – 64: A. Z n o ś k o, *Kanony Kościoła Prawosławnego w przekładzie polskim*, tom I w 3 częściach, Warszawa 1976, s. 57.

²⁹ *Etymologiarum*, Lib. VII, cap. 12: c. 1 D. 21.

³⁰ W. S c h e n k, *Liturgia sakramentów świętych*, część II, s. 89

³¹ Br. M o k r z y c k i, *Kościół w świętości*, s. 67.

³² Br. M o k r z y c k i, *Kościół w świętości*, s. 67.

³³ K. H o ł a, *Sakramenty w aspektach dziejzobawczych Zarys sakramentologii katolickiej*, część II, 4: Kraków 1986, s.48: Fr. D i e k a m p – A. H o f m a n, *Theologiae Dogmaticae Manuale*, vol. IV, Parisiis / 1943/ p. 418.

i przedtem święceń udzielano i święcenia uznawano za sakrament, ale sakramentów według niektórych było 12, zaś według innych aż 70. Sakramentem miało być np. poświęcenie zakonnicy, obmycie nóg w Wielki Czwartek, namaszczenie króla³⁴. – W XII wieku do określenia pojęcia sakramentu wprowadzono pojęcie zawierania łaski /*continet gratiam*/ i przyczyny łaski /*causa gratiae*/³⁵. – A dokonał tego Piotr Lombard (+ 1160)w swoim dziele *Sententiarum Libri Quattuor*. Według tego autora sakramentem właściwie nazywamy to, co w taki sposób jest znakiem Bożej łaski oraz formą niewidzialnej łaski, że jest jej obrazem i przyczyną³⁶. – Piotr Lombard pierwszy w historii teologii sporządził listę siedmiu sakramentów i wyliczył je w następującym porządku: chrzest, bierzmowanie, Eucharystia, pokuta, namaszczenie chorych, święcenia i małżeństwo³⁷ – Od tego czasu święcenia są pojmowane jako znak oraz przyczyna łaski, jako jeden z siedmiu, a nie kilkudziesięciu sakramentów.

Scholastycy odstąpili od doktryny patrystycznej, według której sakrament składa się z *verbum* i *elementum*. Skierowali oni swoją uwagę na elementy składowe samego znaku sakramentalnego, nazywane przez nich materią i formą sakramentu. Słowo i element materialny /rzecz lub czynność/ stanowią części składowe, bez których nie ma zewnętrznego znaku sakramentalnego³⁸.

Współczesny Piotrowi Lombardowi Mistrz Gracjan (+ 1158/1159) poświęcił święceniom w jego Dekrecie, część I, dystynkcje XXI – CI czyli 80 dystynkcji. A te 80 dystynkcji zawierają aż 816 kanonów. To nam mówi, jakie znaczenie miał dla Gracjana sakrament święceń. I o jak wielu problemach autor traktował. Pisząc o święceniach Gracjan interesował się tak ustanowieniem Kościoła przez Chrystusa Pana, jak ustanowieniem przez Chrystusa prymatu dla biskupa Rzymu i wyborem biskupa rzymskiego³⁹. – Według Gracjana posiadający święcenia wyższe, to jest biskupi, prezbiterzy, diakoni i subdiakoni mają żyć w celibacie, bo inaczej zostaną oni pozbawieni swoich godności⁴⁰. – Wiernym świeckim zabroniono brania udziału we Mszy świętej

³⁴ St. C. Napiórkowski, *Z Chrystusem w znakach – Skrypt z sakramentologii ogólnej*, Lublin 1984, s. 36.

³⁵ Ig. Różycki, *Podstawy Sakramentologii*, Kraków 1970, s. 95

³⁶ *Sententiarum Libri Quattuor*, Quaracchi 1916, lib. IV dist. II cap. 4: Sacramentum enim proprie dicitur, quod ita signum est gratiae Dei et invisibilis gratiae forma, ut ipsius imaginem gerat et causa existat.

³⁷ *Sententiarum Libri Quattuor*, lib. IV dist. II cap. 1. Zob. M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych*, tom I, Warszawa 1983, s. 8.

³⁸ E. H. Schillebeeckx, *Chrystus Sakrament spotkania z Bogiem*, s. 124.

³⁹ c. 2 D XXI: c. 3 D XXI: c. 1 D XXIII

⁴⁰ c. 11 D XXII: c. 12 D XXII.

sprawowanej przez prezbitera, który ma żonę. Duchowni niższych święceń mogą mieć żony, ale w takim przypadku nie można im udzielić święceń subdiakonu⁴¹ – Biskupem może być wybrany tylko prezbiter lub diakon, którzy żyją zgodnie z wyznawaną religią⁴² – Na mocy prawa Dekretalów można było wybierać na stanowisko biskupa także subdiakona. – Proboszczem może być mianowany tylko subdiakon, a za dyspensą także posiadający niższe święcenia, ale już pod warunkiem, że w krótkim czasie będzie mógł przyjąć święcenia prezbiteratu⁴³. – Niewolnik, który przyjął święcenia subdiakonu nie musi wracać do stanu niewolnictwa, podobnie jak diakon, ponieważ subdiakoniat nie jest wprawdzie *ordo sacer*, ale jest *gradus sacer*⁴⁴. Subdiakon, diakon i prezbiter, a także biskup nie mogą ważnie zawrzeć związku małżeńskiego – Jednak syn prezbitera obrządku greckiego może przyjąć święcenia w obrządku łacińskim. – Ojciec-kanonik nie może przekazać własnego beneficium jako dziedzictwa swojemu synowi, a gdyby to uczynił, działałby nieważnie⁴⁵. – Gracjan występował też przeciwko heretykom⁴⁶. Jego zdaniem władza Kościoła i władza świecka powinny prowadzić wspólną walkę przeciwko heretykom, aż do świętej wojny /krucjaty/ włącznie⁴⁷. Najczęściej heretyków karano więzieniem, zaś ich majątek konfiskowano⁴⁸. – W późniejszym czasie heretyków często spalano na stosie⁴⁹.

W średniowieczu heretykami byli głównie waldensi /i albigensi/. Zwalczali oni hierarchię Kościoła i sakramenty, w tym kapłaństwo⁵⁰. Skuteczność sakramentu pokuty – według waldensów – zależy od świętości i zasług szafarza tego sakramentu, a nie od jego święceń czy urzędu⁵¹.

Waldensom, którzy chcieli powrócić do wspólnoty z Kościołem Katolickim pap. Innocenty III (1198 – 1216) w liście *Eius exemplo* z dnia 16 grudnia 1206 r. polecił uznać, że sakramenty sprawuje się w Kościele dzięki niewidzialnej i niewymownej mocy Ducha Świętego. Są one ważnie spełniane, chociaż kapłan jest w grzechu. Naganne postępowanie biskupa lub

⁴¹ c. 6 D XXXII: c. 14 D XXXII.

⁴² c. 4, D IX.

⁴³ c. 9 X I 14: c. 5 X I 14.

⁴⁴ c. 7 X I 18.

⁴⁵ c. 1 X III 3: c. 6 X III 3: c. 16 X I 17.

⁴⁶ c. 1 – 4 C. XXIII q. 7.

⁴⁷ M. B a n a s z a k, *Historia Kościoła*, t. 2 *Średniowiecze*, Warszawa 1987, s. 168.

⁴⁸ c. 10 X V 7. Zob. D. O l s z e w s k i, *Szkice z dziejów kultury religijnej*, Katowice 1986, s. 160.

⁴⁹ M. D. K n o v l e s – D. O b o l e n s k y, *Historia Kościoła*. przekład R. Turzyński, Warszawa 1988, t. II s. 285

⁵⁰ J. U m i Ń s k i, *Historia Kościoła*, Opole 1959, t. I, s. 471.

⁵¹ M. P a s t u s z k o, *Kapłan szafarzem sakramentu pokuty*: Prawo Kanoniczne 31 (1988) nr 3 – 4, s. 64.

prezbitera nie przynosi szkody posługom spełnianym przez nich wobec wiernych⁵².

Od połowy XII wieku szerzyły się w Kościele błędy dotyczące święceń. Dlatego św. Tomasz z Akwinu (+ 1274) postawił sobie istotne dla nas tu pytanie: czy święcenia */ordo/* są sakramentem? Jego zdaniem święcenia są sakramentem, ponieważ przyjmującego je człowieka konsekrują przy pomocy znaków zewnętrznych. A na tym właśnie sakrament polega, że uświęca człowieka przy pomocy jakiegoś znaku zewnętrznego. Wiadomo, że święcenia konsekrują przyjmującego je. Dlatego nie można mieć wątpliwości co do tego, iż są one sakramentem⁵³. – Formuła sakramentalna święceń wyrażana jest podczas udzielania święceń. Ponieważ święcenie polega głównie na przekazaniu władzy, formuła wyraża to przekazanie władzy⁵⁴. – Tak jak inne sakramenty, tak i sakrament święceń ma swoją materię. Sprawowanie sakramentu bowiem polega na użyciu rzeczy i słów. Te rzeczy, to jest właśnie materia⁵⁵. – Według św. Tomasza z Akwinu materią święceń są instrumenty, które szafarz okazuje czy przekazuje przyjmującemu święcenia, np. klucze, świeczniki⁵⁶, czy kielich przy święceniu prezbitera⁵⁷. – Do IX wieku tak w Kościele Zachodnim jak w Kościele Wschodnim uważano, iż materią sakramentu święceń stanowi włożenie biskupa – szafarza na głowę przyjmującego święcenia⁵⁸. – Znamienne jest to, że św. Tomasz z Akwinu za materię święceń uważał instrumenty, nie zaś gest wkładania rąk na głowę przyjmującego święcenia. Być może, że sugerował się tym, iż przy chrzcie materią jest woda, przy bierzmowaniu – Krzyżmo, przy Eucharystii – chleb i wino, przy namaszczeniu chorych – olej chorych. Ta analogia z innymi sakramentami skłoniła go – być może – do przyjęcia takiej opinii. Dziś chyba już nikt jej nie przyjmuje⁵⁹.

Św. Tomasz z Akwinu uczył, że jest siedem stopni święceń, mianowicie są: kapłani, diakoni, subdiakoni, akolici, lektorzy, egzorcyci i ostiariusze⁶⁰. – Z tych siedmiu święceń trzy, mianowicie kapłaństwo, diakonat i subdiakoniat są świętymi, pozostałe cztery święcenia nie są świętymi⁶¹.

⁵² *Codicis Juris Canonici Fontes* cura Em.mi Petri Card. G a s p a r r i editi, Typis Polyglottis Vaticanis 1948, vol. I, n.30, p. 28.

⁵³ *Summa Theologica, Suppl.* q. 34 a. 3.

⁵⁴ *Summa Theologica, Suppl.* q. 34, a. 4.

⁵⁵ *Summa Theologica, Suppl.* q. 34, a. 5.

⁵⁶ *Summa Theologica, Suppl.* q. 34, a. 5 ad 1

⁵⁷ *Summa Theologica, Suppl.* q. 37, a. 5.

⁵⁸ *Enchiridion Symbolorum*, n. 1309, p. 332.

⁵⁹ Do tej sprawy wrócimy przy omawianiu obrzędów święceń.

⁶⁰ *Summa Theologica, Suppl.* q. 34, a. 2.

⁶¹ *Summa Theologica, Suppl.* 37, a. 3.

Św. Tomasz z Akwinu zmarł w drodze na Sobór Lionński II w 1274 r. Zaś na Soborze zmarł drugi wielki teolog tamtych czasów, św. Bonawentura. Sobór Lionński II miał się zająć trzema problemami, mianowicie: 1. zjednoczeniem Kościoła Zachodniego z Kościołem Wschodnim, 2. zorganizowaniem nowej krucjaty, i 3. reformą Kościoła. W tej pierwszej sprawie Sobór Lionński II, chcąc przywrócić jedność dwóch wielkich Kościołów, sformułował wyznanie wiary, które miało obowiązywać na Zachodzie i na Wschodzie. W tym wyznaniu wiary stwierdza się między innymi, iż w Kościele istnieje siedem sakramentów i wyliczono te sakramenty, ale nie w takim porządku, w jakim je wymienił Piotr Lombard⁶².

W XIV wieku błędne opinie na temat sakramentu święceń głosił John Wyclif (1320 – 1384), kierownik jednego z kolegów w Oxfordzie, prekursor reformacji w Anglii⁶³. – Niektóre punkty jego nauki uznano za błędne /45 jego twierdzeń/ na Soborze w Konstancji /Konstanz am Bodensee/ w dniu 4 maja 1415 r., a pap. Marcin V w konst. *Inter Cunctas* z dnia 22 lutego 1418 r, to zatwierdził. John Wyclif m. in. uczył, że biskup, prałat czy urzędnik obywatelski nie mają żadnej władzy, jeśli są w stanie grzechu śmiertelnego/ zdanie 15/. Przyjmować dobra doczesne w tym celu, żeby się modlić za kogoś, to jest zwykła symonia /25/. Rezerwowanie udzielania święceń papieżowi i biskupom ma u swej podstawy pożądanie zysku i czci /28/. Kościół Rzymski jest synagogą szatana /zdanie 37/⁶⁴.

Uniwersytet w Oxfordzie współpracował z uniwersytetem w Pradze. Z tego powodu opinie Johna Wyclifa znane były w obydwóch tych uniwersytetach. W Pradze przejął te opinie m. in. Jan Hus (ok. 1370 – 1415) profesor i rektor uniwersytetu w tym mieście w latach 1398 – 1402⁶⁵. – Jan Hus miał za złe Soborowi w Konstancji, że potępił 45 tez Johna Wyclifa. Uważał, że jest to działanie nierozumne, niegodzliwe i źle przeprowadzone/ jego 25 zdanie/. Uczył on, że nie ma znaczenia, czy ktoś jest władcą państwowym, czy prałatem, czy biskupem, jeśli ma on na sumieniu grzech ciężki /30/. Także papież, jeśli jest zły, to jest jak złodziej i zbój /22/. Kapłani, którzy żyją w grzechu ciężkim dają złe świadectwo swoim święceniom i tak jak poganie nie mają woli sprawowania sakramentów, udzielania odpustów lub udzielania święceń /8/⁶⁶. – Sobór w Konstancji potępił 30 twierdzeń Jana

⁶² *Professio fidei / in Concilio Lugdunensi a Michaele Paleologo Gregorio X oblata 1274 anno: P. Gasparri. CIC Fontes, vol. I, n. 35, p. 33.*

⁶³ *Breviarium Fidei – Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, oprac. St. Głowa – Ig. Bieda, Poznań 1989, s. 64

⁶⁴ *Enchiridion Symbolorum*, n. 1165 – 1187.

⁶⁵ *Breviarium Fidei n. 17, s. 64.*

⁶⁶ *Enchiridion Symbolorum*, n. 1201 – 1210.

Husa. A ponieważ nie chciał on odstąpić od błędów, sądzono go i skazano jak heretyka. Po wyroku przekazano go władzy świeckiej, która wyrok wykonała⁶⁷.

Sobory powszechne zajmowały się nie tylko błędami kapłanów i wiernych świeckich. Potrafiły wyłożyć w razie potrzeby naukę Kościoła o sakramentach świętych, a w tym o sakramencie święceń. Tak się stało na Soborze Florenckim. A okazją do przedstawienia nauki na temat sakramentów stało się zjednoczenie Kościoła Armeńskiego z Kościołem Katolickim. Pap. Eugeniusz IV (1431 – 1447) w bulli na temat zjednoczenia z Ormianami *Exultate Deo* z 22 listopada 1439 r. przedstawił naukę o sakramentach, opierając się na dziele św. Tomasza z Akwinu *De articulis fidei et Ecclesiae Sacramentis*. Według tej bulli – szóstym sakramentem są święcenia. Materią sakramentu święceń jest to, przy pomocy czego święceń się udziela się. I tak przy udzielaniu święceń prezbiterom przekazuje się kielich z winem i patenę z chlebem na niej położonym, czego przyjmujący święcenia dotyka. Diakonatu udziela się, gdy szafarz święceń podaje księgę Ewangelii kandydatowi do święceń diakonatu. – Subdiakonowi podaje się w czasie święceń pusty kielich i pustą patenę. Podobnie postępuje się przy udzielaniu święceń niższych. – Formułą sakramentalną święceń kapłańskich są słowa: przyjmij władzę składania Ofiary za żywych i umarłych w Kościele w Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego. Podobne są formuły innych święceń, a znajdują się one w Pontyfikale Rzymskim. Zwyczajnym szafarzem święceń jest biskup. – Skutkiem święceń jest pomnożenie łaski u przyjmującego święcenia, aby był godnym szafarzem Chrystusa⁶⁸.

Pap. Eugeniusz IV w bulli *Exultate Deo* z 22 listopada 1439 r. ogłoszonej na Soborze Florenckim nie powiedział na temat święceń nic poza tym, co wcześniej napisał św. Tomasz z Akwinu. Jednak opinia św. Tomasza o instrumentach jako materii sakramentu święceń była opinią teologa i nie było obowiązku jej przyjęcia. Zaś nauka na ten sam temat pap. Eugeniusza IV była nauką Stolicy Apostolskiej. Sytuacja stała się więc poważniejsza. Tymczasem nadchodziły ciężkie czasy dla losów sakramentu święceń. Reformatorzy protestanccy odrzucali sakrament święceń, a przyjmowali jako kapłanów tylko ludzi świeckich wydelegowanych przez społeczność dla sprawowania urzędu głoszenia Słowa Bożego⁶⁹.

⁶⁷ Szeroko pisze o tym: M. B a n a s z a k, *Historia Kościoła Katolickiego*, 2, *Średniowiecze*, s. 269 – 270 – Jan Hus był prezbiterem, zdolnym kaznodzieją, lubianym przez wiernych. Husytyzm istnieje do naszych dni.

⁶⁸ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, p. 525 – 526.

⁶⁹ *Breviarium Fidei*, n. 540 s. 473: M. B a n a s z a k, *Historia Kościoła Katolickiego*, 3, *Nowożytność*, Warszawa 1989, s. 32

Sobór Trydencki (1545 – 1563) zajął się sakramentem święceń na sesji XXIII (w 1563 r.). Sobór ten przedstawia naukę Kościoła Katolickiego na temat sakramentu święceń, ale równocześnie odpowiada na zarzuty ze strony protestantów. Sobór wychodzi od stwierdzenia, że kapłaństwo i ofiara z Bożego rozporządzenia */ex divina ordinatione/* łączą się ze sobą. Chrystus Pan zostawił Kościołowi widzialną i świętą Ofiarę Eucharystii i do sprawowania tej Ofiary ustanowił widzialne i zewnętrzne kapłaństwo /rozd. I/. Jeśli więc ktoś twierdzi, że nie ma widzialnego i zewnętrznego kapłaństwa albo nie ma władzy konsekrowania i ofiarowania prawdziwego Ciała i Krwi Chrystusa, lecz jest jedynie posługa głoszenia Ewangelii, ten odstępuje od nauki Kościoła Katolickiego /kan. 1 /. – Pismo święte, tradycja sięgająca czasów apostoelskich i jednomyślność nauki Ojców jasno dowodzi, że dopełnianie święceń przy pomocy słów i znaków zewnętrznych udziela łaski. Znaczy to, że święcenia są jednym z siedmiu sakramentów /rozd. III /, a nie wymysłem ludzkim czy jakimś obrzędem służącym do wybierania pełniących posługę głoszenia Słowa Bożego lub szafarzy sakramentów /kan. 3 /⁷⁰. – Ponieważ spełnianie posługi świętego kapłaństwa jest jakby czymś boskim, wypadało, aby dla godniejszego i większą ciężką otoczonego jego sprawowania, było kilka niższych stopni służby ołtarza (Mt 16, 19: Łk 22, 19: J 20, 22n), którzy mają być pomocni z urzędu w kapłańskim posługiwaniu. Sobór Trydencki uczy, że istnieją różne stopnie święceń. O kapłanach i diakonach mówi Pismo święte (Dz 6, 5: 1 Tm 3, 8n: Flp 1, 1). Zaś inne święcenia istniały już w pierwotnym Kościele. Wylicza cztery niższe święcenia, to jest akolitat, egzorcystat, lektorat i ostiariat, i subdiakoniat zwany święceniem wyższym. Każdemu święceniu odpowiada właściwa posługa, ale nie równy stopień /rozd. 2/. Nie jest więc tak, żeby oprócz kapłaństwa nie było innych święceń, wyższych i niższych, którymi, jakby stopniami, dochodzi się do kapłaństwa /kan. 2/. – Sakrament święceń udziela przyjmującemu go Ducha Świętego, aby rządził Kościołem (Dz 20, 28) i – podobnie jak sakrament chrztu, a także bierzmowania – wyciska na duszy przyjmującego święcenia znak, zwany charakterem sakramentalnym, który nie może być zatarty ani usunięty. Fakt ten powoduje, że wyświęceni kapłani zawsze pozostają kapłanami i nie stają się wiernymi świeckimi, jeśli przestają pełnić posługę przepowiadania Słowa Bożego /kan. 4/. Trzeba też wiedzieć, że nie wszyscy ochrzczeni są obdarzeni równą władzą duchową czyli nie są takimi samymi kapłanami /kan. 6/. Zresztą św. Paweł apostoł wyrażnie uczy, że nie wszyscy są apostołami, nie wszyscy są prorokami, nie wszyscy ewangelistami, nie wszyscy pasterzami, nie wszyscy doktorami (1 Kor. 12, 29: Ef. 4, 11). – Sobór Trydencki uczy też,

⁷⁰ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, p. 718.

że w Kościele Katolickim z postanowienia Bożego istnieje hierarchia, która składa się z biskupów, prezbiterów i duchownych niższych stopni. Biskupi są następcami apostołów. Są oni wyżsi od prezbiterów, mogą udzielać sakramentu bierzmowania i udzielać święceń sługom Kościoła, a także spełniać inne czynności, czego nie czynią duchowni niżsi stopniem od biskupa /rozd. IV: Kan. 7/ – Sobór Trydencki uczy wreszcie, że do udzielenia święceń biskupom, prezbiterom i duchownym innych stopni, nie jest wymagana ani zgoda ani jakieś upoważnienie czy zaproszenie ze strony ludzi, władzy świeckiej czy jakichś urzędów. Także biskupi wybrani przez papieża są prawnymi i prawdziwymi a nie z wymysłu ludzkiego. Natomiast powołani do służby w Kościele przez lud, władzę świecką, lub urząd, uważani są nie za szafarzy Słowa i biesiadników, lecz za złodziei i rozbójników, którzy nie wchodzą do Kościoła przez drzwi (J 10, 1: kan. 7)⁷¹.

W nauce Soboru Trydenckiego na temat sakramentu święceń wyraźnie dostrzega się myśli i postulaty protestantów. Jednak Sobór Trydencki nie zarządził, aby zaprzestano udzielania święceń. I to nie tylko dlatego, że święcenia uznawał za ustanowione przez Chrystusa, ale i dlatego, że w takim przypadku nie miałby kto sprawować Najświętszej Eucharystii i udzielać rozgrzeszenia. Tymczasem Chrystus Pan polecił apostołom, aby sprawowali Eucharystię na Jego pamiątkę oraz odpuszczali grzechy.

Sobór Trydencki nie zarządził zaprzestania udzielania święceń, ale postanowił aby opracowany został i wydany nowy pontyfikał, według którego święcenia będą udzielane. Pierwszy pontyfikał rzymski został opublikowany przez pap. Klemensa VIII (1592–1605) konstytucją *Ex quo in Ecclesia* z 10 lutego 1596 r. – W pontyfikale tym, mianowicie w pierwszej jego części, zaraz po obrzędzie bierzmowania znajdują się najpierw rubryki dotyczące głównie tego, komu można święceń udzielić, np. żeby kandydat miał odpowiedni wiek. Na początku obrzędu święceń archidiacon zapytuje zgromadzonych, czy nie wiedzą coś o nieprawidłowości lub ekskomunice, interdykcie, suspensie albo innych jeszcze karach, którym podlegałyby przyjmujący święcenia. Jeśli tak jest, winni to zaraz ujawnić. Jeśli zaś nikt nie zgłasza przeszkód, to święcenia są kontynuowane. Pontyfikał przewiduje dopuszczenie do przyjęcia tonsury, święceń niższych, to jest ostiariatu, lektoratu, egzorcystatu i akolitu. Po nich następują cztery święcenia wyższe, to jest subdiakoniat, diakonat, prezbiterat i konsekrowanie wybranego na biskupa⁷².

⁷¹ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, p. 719 – 720.

⁷² *Pontificale Romanum Clementis VIII Pont. Max. iussu restitutum atque editum*, Antverpiae 1627, pp. 4, 9, 10, 13–19, 22, 29, 40, 66 – Na temat wątpliwości co do

Pod koniec XIX i na początku XX wieku błędne opinie na temat sakramentu święceń głosili moderniści. – Według dekretu *Lamentabili* z 3 lipca 1907 r. Kongregacji św. Oficjum moderniści byli zdania, iż Sobór Trydencki miał mylne pojęcie o początku sakramentów i to wywarło wpływ na jego dogmatyczne kanony, które nie dadzą się pogodzić z późniejszymi opiniami historyków /zdanie 39/. Sakramenty zaistniały wówczas, gdy apostołowie lub ich następcy połączyli jakąś myśl Chrystusa z aktualnymi wydarzeniami, /zdanie 40/. Charakter kapłański nabyli czyli stali się kapłanami ci, którzy zwykle przewodniczyli przy sprawowaniu Wieczery Pańskiej, mianowicie wtedy, gdy stała się ona czynnością liturgiczną /zdanie 49/. Chrześcijanie w podeszłym wieku, którzy na zgromadzeniach wiernych pełnili funkcje porządkowe, zostali ustanowieni biskupami lub prezbiterami, gdy liczba ochrzczonych wzrosła, nie zaś dla stałego kontynuowania posługi i władzy apostołów /zdanie 50/. – Pap. św. Pius X zatwierdził dekret *Lamentabili* Kongregacji św. Oficjum /zawierający 65 zdań, co do których zgłoszono zastrzeżenia/ i polecił uznawać je za błędne⁷³.

Okolo dwa miesiące później, bo w dniu 8 września 1907 r. Pap. św. Pius X opublikował encyklikę *Pascendi dominici gregis*, w której wykazał, że moderniści wyznają w filozofii – agnostycyzm, w teologii – liberalizm, w historii – pozytywizm⁷⁴. Szczególnych błędów dopuszczają się moderniści co do sakramentów. Uważają oni bowiem, że sakramenty powstały z dwójakiej potrzeby człowieka. Jedna polega na tym, że każda religia wymaga, aby miała ona elementy podpadające pod zmysły, a druga – by ją zewnętrznie ujawniano. To wszystko zaś nie jest możliwe bez czynności poświęcających, które są sakramentami. Dla modernistów sakramenty są tylko symbolami czy znakami, jakkolwiek nie pozbawionymi pewnej siły. Żeby tę siłę opisać, moderniści posługują się przykładami słów, którymi zwykle przekazujemy idee wielkie i poruszające dusze. Jak te słowa odnoszą się do idei, tak odnoszą się do zmysłu religijnego. Jednak w takim przypadku sakramenty służą tylko dla ożywienia wiary. – W końcowej części encykliki Pap. św. Pius X zarządził, aby programy studiów w seminariach duchownych zostały przejrane i dopuszczały możliwość nauczania tylko zgodnego z nauką *Magisterium* Kościoła. Na uniwersytetach katolickich i w seminariach duchownych. nauczanie mogą prowadzić tylko ci, którzy uznają autorytet *Magisterium* Kościoła. Biskupi zaś mają czuwać, aby w czasopiśmie i książkach nie

ważności udzielanych święceń, a to po stronie przyjmujących święcenia czy z racji braków w obrzędach święceń, zob. M. Pastuszko, *Prawo o sakramentach świętych*, t. I, s. 38 – 40

⁷³ P. Gasparri. *CIC Fontes*, vol. IV, n. 1283, p. 551 – 553.

⁷⁴ *Breviarium Fidei* s. 31.

propagowano nauki modernistów – Biskupów mają wspomagać: 1. *Consilium vigilantiae*, i 2. *Censores*⁷⁵.

Pap. św. Pius X zarządził w motu proprio *Sacrorum Antistitum* z dnia 1 września 1910 r., aby niektórzy duchowni składali przysięgę antymodernistyczną. Przysięgę tą należało składać przed złożeniem trydenckiego wyznania wiary zaleconego przez Pap. Piusa IV w konst. *Iniunctum nobis* z dnia 13 listopada 1564 r.⁷⁶ – Przysięgę antymodernistyczną mieli składać:

1. Duchowni przyjmujący święcenia wyższe.
 2. Kapłani wyznaczeni do sprawowania sakramentu pokuty lub głoszenia kazań, zanim udzieli im się takiego uprawnienia.
 3. Proboszczowie, kanonicy i przyjmujący jakiegokolwiek beneficjum, zanim wejdą w posiadanie tego beneficjum.
 4. Wikariusz generalny i sędziowie, a także inni pracownicy kurii biskupich i trybunałów kościelnych.
 5. Kapłani wygłaszający nauki rekolekcyjne w Wielkim Poście.
 6. Wszyscy pracownicy kongregacji rzymskich i trybunałów kościelnych.
 7. Przełożeni kongregacji zakonnych i nauczający /doctores/ w zakonach.
- Formularz przysięgi Pap. św. Pius X załączył do swojego motu proprio. O złożeniu przysięgi należało zrobić protokół, który przechowywano w kuriach biskupich czy w kongregacjach rzymskich⁷⁷.

Po opublikowaniu motu proprio *Sacrorum Antistitum* Pap. św. Piusa X, Kongregacji Konsystorialnej przedłożono jedenaście pytań związanych z modernizmem:

1. Czy należy przestrzegać praktyki, według której dyplom ukończenia teologii może otrzymać tylko ten, kto wcześniej studiował filozofię i uzyskał odpowiednie zaświadczenie.
2. Czy nakaz, aby *consilium vigilantiae* zbierała się raz na dwa miesiące należy rozumieć ściśle?

⁷⁵ P. G a s p a r r i, *CIC Fontes*, vol. III, n. 5680, p. 693 n. 8: p. 718 – 721 n. I – IV: R a h n e r K. – V o r g r i m l e r H. *Mały Słownik Teologiczny*, Warszawa 1987, kol. 244 w ten sposób opisuje modernizm: „teologia jest sprawą uczucia, religia ma swe źródło w religijnej podświadomości, i jedno i drugie nie może być podporządkowane rozumowi, który jest zdolnością nader podrzędną z religijnego punktu widzenia: objawienie jest uświadomieniem sobie wewnętrznej potrzeby religijnej, która u nosicielu objawienia znalazła po prostu najbardziej obiektywny wyraz: skostnienie owych obiektywizacji prowadzi do powstania tradycji. Dogmat jest tylko symbolicznym wyrazem owych obiektywizacji, które (wraz z dogmatem) muszą ulegać zmianie w miarę rozwijania się kultury. Istnieje naturalne pragnienie przekazywania własnych obiektywizacji religijnych innym ludziom, a realizacja tego pragnienia prowadzi do powstania Kościoła”.

⁷⁶ P. G a s p a r r i, *CIC Fontes*, vol. I, n. 108, p. 193 – 195.

⁷⁷ P. G a s p a r r i, *CIC Fontes*, vol. III, n. 680, p. 774 – 784.

3. Czy ci, którzy należą do *Consilium vigilantiae*, jeśli mieszkają daleko od miasta biskupiego i mają odpowiednią przeszkodę co do wzięcia udziału w jej zebraniach, mogą swoje uwagi przesłać na piśmie?

4. Czy nakaz wystosowany do alumnów seminariów i kolegów kościelnych odnośnie do czytania pism i komentarzy rozciąga się na młodzież żyjącą w zakonach i zgromadzeniach zakonnych?

5. Czy wykładający w seminariach mają w każdym roku przedstawić swojemu biskupowi teksty /materiały/ przy pomocy których prowadzą wykłady i tezy, które na wykładach opracowują, i na początku roku mają składać przysięgę antymodernistyczną?

6. Czy takie same materiały mają przedkładać w zakonach swoim przełożonym nauczający tu, zanim podejmą się zajęć?

7. Czy przysięgę antymodernistyczną mają złożyć spowiednicy i kaznodzieje już zatwierdzeni do ich pracy, a także proboszczowie i kanonicy posiadający beneficjum, pracownicy kurii biskupich i kongregacji rzymskich, trybunałów kościelnych, spowiednicy i kaznodzieje zakonni i zgromadzeń zakonnych, nie wykluczając przełożonych zakonnych aktualnie pełniących swój urząd?

8. Czy w poszczególnym przypadku, przy zaistnieniu słusznej przyczyny, biskupi i przełożeni zakonów i zgromadzeń zakonnych mogą delegować do przyjęcia przysięgi antymodernistycznej kapłana diecezjalnego czy zakonnego pełniącego jakiś urząd czy obdarzonego jakąś godnością kościelną?

9. Czy do św. Oficjum należy zgłaszać nie tylko tych, którzy łamią przysięgę antymodernistyczną, ale także tych, którzy nie chcą podpisać formuły przysięgi antymodernistycznej?

10. Czy biskupi i przełożeni zakonni mają zobowiązać do złożenia przysięgi antymodernistycznej kapłanów im podwładnych, jeśli mają oni zakaz wygłaszania kazań w jakimś miejscu?

11. Czy do złożenia przysięgi antymodernistycznej można zaprosić mających zamiar wygłoszenia przemówienia religijnego, jeśli w jakimś miejscu nie mają oni aprobaty biskupa? – Kongregacja Konsystorialna odpowiedziała twierdząco na dziewięć pierwszych pytań, a na dwa ostatnie pytania – negatywnie. Przypomniała też, że Pap. św. Pius X domaga się, aby wszyscy zobowiązani do złożenia przysięgi antymodernistycznej. uczynili to przed dniem 31 grudnia 1910 roku⁷⁸.

⁷⁸ P. G a s p a r r i, CIC *Fontes*, vol. V, n. 2075, p. 45 – 46.

1. 2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r.

Przedstawione wyżej źródła prawa kanonicznego znalazły swój wyraz w kanonach zamieszczonych w księdze III – o rzeczach, część I – o sakramentach w tytule VI – o sakramencie święceń Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. dotyczących święceń. W tej chwili interesują nas tylko trzy kanony tego tytułu, mianowicie 948, 949 i 950. Omówimy je tutaj.

Z ustanowienia /nie – z rozporządzenia, jak to mówił Sobór Trydencki/ Bożego w Kościele istnieją duchowni i świeccy /kan. 107/. Wiernymi świeckimi są ci ludzie, którzy przez chrzest z wody stali się osobami w Kościele z wszystkimi prawami i obowiązkami chrześcijańskimi /kan. 87/. Duchownymi są ci, którzy przyjmują święcenia. Wchodzą oni w skład hierarchii kościelnej. a nie są powoływani przez lud, ani przez władzę świecką /kan. 109/. Celem duchownych jest sprawowanie rządów w Kościele czy kierowanie wiernymi świeckimi i wykonywanie kultu Bożego /kan. 948/

Kan. 949 rozróżnia święcenia wyższe i niższe. Jako święcenia wyższe wymienia: prezbiterat, diakonat, i subdiakonat. Niższymi święceniemi są: akolitat, egzorcystat, lektorat i ostiariat. Według tego kanonu święceń wyższych jest trzy, zaś święceń niższych – cztery. W rzeczywistości także święceń wyższych jest cztery, ponieważ święceniemi wyższymi są także święcenia biskupie. Jednak święcenia biskupie nie są wymieniane w kan. 949, ponieważ wówczas uważano, że biskupa się nie święci, tylko konsekruje /kan. 953/. – Tak biskupi jak prezbiterzy są kapłanami posiadającymi uprawnienie sprawowania Najświętszej Eucharystii. Właśnie co do tego biskupi i prezbiterzy różnią się od diakonów i subdiakonów, którzy nie mają tego uprawnienia, a tylko służą pomocą biskupom i prezbiterom przy sprawowaniu tego Sakramentu.

Odnosnie do sprawowania Eucharystii nie ma różnicy między biskupami, a prezbiterami, ale to nie znaczy, że nie ma wcale różnic między nimi. To biskup, nie prezbiter ma pełnię kapłaństwa. Jest on zwyczajnym szafarzem święceń /kan. 951/ i bierzmowania /kan. 782 § 1/. Biskup konsekruje oleje, kościoły, ołtarze /kan. 1147/⁷⁹.

W kan. 950 są zawarte niektóre określenia używane w tym tytule o święceniach. Najważniejszym i wprost podstawowym jest wyraz *ordo*. Wyraz ten był używany już w starożytności. Rzymianie używali go w różnych

⁷⁹ Na temat stosunku episkopatu do prezbiteratu zob. Wł. Szafrąński, *Święcenia w prawie kanonicznym, studium – prawne*: Prawo Kanoniczne 2 (1959) nr 3 – 4, s. 265 – 269. Więcej, lepiej i współcześniej na ten temat pisze: E. S z t a f r o w s k i, *Zmiany w prawie kodeksowym dotyczące święceń*: Prawo Kanoniczne 12 (1969) nr 3 – 4, s. 35 – 37.

zestawieniach, np. *ordo edictorum*, *ordo interdicatorum*, *ordo iudiciorum*, *ordo postulationum*, *ordo sententiarum dicendarum*, *idem ex ordine*, *ordine turbato moralitatis*, *ordine incerto nascentes*, *ordinem facere*, *ordinis beneficium*, *ordo amplissimus id est senatorius*, *ordo mancipiorum*, *ordo decurionum*⁸⁰.

W Kościele wyraz *ordo* ma również niejedno znaczenie. Wyraz *ordo* znaczy tyle, co *sacramentum ordinis* – sakrament święceń. Mówimy też *ordines maiores* – *ordines minores* – święcenia wyższe – święcenia niższe. Mówi się też: *ordo clericalis seu clericatus*, *ordo episcoporum*, *ordo presbyterorum*. Ale też: *ordo religiosorum*, *ordo monachorum*. A wreszcie, niektóre księgi liturgiczne, to są także *ordines*.

Ordinatio oznacza święcenie albo wyświęcenie, udzielanie święceń czyli obrzędy liturgiczne, w czasie których wierny świecki przyjmuje święcenia i łaskę do ich godnego wykonywania. Wyraz *ordinatio* może też oznaczać konsekrację biskupią, inne święcenia wyższe i niższe, a nawet pierwszą tonsurę, która właściwie nie jest nawet święceniem.

Jest też zwrot *sacra ordinatio* – święte święcenia. F. M. Cappello uważa, iż są trzy racje uzasadniające słuszność zwrotu. 1. Samo święcenie jest albo sakramentem albo przynajmniej *sacramentale*. 2. Władza, której święcenia udzielają, jest święta, nie inna. 3. Przedmiot tej władzy jest również święty. Tenże autor wyjaśnia, że święte święcenia w znaczeniu ściślejszym oznaczają tylko święcenia wyższe, a więc tylko konsekrację biskupią oraz święcenia prezbiteratu, diakonatu i subdiakonatu⁸¹.

Ordinare – znaczy udzielać święceń czyli święcić albo wyświęcać. – W ten sposób wyjaśniliśmy wyrazy z kan. 950, których zrozumienie jest nam tu konieczne. I możemy się zająć czym innym.

Kongregacja św. Oficjum wyjaśniła w dniu 22 marca 1918 r. /przypomnijmy, że Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. wszedł w życie w Uroczystość Zesłania Ducha Świętego 1918 r./, że po wejściu w życie tego Kodeksu będą nadal obowiązywać dokumenty Stolicy Apostolskiej wydane przeciwko modernizmowi, mianowicie św. Piusa X encyklika *Pascendi dominici gregis* z 8 września 1907 r. i tegoż Papieża motu proprio *Sacrorum Antistitum* z dnia 1 kwietnia 1910 r. Dokumenty te nie zostały uwzględnione w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r., ponieważ modernizm jest zjawiskiem przemijającym, tymczasem w Kodeksie Prawa Kanonicznego są normy stałe, konieczne dla społeczeństwa. Ponieważ jednak wirus modernizmu na

⁸⁰ B. Ph. V i c a t, *Vocabularium iuris utriusque*, Ex Officina Bousqueriana 1751, t. II, p. 561 – 562.

⁸¹ F. M. C a p p e l l o, *De Sacramentis*, vol. IV *De Sacra Ordinatione*, Taurini – Romae 1951, n. 9, p. 6.

początku XX wieku ujawnia się, to zachowanie w mocy zarządzeń wydanych przeciwko niemu jest konieczne. Pap. Benedykt XIV (1914 – 1922) zatwierdził to rozporządzenie Kongregacji św. Oficjum⁸². – Po wejściu w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. wszyscy duchowni zobowiązani w kan. 1406 § 1 nr 1 – 9 do złożenia wyznania wiary, równocześnie składali przysięgę antymodernistyczną. Dopiero w 1967 r., a więc po Soborze Watykańskim II, Kongregacja Nauki Wiary przedstawiła nową formułę wyznania wiary, która zastępowała potrydenckie wyznanie wiary i przysięgę antymodernistyczną⁸³. – Nowej formuły wyznania wiary, nieco krótszej, na terenach misyjnych używano już w 1966 r.⁸⁴ Formuła wyznania wiary ustalona w 1968 r. obowiązuje do naszych dni.

W kan. 948 – 950 ani w innych kanonach nie wspomniano o materii i formule sakramentalnej święceń, ponieważ zgodnie z kan. 2, Kodeks Prawa Kanonicznego w zasadzie nie zajmuje się liturgią. Mówiąc o sakramencie święceń chcemy wspomnieć tu o materii i formule tego sakramentu, ale uczynimy to na podstawie innych źródeł. Mianowicie Pap. Pius XII (1939 – 1958) w konst. apost. *Sacramentum ordinis* z dnia 30 listopada 1947 r. wypowiedział się na temat materii i formuły sakramentu święceń. Według tej konstytucji przy święceniach diakonatu materię stanowi włożenie rąk – jedyne zresztą – udzielającego święceń biskupa na przyjmującego święcenia. Formułę zaś stanowią słowa prefacji, z których istotnymi i wymaganymi do ważności są następujące: *Ześlij na niego, prosimy Cię Panie, Ducha Świętego, aby go umocnił siedmiorakim darem swej łaski ku wiernemu spełnianiu posługi.* – Według konst. apost. *Sacramentum ordinis* Pap. Piusa XII przy święceniach prezbiteratu materią jest pierwsze włożenie rąk, które odbywa się w milczeniu. Nie jest zaś materią dalszy ciąg tego włożenia polegający na wyciągnięciu prawej ręki /podczas modlitwy: *Módlmy się, bracia najdrożsi/.* Nie jest też materią trzecie włożenie rąk /i ostatnie/ po Komunii świętej połączone z wypowiedzeniem słów: *Przyjmij Ducha Świętego, którymkolwiek odpuścicie grzechy.* – Formułą zaś są słowa prefacji: *Daj prosimy Cię wszechmogący Ojcze, temu słudze swojemu godność prezbiteratu i odnow w nim ducha świętości, aby otrzymawszy od Ciebie posługę niższego stopnia wziął ją w posiadanie i przykładem swojego postępowania pociągał innych do poprawy obyczajów.*

⁸² AAS 10 (1918) 136.

⁸³ AAS 59 (1967) 1058.

⁸⁴ *Leges Ecclesiae post Codicem Juris Canonici editae, collegit, digessit notisque ornavit Xaverius Ochoa*, vol. III, Roma 1972, col. 5078

Przy konsekracji biskupa materią jest włożenie rąk udzielającego konsekracji. Formułą sakramentalną są słowa prefacji: Dopełnij w twoim kapłanie szczytu swojej służby, ozdobiwszy go pięknnością wszelkiej chwały, uświęć także rosą niebieskiego namaszczenia.

Przedstawione wyżej słowa formuły święceń diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa, Pap. Pius XII polecił uznawać za istotne i konieczne do ważności święceń. Równocześnie Pap. zarządził, że włożenie rąk na głowę przyjmującego święcenia winno być fizyczne, dotyczące głowy, jakkolwiek do ważności święceń wystarczy włożenie rąk tylko moralnie⁸⁵.

1. 3. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana – Pawła II.

Sobór Watykański II i dokumenty posoborowe wprowadziły pewne zmiany w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. dotyczące święceń⁸⁶. – Zebrał te zmiany i wprowadził nowe Pap. Paweł VI (1963 – 1978) w motu proprio *Ministeria quaedam* z dnia 15 sierpnia 1972 r.⁸⁷. – Zmiany te są następujące:

1. Znosi się tonsurę, to jest obrzęd wprowadzający do stanu duchownego. Od tego czasu wejście do stanu duchownego następuje na skutek przyjęcia święceń diakonatu.

2. Święcenia nazywane dotąd niższymi, należy odtąd uważać za posługi.

3. Posługi te mogą być powierzane wiernym świeckim, a więc nie są zarezerwowane, jak uprzednio święcenia niższe, tylko dla kandydatów do przyjęcia sakramentu święceń.

4. W całym Kościele Łacińskim są obowiązujące tylko dwie posługi, mianowicie lektorat i akolitat. Czynności liturgiczne zlecane dotąd subdiakonowi, przejmie odtąd lektor lub akolita, bo subdiakonatu jako święcenia nie będzie odtąd w Kościele Łacińskim. Jednak Konferencja Biskupów może akolitę nazywać także subdiakonem.

5. Lektor jest ustanawiany dla wypełniania posługi czytania Słowa Bożego w zgromadzeniu liturgicznym..

6. Akolita ma wspomagać diakona i służyć kapłanowi w wypełnianiu czynności liturgicznych, zwłaszcza podczas sprawowania Mszy świętej. Ponadto należy do niego jako nadzwyczajnego szafarza udzielanie Komunii świętej.

⁸⁵ AAS 40 (1948) 7. Zob. F. H u a r t, *Constitutio Apostolica Sacramentum ordinis – commentarius*: Periodica 37 (1948) 9 – 56; B. W a c z y Ń s k i, *Konstytucja Apostolska Sacramentum ordinis o wyższych święceniach diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa*: Ateneum Kapłańskie 40 (1948) 273 – 287.

⁸⁶ E. S z t a f r o w s k i, *Zmiany w prawie kodeksowym dotyczące święceń*: Prawo Kanoniczne 12 (1969) nr 1 – 2, s. 28 – 78.

⁸⁷ AAS 64 (1972) 898 – 922

7. Zgodnie z tradycją Kościoła posługi lektora i akolity rezerwuje się mężczyznom.

8. Kandydatom do posług stawia się określone wymagania.

9. Posług udziela ordynariusz, a więc biskup, a w kleryckich instytucjach życia doskonałego – wyższy przełożony stosując obrzęd liturgiczny /przewidziany do ustanowienia lektora i akolity/ zatwierdzony przez Stolicę Apostolską.

10. Należy zachować odstęp czasu, określony przez Stolicę Apostolską lub Konferencję Biskupów, między udzieleniem lektoratu i akolitatu, ilekroć udziela się tej samej osobie obydwóch posług.

11. Kandydaci do diakonatu i prezbiteratu – o ile jeszcze nie przyjęli – mają obowiązek przyjąć posługę lektora i akolity, aby w ten sposób lepiej przygotować się do przyszłego posługiwania w diakonacie i prezbiteracie.

12. Udzielenie posług lektoratu i akolitatu nie daje prawa do otrzymania wynagrodzenia świadczonego przez Kościół. – Powyższe normy wchodzi w życie 1 stycznia 1973 r.⁸⁸. – Reforma święceń dokonana przez Pap. Pawła VI w znacznym stopniu upraszczała prawo kościelne dotyczące tego sakramentu. Wystarczy powiedzieć, że z czterech święceń wyższych /biskupstwo, prezbiterat, diakonat i subdiakoniat/ pozostało tylko trzy, mianowicie biskupstwo, prezbiterat i diakonat, natomiast z czterech święceń niższych /ostiarat, lektorat, egzorcystat i akolitat/ pozostały tylko dwie posługi to jest lektorat i akolit. Prawo dotyczące święceń stało się bardziej podobne do tego, jakie było w pierwotnym Kościele.

W trzy lata po motu proprio *Ministeria quaedam* Pap. Pawła VI opracowany został *Schemat Prawa* na temat *Sakramentów świętych*. *Schemat* ten zawiera 361 kanonów rozmieszczonych w siedmiu tytułach. Każdy z siedmiu Sakramentów posiada własny tytuł. Tytuł VI zawiera, co nas tutaj interesuje – *De ordine*, co znaczy, *De sacramento ordinis* – Sakrament święceń (kanony: 190 – 361). Pod tym tytułem VI znajduje się pięć rozdziałów. Rozdz. I – Szafarz święceń /*De sacrae ordinationis ministro*/ (kanony: 192 – 205). Rozdz. II – Podmiot święceń /*De eiusdem subiecto*/ (kanony 206 – 233). Rozdz. III – O tym, co winno sprzedawać święcenia /*De iis quae sacrae ordinationi praeire debent*/ (kanony 234 – 236). Rozdz. IV – Czas i miejsce święceń /*De tempore et loco sacrae ordinationis*/ (kanony 237 – 239) i rozdział V O adnotacji i świadectwie święceń /*De adnotatione ac testimonio* (kanony 240 – 241).

Pod tytułem VI – *Sakrament święceń*, a przed tytułem rozdziału o szafarzu święceń, co już wspomniano wyżej, znajdowały się dwa kanony, mianowicie

⁸⁸ AAS 64 (1972) 531 – 534: P. H e m p e r e k, *Reforma święceń niższych i subdiakonatu*: Prawo Kanoniczne 16 (1973) nr 3 – 4, s. 209 – 218.

190 i 191. Z tych kan. 190(CIC 948) tego Schematu stwierdzał, iż w sakramencie święceń z ustanowienia Chrystusa niektórzy z chrześcijan naznaczeni są wieczystym znakiem /charakterem/ i ustanawiani szafarzami czyli duchownymi, którzy z tego powodu są konsekrowani i przeznaczeni, aby zastępując Chrystusa /*in persona Christi*/ pełnili posługę głoszenia Ewangelii, rządzenia wiernymi i celebrowania kultu Bożego, duszpasterzując wśród ludu Bożego. Zaś kan. 191 (CIC 949) stanowił, iż święceniami są: episkopat, prezbiterat i diakonat⁸⁹. – Zespół studyjny /*Coetus studiorum*/ w dniach 18 – 22 kwietnia 1977 r. zarzucił temu Schematowi, iż: 1. w dużym stopniu jest podobny do KPK z 1917 r., tymczasem sakramenty nie są więcej uznawane za „rzeczy” tylko za czynności Chrystusa i Kościoła. 2. Schemat jest więcej jurydyczny niż pastoralny. 3. Schemat odpowiada chrześcijaństwu, które istniało przed Soborem Watykańskim II, ale które już teraz nie istnieje⁹⁰.

Zespół studyjny pracujący nad prawem dotyczącym święceń w dniach 6 – 10 lutego 1978 r. zajął się kanonami dotyczącymi sakramentu święceń – *de ordine* /stan, wprowadzenie do stanu święcenia/. W dyskusji ujawniło się, iż niektórym nie podoba się tytuł *de ordine*. Woleliby *de ordinatione* /wprowadzenie do stanu duchownego, święcenia/. niż *de ordine*. Argumentowali, że kanony tu zamieszczone prawie zawsze mówią właśnie *de ordinatione*, nie *de ordine*. Ale inni dyskutanci zwrócili uwagę, iż w tym określeniu *de ordine* *implicite* mówi się *de ordinatione*, jednak nie przeciwnie, to znaczy w *de ordinatione* nie mieści się *de ordine*. Poza tym, stało się już pewną tradycją, żeby mówić *de ordine*, a nie *de ordinatione* Stąd wyciągnięto wniosek, żeby tytuł nadal był taki, jaki był dotąd, to jest *de ordine*⁹¹.

Konsultorzy mieli też pewne uwagi co do kan. 190 Schematu prawa na temat Sakramentów świętych. I tak utrzymywali, iż Magisterium Kościoła nie stwierdziło do tej pory, iż diakonat udziela charakteru sakramentalnego, ale taka jest nauka powszechna. Więc może to być w kanonie. Natomiast należy wykazać różnicę między kapłaństwem wspólnym czyli powszechnym, a kapłaństwem służebnym czyli hierarchicznym. Dlatego lepiej jest mówić *in persona Christi Capitis*, a nie tylko *in persona Christi*. Zamiast zwrotu *ex*

⁸⁹ *Schema Documenti Pontificii quo disciplina canonica De Sacramentis recognoscitur*, Typis Polyglottis Vaticanis 1975, can. 190: Sacramento Ordinis ex Christi institutione inter christifideles quidam, caractere perenni quo signantur, constituuntur sacri ministri seu clerici, qui nempe eodem consecrantur et deputantur ut in persona Christi munera adimplentes Evangelium annuntiandi, christifideles regendi et divinum cultum celebrandi, Dei populum pascant. Can. 191: Ordines sunt episcopatus, presbyteratus et diaconatus.

⁹⁰ *Communicationes* 9 (1977) n. 2 p. 325.

⁹¹ *Communicationes* 10 (1978) n. 2, p. 179.

Christi institutione należy mówić *ex divina institutione* ponieważ Chrystus Pan wprost /*directe*/ nie ustanowił prezbiteratu i diakonatu. Różnicę między biskupstwem, prezbiteratem i diakonatem lepiej się wskaże, jeśli po słowach *consecrantur et deputantur* doda się *pro suo quisque gradu*. Nie ma zaś konieczności czynienia wzmianki na temat daru Ducha Świętego, czego niektórzy się domagają. Ostatecznie przyjęto następujący tekst kanonu: w sakramencie święceń z Bożego postanowienia niektórzy z ochrzczonych naznaczeni w nim /w sakramencie święceń/ niezatartym charakterem /sakramentalnym/ i w ten sposób są ustanowieni świętymi szafarzami, mianowicie są konsekrowani i przeznaczeni, aby każdy odpowiednio do swojego święcenia, działał w imieniu Chrystusa Głowy wypełniając posługę głoszenia Ewangelii, rządzenia wiernymi i celebrowania kultu Bożego duszpasterzując wśród ludu Bożego⁹².

Jeśli chodzi o kan. 191 (CIC 949), to niektórzy konsultorzy uznawali go za zbyt surowy. Postulowali, żeby zamieścić w kanonie coś o biskupach, prezbiterach i diakonach. Ale inni uważali, że będzie mowa na ten temat w prawie fundamentalnym Kościoła. Niektórzy domagali się, żeby w kanonie uczynić wzmiankę o sposobie udzielenia święceń. Zgodzono się na umieszczenie w tym kanonie drugiego paragrafu o treści: § 2. udzielane są włożeniem rąk i modlitwą konsekracyjną, którą zawierają księgi liturgiczne⁹³.

Teksty kanonów ustalone przez zespół studyjny znalazły się w Schemacie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r. jako kan. 961 i 962⁹⁴, a następnie w Schemacie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r jako kan. 1008 i kan. 1009⁹⁵, ale z pewną zmianą. Zmiana ta dotyczy określenia posług spełnianych

⁹² *Communicationes* 10 (1978) n. 2, p. 181.

⁹³ *Communicationes* 10 (1978) n. 23, p. 181.

⁹⁴ *Schema Codis Juris Canonici*, Libreria Editrice Vaticana 1980, can. 961: *Sacramento ordinis ex divina institutione inter christifideles quidam, caractere indelebili quo signantur, constituuntur sacri ministri, qui nempe eodem consecrantur et deputantur ut, pro suo quisque gradu, in persona Christi Capitis munera adimplentes Evangelium annuntiandi, christifideles regendi et divinum cultum celebrandi, Dei populum pascant. Can. 962 – § 1. Ordines sunt episcopatus, presbyteratus et diaconatus. §2. Conferuntur manuum impositione et praecatione consecratoria quam pro singulis gradibus libri liturgici praescribunt.*

⁹⁵ *Codex Juris Canonici – Schema novissimum*, Typis Polyglottis Vaticanis 1982, can. 1008 – *Sacramento ordinis ex divina institutione inter christifideles quidam, caractere indelebili quo signantur, constituuntur sacri ministri, qui nempe consecrantur et deputantur ut, pro suo quisque gradu, in persona Christi Capitis munera docendi, sanctificandi et regendi adimplentes, Dei populum pascant. Can. 1009 – § 1. Ordines sunt episcopatus, presbyteratus et diaconatus. §2. Conferuntur manuum impositione et praecatione consecratoria, quam pro singulis gradibus libri liturgici praescribunt*

przez przyjmujących święcenia. Mianowicie w kan. 961 Schematu KPK z 1980 r. stwierdza się, iż chodzi o posługę głoszenia Ewangelii, rządzenia wiernymi i celebrowania kultu Bożego, tymczasem w kan. 1008 Schematu KPK z 1982 r. jest mowa w tym kontekście o posłudze nauczania, uświęcania i rządzenia, bez bliższego określania tych posług.

Kan. 1008 Schematu KPK z 1982 – już bez żadnych zmian – stał się kan. 1008 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana – Pawła II i jest prawem obowiązującym. Podobnie kan. 962 Schematu KPK z 1980 i kan. 1009 Schematu KPK z 1982 r. jest identyczny z kan. 1009 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. czyli aktualnie obowiązującego

Kanony 1008 i 1009 omówimy tu nieco dokładniej, żebyśmy wiedzieli, jaka treść zawiera się w nich, a to i dlatego, że kanony te są wstępnymi i podobnie jak kanony wstępne do pozostałych sześciu sakramentów, spełniają ważną rolę i muszą być brane pod uwagę przy czytaniu wszystkich następných kanonów, w tym przypadku kanonów 1010 – 1054 czyli wszystkich kanonów o święceniach.

Kan. 1008 i kan. 1009 § 1 należą do trudniejszych, dlatego omówimy je w ten sposób, że spróbujemy wyjaśnić poszczególne ich zwroty.

Dwa pierwsze wyrazy kan. 1008, mianowicie *sacramento ordinis* mówią nam, że w Kościele uznaje się istnienie sakramentu święceń. Uzasadnienie tego zdania przedstawiliśmy wcześniej wykazując, że w Kościele od samego początku udzielano święceń. A gdy w średniowieczu niektórzy głosili opinię, że święcenia nie są potrzebne, to Kościół sprzeciwił się temu zdaniu i święceń nie zaprzestał udzielać. To więc, że święceń udzielano w przeszłości i udziela się za naszych dni, jest wystarczającym dowodem za istnieniem sakramentu święceń w Kościele. Zresztą problem ten interesuje bardziej teologów niż kanonistów, którzy mogą przyjąć uzasadnienie istnienia sakramentu święceń przedstawione przez teologów⁹⁶.

Zgodnie z kan. 1008 sakrament święceń pochodzi z ustanowienia Bożego. – Teologowie powszechnie zgadzają się, że Chrystus Pan ustanowił sakramenty. Nie są zaś jednomyślni co do tego, czy Chrystus Pan bezpośrednio czy pośrednio ustanowił sakramenty?⁹⁷ Chodzi o to, czy Chrystus Pan sam określił, jaki ma być znak sakramentalny i jaka łaska z nim związana oraz czy sam bezpośrednio czy też pośrednio zdecydował o powiązaniu tych dwóch elementów? – Na ten temat istnieją cztery różne opinie. 1. Chrystus Pan

⁹⁶ Należy wiedzieć, że w całym tytule VI *De ordine* KPK z 1917 r. nie było takich wyrazów, jakie znalazły się zaraz na początku kan. 1008 KPK z 1983 r.

⁹⁷ St. C. N a p i ó r k o w s k i, *Z Chrystusem w znakach*, s. 77: E. H. S c h i l l e b e e c k x, *Chrystus Sakrament spotkania z Bogiem*, s. 146–147.

ustalił czynność sakramentalną i formułę sakramentalną, a każde indywidualnie. 2. Chrystus Pan określił oba elementy obrzędu sakramentalnego w ich obecnej formie. 3. Chrystus Pan określił podstawę i zarys liturgicznych czynności i słów w ich formie zewnętrznej, ale Kościół apostołski mógł ten zarys bardziej sprecyzować, a Kościół poapostołski był tym już związany. 4. Chrystus Pan ustalił jedynie siedmioraką łaskę sakramentalną i postanowił że ta łaska wyrażana w siedmiu znakach zewnętrznych będzie przekazywana przez Kościół⁹⁸. – Jak się zdaje, ta ostatnia opinia znalazła wyraz w kan. 840, według którego sakramenty zostały ustanowione przez Chrystusa Pana i powierzone Kościołowi.

Możemy mówić o powierzeniu przez Chrystusa Pana sakramentów Kościołowi, ponieważ Kościół od początku dysponuje sakramentami, określa warunki do ważności i godziwości sprawowania sakramentów /kan. 841/, ustala i zatwierdza księgi liturgiczne /rytuały, pontyfikaty/ konieczne przy sprawowaniu sakramentów /kan. 838/. Także szafarz sakramentów występujący zawsze w imieniu Chrystusa /*in persona Christi*/, świadczy, iż Kościół dysponuje sakramentami. Są granice, których Kościół nie przekracza dysponując sakramentami. Sobór Trydencki stwierdził, że Kościół od wieków posiada władzę, aby wprowadzać lub zmieniać przy udzielaniu sakramentów to, co według różnorodności rzeczy, czasów i miejsc uznaje za odpowiednie, ale *salva eorum substantia /z zachowaniem substancji sakramentów*⁹⁹. – Pap. Pius XII w konst. apost. *Sacramentum ordinis* z 30 listopada 1947 r. przypomniał, iż według nauki Soboru Trydenckiego wszystkie siedem sakramentów zostało ustanowionych przez Chrystusa Pana i Kościół nie ma żadnej władzy nad sakramentami, jeśli chodzi o ich substancję /*in substantiam sacramentorum*/. I dodał Pap. Pius XII, że Kościół nie ma władzy nad tymi elementami sakramentów, które z ustanowienia samego Chrystusa mają być zachowane w znaku sakramentu, a to zgodnie ze świadectwem źródeł Bożego Objawienia¹⁰⁰. – Sobór Trydencki i Pius XII nie byli przeciwni zmianom w sprawowaniu sakramentów, o ile nie dotyczą one substancji sakramentów.

Zgodnie z kan. 1008 sakrament święceń naznacza chrześcijan przyjmujących ten sakrament charakterem sakramentalnym. – Wyraz charakter pochodzi od greckiego terminu charakter – pieczęć, znak, znamię. Żołnierza lub niewolnika naznaczano wypalonym lub wytatuowanym znakiem cesarza czy właściciela¹⁰¹. Na oznaczenie tego duchowego znamienia używany jest też

⁹⁸ E. H. Schillebeeckx, *Chrystus Sakrament spotkania z Bogiem*, s. 147

⁹⁹ Sessio XXI, cap. 2: *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, p. 702.

¹⁰⁰ AAS 40 (1948) 5 n. 1.

¹⁰¹ E. H. Schillebeeckx, *Chrystus Sakrament spotkania z Bogiem*, s. 190.

grecki wyraz – *sfragis*, tłumaczony na łacinę terminem – *signaculum*. W Apokalipsie (3, 12: 7, 3: 13, 16: 14, 1, 3, 9: 20, 4) jest mowa o znaczeniu pieczęcią Boga, która umożliwia człowiekowi zbawienie. Według św. Tomasa z Akwinu (1225 – 1274) chrześcijanin otrzymuje od Boga niezniszczalny charakter, wyróżniający go od nieochrzczonych, dający trwałą władzę, która uzdalnia do czynnego i biernego udziału w kulcie Chrystusa i Kościoła¹⁰². i upodabnia do Chrystusa – kapłana¹⁰³. Ponieważ kapłaństwo Chrystusa jest wieczne, to i udział ochrzczonych w kapłaństwie jest trwały, dlatego charakter sakramentalny jest nieusuwalny. Raz na zawsze konsekruje on duszę ludzką dla kultu Bożego¹⁰⁴. – Nie wszystkie sakramenty udzielają charakteru sakramentalnego, tylko trzy z nich, mianowicie chrzest, bierzmowanie i święcenia¹⁰⁵. – Wydana przez Pap. Eugeniusza IV (1431 – 1447) w dniu 22 listopada 1439 r. podczas Soboru Florenckiego bulla *Exultate Deo* o zjednoczeniu z Ormianami oraz Sobór Trydencki na sesji VII /kan. 9/ stwierdziły, że chrzest, bierzmowanie i święcenia udzielają charakteru sakramentalnego, który jest pewnym znamieniem duchowym w duszy, niezniszczalnym, odróżniającym wiernych, dlatego te sakramenty nie mogą być udzielane więcej niż jeden raz¹⁰⁶ – Ta nauka o charakterze sakramentalnym znalazła się w kan. 732 § 1 KPK z 1917 r. i kan. 845 § 1 KPK z 1983 r. – Według kan. 204 § 1 i kan. 849 przez przyjęcie chrztu człowiek zostaje wszczepiony w Chrystusa – kapłana, upodobniony do Niego oraz włączony do Kościoła – Ludu Bożego – Sobór Watykański II w konst. o liturgii *Sacrosanctum concilium* /nr 6/ uczy, że przez chrzest ludzie zostają wszczepieni w paschalne misterium Chrystusa: z Nim współumarli, współpogrzebani i współmartwychwstali, otrzymują ducha przybrania za dzieci, w którym wołamy: Abba – Ojciec /Rz 8, 15/ i tak stają się prawdziwymi czcicielami, jakich Ojciec szuka.

Z kan. 845 § 1 i kan. 879 dowiadujemy się, że ochrzczeni przyjmujący sakrament bierzmowania także otrzymują sakramentalny charakter. Dzięki sakramentalnemu charakterowi z bierzmowania ochrzczeni uczestniczą we władzy Chrystusa – Kapłana, o ile ma ona na celu pouczenie drugich w sprawach wiary słowem i daniem świadectwa¹⁰⁷. Przez tę władzę bierzmowani stają się uzdolnionymi współpracownikami hierarchii kościel-

¹⁰² *Summa Theologica*. III. q. 63, a. 1.

¹⁰³ *Summa Theologica*, III, q. 63, a. 3.

¹⁰⁴ *Summa Theologica*, III, q. 63, a. 5.

¹⁰⁵ *Summa Theologica*, III, q. 63, a. 6.

¹⁰⁶ *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, p. 518, p. 661.

¹⁰⁷ L. A. Sz a f r a n s k i, *Z badań nad charakterem sakramentalnym bierzmowania: Roczniki teologiczne – kanoniczne* 2 (1955) s. 57

nej, która tę władzę posiada w stopniu specjalnym i działa mocą Chrystusa jako głównego działającego¹⁰⁸.

Sakrament bierzmowania, który wyposaża ochrzczonego w Dar Ducha Mocy oraz ściślej zespala z Kościołem, daje nie tylko uprawnienia, ale także zobowiązuje do pracy nad rozwojem społeczności kościelnej. Bierzmowani mają być prawdziwymi świadkami Chrystusa. Są oni zobowiązani do szerzenia wiary słowem i czynem oraz do jej obrony. Sobór Watykański II w Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus* /nr 11/ stwierdza, że wyznawcy Chrystusa, gdziekolwiek się znajdują, są zobowiązani tak okazywać świadectwem słowa i przykładem życia nowego człowieka przyobleczonego przez chrzest i działanie Ducha Świętego, który umocnił ich w sakramencie bierzmowania, aby inni widząc ich dobre czyny, chwalili Ojca oraz pełniej pojęli prawdziwy sens życia ludzkiego i powszechną więź wspólnoty ludzkiej.

Sakramentalny charakter bierzmowania ma własne funkcje antropologiczne, o ile stanowi nowy tytuł i prawo do otrzymania łaski uczynkowej, to jest przejściowego uświęcenia i wzmocnienia duchowych władz człowieka danego w tym celu, by mógł wykonywać czyny prowadzące do zbawienia¹⁰⁹. – Ma znaczenie eklezjologiczne, bo na nowej płaszczyźnie różnicuje członków kościelnej społeczności. Wreszcie ma znaczenie chrystologiczne, bo pogłębia uczestnictwo w misji Chrystusa – Mesjasza – Namaszczonego, a więc Proroka, Kapłana, i Króla – Sługi – Pasterza. /KK 34, 35, 36/. Bierzmowani są także zobowiązani do dawania świadectwa, do pełniejszego udziału w sprawowaniu Eucharystii, do służenia innym przez podejmowanie inicjatyw apostołskich – Wynika to z tego pogłębionego uczestnictwa chrześcijanina w namaszczeniu Chrystusa przez Ducha.

Trzecim i ostatnim sakramentem udzielającym charakteru sakramentalnego przyjmującym go są święcenia / kan. 845 § 1; kan. 1008 /. Sakrament święceń mogą przyjąć tylko ochrzczeni i to jest warunek do ważności przyjmowanych święceń. W zwyczajnych warunkach ochrzczone przyjmuje także sakrament bierzmowania / kan. 1033 / przed święceniami

Pytamy, na czym polega sakramentalny charakter święceń? Różne padają odpowiedzi na to pytanie. Katechizm Kościoła Katolickiego, opracowany po Soborze Watykańskim II, podaje: „Dzisiaj wyraz *ordinatio* jest zarezerwowany dla aktu sakramentalnego, który włącza do stanu biskupów prezbiterów i diakonów. Jest to coś więcej niż zwykłe wybranie, wyznaczenie,

¹⁰⁸ A. Piolanti, *Collectio Theologica Romana, VI, De Sacramentis*, Taurini – Romae 1945, s. ??.

¹⁰⁹ W. Grana t, *Sakramenty święte, część II*, Lublin 1966, s. 173.

delegacja lub ustanowienie przez wspólnotę. Ten akt sakramentalny udziela daru Ducha Świętego, pozwalającego wykonywać, „świętą władzę, „*sacra potestas*”, która może pochodzić jedynie od samego Chrystusa, przez Jego Kościół” /nr 1538/...” Sakrament święceń przyjmującego go upodabnia do Chrystusa dzięki specjalnej łasce Ducha Świętego, czyniąc go narzędziem Chrystusa dla Jego Kościoła. Świecenia uzdalniają go, by mógł działać jako przedstawiciel Chrystusa, Głowy Kościoła, w jego potrójnej funkcji kapłana, proroka i króla” /nr 1581/.

E. H. Schillebeeckx uczy: „Charakter kapłaństwa daje tym, którzy już uprzednio zostali wprowadzeni do wspólnoty, konsekrację i zadanie działania w osobie Chrystusa jako Głowy Kościoła”¹¹⁰.

Prof. A. Skowronek pisze: „Dopiero Sobór Watykański II przez dowartościowanie kapłaństwa wspólnego dał nowe naświetlenie ch. s.: kapłaństwu sakramentalnemu wyznaczył w Kościele miejsce służebne / KK 18, 24/, stwierdził że oba rodzaje kapłaństwa zorientowane są na słowo Boże i łaskę, i że zasadniczym powołaniem kapłana jest głoszenie Słowa. / KK 25, 28/, posługę sakramentu umieścił na drugim miejscu, a na dalszym posługę pasterską”¹¹¹.

Na podstawie przedstawionych wyżej stwierdzeń możemy przyjąć, iż sakramentalny charakter święceń: 1. włącza przyjmującego święcenia do kapłaństwa służebnego czyli ministerialnego, i 2. uzdalnia go do działania w imieniu Chrystusa Głowy Kościoła. – Obydwa te elementy są istotne. Pierwszy sprawia, że przyjmujący święcenia staje się duchownym, czyli przechodzi ze stanu wiernych świeckich / laików/ do stanu duchownego i staje się podmiotem kapłaństwa służebnego. To rozróżnienie zaś jest z prawa Bożego i należy do struktury Kościoła. – Od Soboru Watykańskiego mniej podkreśla się różnicę między duchownymi a świeckimi¹¹², bo ważne jest to, że tak duchowni jak wierni świeccy są chrześcijanami i uczestnikami kapłaństwa wspólnego. Zaś kapłaństwo wspólne wiernych i kapłaństwo służebne uczestniczą w jednym kapłaństwie Chrystusowym / KK 10/. Należy pamiętać, że ci, którzy otrzymują kapłaństwo posługi, to jest prezbiterzy i biskupi nie przestają uczestniczyć w kapłaństwie wspólnym /osiągniętym na chrzcie/, bo nie tracą go. Jednak, „kapłaństwo urzędowe. czyli hierarchiczne, biskupów i prezbiterów oraz kapłaństwo wspólne wszystkich wiernych,

¹¹⁰ *Chrystus Sakrament spotkania z Bogiem*, s. 208.

¹¹¹ *Charakter sakramentalny*, w: *Encyklopedia Katolicka*, Lublin 1979, t.III, kol. 76. Zob. Tenże, *Sakramenty wiary*, t. 3, *Małżeństwo i kapłaństwo*, Włocławek 1996, s. 207 – 209.

¹¹² E. Szt a f r o w s k i, *Zmiany w prawie kodeksowym dotyczące święceń: Prawo Kanoniczne* 12 (1969) nr 3 – 4, s. 31

choć, „jedno i drugie... we właściwy sobie sposób uczestniczy w jedynym kapłaństwie Chrystusowym” różnią się jednak co do istoty, będąc sobie „wzajemnie przyporządkowane”. W jakim sensie? Podczas gdy kapłaństwo wspólne wiernych urzeczywistnia się przez rozwój łaski chrztu, przez życie wiarą, nadzieją i miłością, przez życie według Ducha, to kapłaństwo urzędowe służy kapłaństwu wspólnemu. Przyczynia się ono do rozwoju łaski chrztu wszystkich chrześcijan. Jest ono jednym ze środków, przez które Chrystus nieustannie buduje i prowadzi swój Kościół. Dlatego przekazuje się je przez osobny sakrament, a mianowicie sakrament święceń” – uczy Katechizm Kościoła Katolickiego / nr 1547. – Obecnie kan. 1008 tylko implícite wskazuje na różnicę między tymi, którzy przyjmują święcenia, a tymi, którzy nie przyjmują święceń i nie są też wyświęconymi szafarzami.

Przyjmujący święcenia jest nie tylko włączany do stanu duchownego, ale także jest uzdolniony do działania czyli, jak się to mówi ma on świętą władzę / duchową/ i może spełniać czynności, których ochrzczony czy bierzmowany nigdy spełniać nie może, np. celebrować Mszę świętą czy udzielić rozgrzeszenia umierającemu chrześcijaninowi. – Sobór Watykański II uczy, że biskupi wraz z prezbiterami i diakonami obejmują posługiwanie duchowe we wspólnocie, stając w zastępstwie Boga na czele trzody, której są pasterzami jako nauczyciele, kapłani świętego kultu i sprawują rządy duchowe / KK 20/.

Dotąd zastanawialiśmy się nad charakterem sakramentalnym, o ile otrzymuje go każdy wyświęcony. Możemy teraz postąpić krok dalej i zapytać o charakter sakramentalny biskupów, prezbiterów i diakonów, skoro takie święcenia wymienia kan. 1009 § 1. Jest bowiem pewne, że to charakter sakramentalny powoduje, iż biskupi różnią się od prezbiterów, a biskupi i prezbiterzy różnią się od diakonów. Przyjmuje się powszechnie, że biskupstwo i prezbiterat różnią się od diakonatu co do istoty. Różnica ta uwidacznia się w ten sposób, że o biskupach i prezbiterach mówimy, iż są oni święceni dla kapłaństwa służebnego, natomiast diakoni przyjmują święcenia nie dla kapłaństwa, tylko dla posługi. Diakoni posiadają tylko kapłaństwo wspólne, ale nie należą do społeczności wiernych świeckich. Są oni duchownymi i mają władzę wykonywania pewnych czynności, których nie mogą spełniać wierni świeccy¹¹³. – Innymi słowy: są trzy stopnie sakramentu święceń / episkopat, prezbiterat i diakonat/, ale tylko dwa stopnie kapłaństwa posługi / episkopat i prezbiterat/ – Między biskupami a prezbiterami jest różnica nie co do istoty, tylko co do stopnia. Tak biskupi jak prezbiterzy są prawdziwymi kapłanami Chrystusa, ale biskupi mają kapłaństwo Chrystusa

¹¹³ Wspomnieliśmy już wyżej, iż Magisterium Kościoła nie wypowiada się na temat charakteru sakramentalnego diakonów.

w stopniu pełnym, mówi się też, że biskupi mają szczyt kapłaństwa, natomiast prezbiterzy nie mają szczytu kapłaństwa i są współpracownikami biskupa¹¹⁴. – Sobór Watykański II uczy, że biskupi przez danego im Ducha Świętego stają się prawdziwymi i autentycznymi nauczycielami wiary, kapłanami i pasterzami /DB 2/. Prezbiterzy nie posiadają szczytu kapłaństwa i w wykonaniu swej władzy są uzależnieni od biskupów, ale związani są z biskupami godnością kapłańską, na mocy sakramentu kapłaństwa, na podobieństwo Chrystusa, najwyższego Kapłana /Hbr 5 1 – 10: 7, 24: 9 11 – 20/, wyświęceni są, aby głosić Ewangelię, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu /DB 2/.

Zgodnie z kan. 1008 ci z wiernych świeckich, którzy zostają naznaczeni niezniszczalnym charakterem, są też ustanowieni świętymi szafarzami, czy może lepiej mówić wyświęconymi szafarzami – *sacri ministri*. – Już od IV – V wieku, a szczególnie od średniowiecza słyszało się w Kościele głosy domagające się od szafarzy, a zwłaszcza od spowiedników, aby byli święci /*sancti*/. Problemem tym zajął się Sobór Trydencki (1545 – 1563), ponieważ niektórzy autorzy uzależniali nawet ważność udzielanych sakramentów od osobistej świętości ich szafarza. Sobór Trydencki stwierdził, że szafarz będący w grzechu śmiertelnym ważnie sprawuje sakramenty i udziela sakramentów, jeśli zachowuje wszystkie istotne obrzędy konieczne przy sprawowaniu sakramentu /intencja szafarza, materia i formuła sakramentu¹¹⁵. – Oczywiście jednak sama natura sakramentu jako działania w imieniu Chrystusa wymaga od szafarza sakramentu, aby był w stanie łaski uświęcającej, zaś sprawowanie sakramentu przez szafarza będącego w stanie grzechu śmiertelnego jest straszliwą anomalią.

O tych, którzy przyjęli święcenia mówimy, iż są oni konsekrowani. – W KPK z 1917 r. i w przedsoborowym pontyfikacie rzymskim mówiono tylko o konsekracji biskupa. Obecnie nawet w sakramencie chrztu widzi się pewną konsekrację. Sakrament chrztu czyni człowieka świętym. Także sakrament bierzmowania konsekruje. Święcenia naznaczają przyjmujących je konsekracją jeszcze głębszą, czyli w sposób szczególny czynią świętą osobę przyjmującą święcenia, by w imię Chrystusa karmili Kościół słowem i łaską Bożą /KK 11/. Stąd w kan. 1008 wyraźnie się stwierdza, że przyjmujący święcenia są konsekrowani. – Także Katechizm Kościoła Katolickiego mówi

¹¹⁴ G. Ghirlanda, *De Ecclesiae munere sanctificandi, De ordine*, Romae 1983: P. Hempterek, *Sakramenty*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 3, Lublin 1986, s. 184.

¹¹⁵ Sessio VII, can. 12: *Conciliorum Oecumenicorum Decreta* p. 661. Zob. A. Słomko w s k i, *Świętość szafarzy „świętych sakramentów”*: *Homo Dei* 33 (1964) nr 1 s. 26 – 31

o pewnej konsekracji w przypadku przyjęcia święceń. Katechizm ten uczy: „Święcenia określa się także jako *consecratio*, są bowiem pewnym wyłączeniem i przyjęciem przez samego Chrystusa w służbę Kościołowi. Włożenie rąk przez biskupa i modlitwa konsekracyjna stanowią widzialny znak tej konsekracji” /nr 1538/.

Według kan. 1008 szafarze wyświęceni, to są szafarze, którzy mają święcenia. Odróżniamy ich zatem od szafarzy nie wyświęconych, którzy nie mają święceń. Takim jest np. wierny świecki udzielający Komunii świętej na mocy upoważnienia ze strony biskupa. Podobnie położna udzielająca chrztu niemowlęciu umierającemu jest szafarzem sakramentu chrztu, ale nie jest wyświęconym szafarzem chrztu.

Kan. 1008 zawierający normę dotyczącą sakramentu święceń nie wymienia wprost żadnego święcenia, tylko domaga się od szafarzy, aby działali odpowiednio do stopnia święceń. Stopnie święceń wymienia kan. 1009 § 1. Zgodnie z tym kanonem obecnie mamy tylko trzy stopnie święceń: biskupstwo, prezbiterat i diakonat.

Katechizm Kościoła Katolickiego odwołuje się do Urzędu Nauczycielskiego Kościoła i nauki katolickiej wyrażonej w liturgii, gdy twierdzi, iż teraz istnieją tylko trzy stopnie sakramentu święceń. I wyjaśnia, że „istnieją dwa stopnie uczestniczenia w kapłaństwie Chrystusa: episkopat i prezbiterat. Diakoniat jest przeznaczony do pomocy im i służenia. Dlatego pojęcie *sacerdos* – kapłan – oznacza obecnie biskupów i prezbiterów, a nie diakonów. Nauka katolicka przyjmuje jednak, że zarówno dwa stopnie uczestniczenia w kapłaństwie (episkopat i prezbiterat), jak stopień służby (diakoniat), są udzielane za pośrednictwem aktu sakramentalnego nazywanego „święczeniami”, to znaczy przez sakrament święceń” / nr 1554/ – Ktokolwiek jest diakonem, prezbiterem lub biskupem, ten jest wyświęconym szafarzem.

Biskup / który nie ma żadnego urzędu / jest zwyczajnym szafarzem chrztu, bierzmowania i Eucharystii, ale może sprawować wszystkie sakramenty / kan. 861 § 1: kan. 882: kan. 884 § 2: kan. 886 § 2: kan. 910 § 1: kan. 965: kan. 1003 § 1: kan. 1012: 1015: kan. 1017: kan. 1021: kan. 1022: kan. 1052 uu 1 – 3/ z wyjątkiem sakramentu małżeństwa. Jednak udzielenie chrztu jest zastrzeżone proboszczowi / kan. 530 nr 1/. Spowiadać może biskup w całym Kościele, i tylko biskup diecezjalny może mu zabronić spowiadania w poszczególnym przypadku, a i to tylko co do godziwości, bo ważne będzie biskup spowiadał i w takim przypadku. Sakramentu małżeństwa nie udziela się, tylko się asystuje przy jego zawarciu /kan. 1109/. Poza tym biskup poświęca oleje i konsekruje Krzyżmo /kan. 847 § § 1– 2: kan. 880 § 2: kan.

999/. Dokonuje poświęcenia i błogosławieństwa miejsc świętych /kościół, ołtarzy/, udziela niektórych błogosławieństw w tym znaczeniu, że są one zastrzeżone biskupowi /kan. 1169 § 2/.

Prezbiter jest zwyczajnym szafarzem sakramentu chrztu /kan. 861 § 1/ i udzielania Komunii świętej /kan. 910 § 1/, nadzwyczajnym szafarzem bierzmowania / kan. 880 § 2: kan. 882: kan. 883 uu 2–3: kan. 884: kan. 885 § 2: kan. 887/. W imieniu Chrystusa /*in persona Christi*/ przewodniczy celebracji Mszy świętej / kan. 899 § 2: kan. 900 § 1/, może spowiadać w całym Kościele, jeśli pełni urząd, z którym związane jest spowiadanie, np. jest proboszczem, lub wcześniej uzyskał habitualne uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania od biskupa, w którego diecezji jest inkardynowany albo ma w niej stałe zamieszkanie / kan. 967 § 2/. Biskup diecezjalny może zakazać prezbiterowi spowiadania w poszczególnym przypadku w jego diecezji, i prezbiter musi dostosować się do tego zakazu pod sankcją nieważności udzielanego przezeń rozgrzeszenia / a zatem – inaczej niż biskup/. Prezbiter może utracić uprawnienia do spowiadania w całym Kościele / znów inaczej niż biskup/. Ale nigdy nie przestaje być prezbiterem /podobnie, jak ochrzczony nie przestaje być ochrzczonym, i bierzmowany nie przestaje być bierzmowanym/, bo charakter sakramentalny jest nieutralny. Dlatego też prezbiter / lub biskup/, który przestaje pełnić swoje funkcje, wraca do życia na sposób wiernego świeckiego, i uzyskuje od Stolicy Apostolskiej zwolnienie ze wszystkich obowiązków duchownego, otrzymuje od Stolicy Apostolskiej przypomnienie o dwóch kanonach: kan. 976, który każdemu, kto przyjął święcenia prezbiteratu daje prawo do udzielenia rozgrzeszenia wiernemu zagrożonemu śmiercią, i kan. 986 § 2 o obowiązku rozgrzeszenia takiego wiernego. Skoro prezbiter przyjął święcenia, ma również sakramentalny charakter, to ma też obowiązek rozgrzeszyć zagrożonego śmiercią, zwłaszcza, jeśli nie ma kogo innego, kto udzieliłby rozgrzeszenia. Poza tym prezbiter może udzielać sakramentu namaszczenia chorych / kan. 1003 § 1/. Przy tej okazji może pobłogosławić olej konieczny do sprawowania sakramentu chorych, jeśli nie ma oleju pobłogosławionego przez biskupa / kan. 999 nr 2/. Prezbiter może też asystować przy zawieraniu małżeństwa, o ile sam jest proboszczem albo deleguje go proboszcz lub biskup /kan. 1108 § 1: kan. 1111 § 1: kan. 1116 § 2: kan. 1121 § 2/.

Sobór Watykański II w konst. o Kościele *Lumen gentium* – zapowiedział przywrócenie diakonatu jako stałego stopnia hierarchicznego /KK 29/. Zapowiedź tę wprowadził w życie Pap. Paweł VI (1963 – 1978) w motu proprio *Sacrum diaconatus ordinem* z 18 czerwca 1967 r.¹¹⁶ Obecnie więc

¹¹⁶ AAS 59 (1967) 697 – 704.

mamy diakonów, którzy przyjęli święcenia diakonatu i nie mają zamiaru przyjęcia święceń prezbiteratu oraz takich, którzy przyjmą święcenia prezbiteratu – Komisja wyjaśniająca dekrety Soboru Watykańskiego II w dniu 26 marca 1968 r. wyjaśniła, że te same uprawnienia przysługują diakonom stałym i zamierzającym przyjąć prezbiterat,¹¹⁷ zaś w dniu 4 kwietnia 1969 stwierdziła, że nieobecność kapłana nie jest warunkiem do ważności delegacji dla diakona¹¹⁸. – Diakoni są zwyczajnymi szafarzami sakramentu chrztu / kan. 861 § 1 /, ale uzależnieni są od biskupa, jeśli chodzi o chrzest dorosłych / kan. 863/, i od proboszcza, jeśli chodzi o chrzest dzieci w zwyczajnych warunkach / kan. 530 nr 1: kan. 862/. – Przechowują Najświętszy Sakrament / kan. 943 /, udzielają Komunii świętej sobie oraz innym / kan. 911 § 1/, zanoszą chorym Wiatyk / kan. 911 § 2/, udzielają wiernym błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem wystawionym w puszcze lub w monstrancji, / kan. 943/ – Asystują przy celebrowaniu Mszy świętej przez kapłana niewidomego lub chorego / kan. 930 /. – Asystują przy zawieraniu małżeństwa, ale pod nieobecność kapłana, i – oczywiście – jeśli deleguje diakona proboszcz lub biskup / kan. 1108 § 1: kan. 1111 § 1: kan. 1116 § 2: kan. 1121 § 2/. – Diakon przewodniczy celebracji sakramentaliów, prowadzi pogrzeb i grzebie zmarłych, dokonuje poświęceń / kan. 1169 § 3/. – Czyta wiernym Pismo święte, naucza ich i zachęca do prowadzenia życia uczciwego / kan. 757; kan. 764: kan. 767 § 1./ – Przewodniczy w kulcie religijnym i nabożeństwach błagalnych pod nieobecność prezbitera / kan. 835 § 3/. – Kieruje nabożeństwem Słowa Bożego, zwłaszcza gdy nie ma kapłana. Prowadzi w imieniu Kościoła ewangelizację, a także dzieła miłosierdzia, administracji i działalność społeczną. – Kieruje w imieniu biskupa lub proboszcza pewnymi grupami wiernych oddalonymi od siedziby proboszcza lub biskupa / kan. 517 § 2: kan. 519/. – Służy pomocą wiernym świeckim w ich działalności apostołskiej.

Zgodnie z kan. 1008 wyświęceni szafarze w imieniu Chrystusa – Głowy Kościoła winni pełnić trzy posługi: nauczania, uświęcenia i rządzenia. – W tym zdaniu znamy tylko dwa pierwsze wyrazy: wyświęceni szafarze. Wszystkie inne wypadnie nam wyjaśnić. A zacniemy od przyjrzenia się owemu zwrotowi – w imieniu Chrystusa – Głowy. – Wyrażenie *in persona Christi* znane było już św. Tomaszowi z Akwinu¹¹⁹. – W nowszych czasach używał tego zwrotu Sobór Watykański II. W konstytucji o liturgii – *Sac-*

¹¹⁷ AAS 60 (1968) 363.

¹¹⁸ AAS 61 (1969) 348.

¹¹⁹ *Summa Theologica*, III, q. 22, a. 2 Zob. L. L o p p e, *In persona Christi – Nomine Ecclesiae* Roma 1985, p. 10.

rosanctum concilium czytamy: Modły skierowane do Boga przez kapłana, który przewodniczy zgromadzeniu zastępując osobę Chrystusa – *in persona Christi* są wypowiedane w imieniu całego ludu świętego i wszystkich obecnych /KL 33, 5/. Zaś w konstytucji dogmatycznej o Kościele – *Lumen gentium* znajdujemy tekst: kapłan służebny /*ministerialis*/ dzięki władzy świętej, jaką posiada, kształci lud kapłański i zarządza nim, sprawuje w osobie Chrystusa – *in persona Christi* Ofiarę Eucharystyczną /KK 10/. Według Dekretu o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis* urząd prezbiterów, jako związany z biskupstwem, uczestniczy we władzy, mocą której Chrystus Ciało swe buduje, uświęca i nim rządzi. Dlatego kapłaństwo prezbiterów zakłada wprowadzić sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia, jest jednak udzielone przez ten specjalny sakrament, mocą którego prezbiterzy dzięki namaszczeniu Duchem Świętym zostają naznaczeni szczególnym znamieniem i tak upodabniają się do Chrystusa Kapłana, aby mogli działać w zastępstwie Chrystusa Głowy /DK 2/¹²⁰. – Pięknie na ten temat wypowiada się Katechizm Kościoła Katolickiego. Według tego Katechizmu, w służbie eklezjalnej wyświęconego kapłana jest obecny w swoim Kościele sam Chrystus jako Głowa swojego Ciała, jako Pasterz swojej trzody, Arcykapłan odkupieńczej ofiary, Nauczyciel prawdy. To właśnie wyraża Kościół, mówiąc, że kapłan na mocy sakramentu święceń działa w „w osobie Chrystusa – Głowy” /*in persona Christi Capitis*/ /nr 1548/.

Zwrot *in persona Christi* używany przez Sobór Watykański II wyjaśnił także Pap. Jan – Paweł II w Liście do wszystkich biskupów Kościoła o Tajemnicy i kulcie Eucharystii z dnia 24 lutego 1980 r. W Liście tym czytamy: „Każdy kapłan sprawuje Najświętszą Ofiarę *in persona Christi* – to znaczy więcej niż w imieniu, czy w zastępstwie Chrystusa. *In persona* to znaczy w swoistym sakramentalnym utożsamieniu się z Prawdziwym i Wiecznym Kapłanem, który sam jeden jest prawowitym Podmiotem i Sprawcą tej samej Ofiary – i przez nikogo właściwie nie może być w jej spełnieniu wyręczany”¹²¹ – Rola wyświęconych szafarzy w stosunku do Chrystusa jest więc służebna, drugorzędna i zastępcza.

Katechizm Kościoła Katolickiego uczy, że kapłaństwo ma charakter służebny. „Urząd... który Pan powierzył pasterzom ludu swego jest prawdziwą służbą. Kapłaństwo jest całkowicie skierowane ku Chrystusowi i ludziom. Zależy całkowicie od Chrystusa i Jego jedyne kapłaństwa:

¹²⁰ M. Caprili, *Il Decreto Conciliare Presbyterorum ordinis*, vol. I, Roma 1989, p. 82.

¹²¹ Typis Polyglottis Vaticanis (1980), s. 21. Zob. M. Pastuszko. *Celebrans Ofiary Eucharystycznej*: Prawo Kanoniczne 26 (1983) nr 1 – 2, s. 216 – 218.

zostało ustanowione dla ludzi i dla wspólnoty Kościoła. Sakrament święceń przekazuje świętą władzę, która jest jedynie władzą Chrystusa. Wykonywanie tej władzy powinno więc stosować się do wzoru Chrystusa, który z miłości uczynił się ostatnim i stał się sługą wszystkich. „Słusznie więc nazwał Pan opiekę nad owieczkami dowodem miłości względem Niego” /nr 1551/.

W osobie Chrystusa Głowy Kościoła wyświęceni szafarze winni pilnie wykonywać trzy posługi, mianowicie: 1. nauczania, 2. uświęcenia i 3. rządzenia /DE 2/.

Jako pierwszą posługę wymienia się nauczanie /dawanie świadectwa/, ponieważ celem nauczania jest wzbudzenie lub wzmocnienie u nauczanych istniejącej już wiary, co prowadzi go do przyjęcia chrztu i podjęcia innych środków koniecznych do osiągnięcia zbawienia. Przedmiotem nauczania jest depozyt wiary powierzony Kościołowi, aby przy asystencji Ducha Świętego święcie strzegł prawdy objawionej, dokładnie ją badał, wiernie zwiastował i wykladał ludziom. Dlatego Kościół ma wrodzone prawo i obowiązek – niezależnie od jakiegokolwiek władzy ludzkiej – głosić Ewangelię wszystkim ludom. Kościół może się również wypowiadać we wszystkich sprawach dotyczących ludzi, jeśli chodzi o prawa człowieka czy zbawienie dusz / kan. 747 § 1 – 2/.

O posłudze uświęcenia /i kultu liturgii/ mówi cała księga czwarta Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana – Pawła II, w której mieszczą się kanony 834 – 1204. Kan. 1008 jest jednym z tych kanonów. Możemy więc powiedzieć, że wszystko co powiedzieliśmy dotąd na temat kan. 1008, i co jeszcze chcemy tu przedstawić, dotyczy posługi uświęcenia.

Trzecią i ostatnią z głównych posług Kościoła, jest posługa rządzenia /pasterzowania, duszpasterzowania, kierowania, służby/. Wymienia się ją na trzecim miejscu, to jest po posłudze nauczania i uświęcenia, ponieważ rządzić można tylko tymi, którzy usłyszeli i przyjęli naukę Ewangelii. W Kościele rządzić należy do Papieża jako Wikariusza Chrystusa Pana i następcy św. Piotra apostoła. Władza Papieża rozciąga się na całą ziemię i na wszystkich ochrzczonych, bo dla wszystkich chrześcijan Papież zastępuje na ziemi Chrystusa Pana. Udział w rządzeniu Kościołem mają także biskupi diecezjalni, ale tylko na powierzonym im terytorium i w jedności z Papieżem. Biskupów wspierają w rządzeniu w diecezji prezbiterzy, którzy otrzymują taki urząd lub uprawnienie w poszczególnym przypadku /kan. 131 § 1/¹²²

¹²² W Kościele władzę rządzenia otrzymuje chrześcijanin, który przyjął święcenia albo wraz z urzędem albo na mocy delegacji /kan. 131 § 1/, nie zaś na mocy samych święceń. – Wyraźnie do stwierdził Sobór Watykański II w konst. dogmatycznej o Kościele – *Lumen gentium* – nota wstępna /nr 2/. W nocie tej czytamy: „ Aby miała miejsce taka zaktualizowana władza, musi być dodane kanoniczne czy prawne jej

W ostatnich wyrazach kan. 1008 przypomina wyświęconym szafarzom, aby byli oni pasterzami Ludu Bożego. Jak się zdaje wyrazy te należy łączyć z trzema posługami – nauczania, uświęcenia i rządzenia – jakie wyświęceni szafarze mają wykonywać i wykonują. Jeśli zaś tak jest, to wykonując te trzy posługi, stają się przez to samo pasterzami Ludu Bożego.

2. Obrzędy święceń (kan. 1009 § 2)

Potrydencki *Pontyfikal Rzymski* oraz *Kodeks Prawa Kanonicznego* z 1917 r. zawierały dane na temat ośmiu święceń, to jest jednej konsekracji /biskupiej/, trzech święceń wyższych, oraz czterech święceń niższych. Do tego dochodził jeszcze obrzęd tonsury. Po Soborze Watykańskim II (1962 – 1965) Pap. Paweł VI (1963 – 1978) w motu proprio *Ministeria quaedam* z 15 sierpnia 1972 r. uznał, że nie ma potrzeby, aby było tak dużo święceń i zmniejszył wszystkie cztery święcenia niższe wraz z tonsurą oraz jedno święcenie wyższe /subdiakoniat/. Pozostały tylko trzy święcenia – biskupstwo, prebiterat i diakonat – których teraz nie nazywamy święceniami wyższymi, ponieważ poza tymi trzema święceniami innych święceń w ogóle nie ma za naszych dni.

Wydany trzy lata później, bo w 1975 r. Schemat Prawa na temat Sakramentów świętych w kan. 191 (CIC 949) stwierdził tylko, iż są trzy święcenia, to jest biskupstwo, prebiterat i diakonat, ale nie nawiązywał w jakikolwiek sposób do obrzędów święceń. – Zespół studyjny pracujący w dniach 6 – 10 lutego 1978 r. nad Schematem Prawa dotyczącego Sakramentów świętych zalecił dodać do kan. 191 drugi paragraf, w którym stwierdzi się, iż święcenia udzielane są przez włożenie rąk i modlitwę konsekracyjną przepisaną dla poszczególnych stopni święceń w księgach liturgicznych¹²³. – Tekst ten znalazł się w Schemacie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r. jako kan. 962 § 2, a następnie w Schemacie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r. jako kan. 1009 § 2 i w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana – Pawła II także jako kan. 1009 § 2. – Ostatecznie więc kan. 1009 § 2 wskazuje tylko na dwa istotne elementy święceń. Więcej

określenie przez autorytet hierarchiczny. To określenie władzy polegać może na przydzieleniu szczegółowego zadania albo na wyznaczeniu poddanych, a udzielane jest według norm zatwierdzonych przez najwyższy autorytet. Tego rodzaju szczegółowa norma potrzebna jest z natury rzeczy, ponieważ chodzi o zadania, które mają być spełnione przez większą liczbę podmiotów współdziałających hierarchicznie z woli Chrystusa. Jest rzeczą oczywistą, że ta wspólnota /*communio*/ miała zastosowanie w życiu Kościoła, według okoliczności czasów, zanim jeszcze została niejako skodyfikowana w prawie”. Sobór Watykański II, tekst łaciński – polski, Poznań 1965, s. 261

¹²³ *Communicationes* 10 (1978) n. 2, p. 181.

informacji na temat obrzędów poszczególnych święceń podaje Pontyfikał Rzymski. Jak wiadomo, po Soborze Watykańskim II zostały opublikowane dwa wzorcowe wydania części pontyfikału rzymskiego, zawierającej obrzędy święceń.

1. *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli Pp VI promulgatum. De ordinatione diaconi, presbyteri et episcopi*, Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1968. Pontyfikał ten opublikowała Kongregacja Obrzędów dekretem *Per constitutionem apostolicam* z dnia 15 sierpnia 1968 r.¹²⁴ – na mocy konst. ap. *Pontificalis Romani* z 15 czerwca 1968 r.¹²⁵ – wszedł w życie w Kościele 6 kwietnia 1969 r.

2. *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Vaticani II renovatum auctoritate Pauli Pp. VI editum Ioannis Pauli II PP. cura recognitum. De Ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*, Editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis 1990. – Ten drugi pontyfikał rzymski nie został jeszcze przetłumaczony na język polski. Natomiast jest stosowne tłumaczenie pierwszego posoborowego wydania pontyfikału rzymskiego Pap. Pawła VI.¹²⁶

Łatwo dostrzegana jest różnica między tymi księgami liturgicznymi. Tylko Pontyfikał Pap. Jana – Pawła II zawiera ogólne wprowadzenie do obrzędów święceń, w którym przedstawiona jest krótko nauka o sakramencie święceń i struktura obrzędów. – Pontyfikał Pap. Pawła VI zawiera najpierw obrzędy święceń diakonatu, potem są obrzędy święceń przebiteratu i jako ostatnie – święcenia biskupie. Wydaje się to logiczne, bo nie udziela się święceń biskupich temu, kto wcześniej nie został przebiterem, a jeszcze wcześniej – diakonem. Inaczej jest w Pontyfikale Pap. Jana – Pawła II. Najpierw mamy obrzędy święceń biskupich, ponieważ biskup ma pełnię święceń kapłańskich. Dzięki temu łatwiej jest zrozumieć, dlaczego przebiterzy i diakoni są współpracownikami biskupa. Obydwa pontyfikały przewidują udzielenie święceń jednej osobie diakona, przebitera czy biskupa, lub równocześnie wielu diakonom, przebiterom, biskupom. Z doświadczenia wiemy, że diakonów i przebiterów zwykle święci się grupami. Natomiast biskupów częściej święci się pojedynczo.

Katechizm Kościoła Katolickiego uczy, że święcenia, to obrzęd nazywany po łacinie *ordinatio*, który stanowi akt religijny i liturgiczny, będący konsekracją, błogosławieństwem i sakramentem /nr 1538/.

¹²⁴ X. O c h o a, *Leges Ecclesiae*, vol. III, n. 3684, col. 524.

¹²⁵ AAS 68 (1968) 369 – 373.

¹²⁶ Zob. M. P a s t u s z k o, *Wprowadzenie do kanoniczno – liturgicznego prawa o sakramentach świętych / kanony 834 – 839 /*: Prawo Kanoniczne 35 (1992) nr 3 – 4, s. 137 – 138.

2.1. Święcenia diakonów

Według Pontyfikatu Rzymskiego Pap. Jana – Pawła II w obrzędach święceń odróżniamy obrzędy wstępne, istotne i wyjaśniające.

Przy święceniach diakonów obrzędy wstępne polegają na przedstawieniu biskupowi tych, którzy mają przyjąć święcenia diakonatu i na wyborze przez biskupa tych przedstawionych mu jako zdalnych do przyjęcia święceń. Do przedstawionych mu i do wybranych przez niego, a także do wszystkich biorących udział w święceniach biskup – szafarz święceń wygłasza homilię, w której podkreśla znaczenie w Kościele diakonów i przypomina im ich obowiązki. Mają oni pomagać biskupowi i jego prezbiterom w wykonywaniu posługi słowa, ołtarza i miłości stając się sługami wszystkich.

Po homilii biskup – szafarz kieruje do kandydatów pytania: Czy chcesz przyjąć święcenia na służbę w Kościele przez włożenie rąk i dar Ducha Świętego? Czy chcesz pełnić służbę w diakonacie, aby pomagać kapłanom i ludowi chrześcijańskiemu? Czy chcesz strzec tajemnic wiary z czystym sumieniem i przepowiadać wiarę słowem i czynem zgodnie z Ewangelią i tradycją Kościoła? Ty, który gotów jesteś do życia w celibacie: czy chcesz, na znak duchowego oddania Chrystusowi, ze względu na królestwo niebieskie, zawsze zachowywać celibat? Czy chcesz zachować i pogłębiać ducha modlitwy, odmawiać Liturgię godzin, z ludem, za lud, a także za cały świat? Czy chcesz postępować za przykładem Chrystusa, którego Ciała i Krwi będziesz nieustannie dotykać na ołtarzu? – Pyta też biskup – szafarz święceń mających przyjąć święcenia diakonatu, także zakonników czy przyrzekają szacunek i posłuszeństwo swojemu ordynariuszowi? Mający przyjąć święcenia diakonatu odpowiadają twierdząco na postawione pytania oraz obiecują ordynariuszowi szacunek i posłuszeństwo wobec wszystkich zgromadzonych na święceniach.

Ostatnim punktem obrzędów wstępnych święceń diakonatu jest odmówienie litanii do Wszystkich Świętych. Odmawianie tej litanii jest charakterystyczne dla święceń, ponieważ nie odmawia jej się przy sprawowaniu któregośkolwiek z pozostałych sześciu sakramentów. – Z Pontyfikatu używanego w Rzymie w XII wieku wiemy, że wówczas litanie do Wszystkich Świętych odmawiano przy udzielaniu wszystkich wyższych święceń, z wyjątkiem święceń subdiakonatu¹²⁷. – Natomiast potrydencki Pontyfikał Rzymski Pap. Klemensa VIII zaleca, aby litanie do Wszystkich Świętych śpiewano lub recytowano przy udzielaniu któregośkolwiek święcenia wyższego poczynając

¹²⁷ *Pontificale Romanum saeculi XII*, in: M. A n d r i e u, *Le Pontifical Romain au Moyen – Age*, tome I, *Le Pontifical Romain du XIIe siècle*, Città del Vaticano 1938, p. 130 n. 7, p. 134 n. 5, p. 146 n. 20

od subdiakonu¹²⁸. – Praktyka ta urzynała się do naszych dni. W czasie odmawiania litanii do Wszystkich Świętych mający przyjąć święcenia diakonatu leżą krzyżem, zaś inni uczestnicy liturgii święceń klęczą /z wyjąciem niedziel i okresu wielkanocnego/.

Po odmówieniu litanii do Wszystkich Świętych, następuje główna część obrzędów, manowicie indywidualne włożenie rąk biskupa – szafarza na głowę każdego mającego przyjąć święcenia diakonatu. – Od czasów apostołskich /por. Dz 6, 6 / jest to gest przekazania władzy święceń. Po włożeniu rąk odbywa się odmówienie względnie odśpiewanie modlitwy święceń jednej nad wszystkimi przyjmującymi święcenia. Modlitwa ta ma formę prefacji, jest długa i oczywiście biskup – szafarz odmawia ją czy śpiewa całą. Jej istotne i wymagane do ważności słowa są następujące: Prosimy Cię, Panie, ześlij na niego /jeśli przyjmujących święcenia jest wielu to – na nich /Ducha Świętego, aby go / czy – ich / umocnił siedmiorakim darem Twojej łaski do wiernego spełniania jego / czy – ich / posługi¹²⁹. – Jeszcze nie tak dawno włożenie rąk na przyjmującego święcenia i odmówienie nad nim modlitwy święceń nazywano materią i formą sakramentu święceń. Obecnie uważa się, że te określenia – materia – forma sakramentu były odpowiednie w średniowieczu, kiedy dość powszechnie stosowano w sakramentologii teorię hylemorfizmu. Według Arystotelesa wszelki byt cielesny złożony jest istotowo z materii będącej zasadą nieokreśloności i z formy – zasady doskonałości i określoności. Materia i forma razem tworzą substancję bytu¹³⁰ – Dziś mówimy w tym kontekście o słowie zamiast formy sakramentu i o elemencie materialnym / np. woda, chleb, wino/ lub czynności / np. włożenie rąk/, zamiast materii.

Po ukończeniu modlitwy święceń, gdy wyświęceni są już diakonami, następują obrzędy wyjaśniające. – Diakoni wkładają szaty liturgiczne, to jest stułę zawieszoną przez lewe ramię i dalmatykę. Następnie indywidualnie podchodzą do biskupa – szafarza, który podaje każdemu diakonowi klęczącemu przed nim księgę Ewangelii wzywając go przy tym, aby ją głosił, nauczał Jej, wierzył w to, czego naucza i wypełniał. – Katechizm Kościoła Katolickiego uczy, że to przekazanie księgi Ewangelii jest dla nowo wyświęconego diakona znakiem, że otrzymał on posłannictwo głoszenia Ewangelii Chrystusa /nr 1574/. – Ostatnim obrzędem święceń diakonatu jest udzielenie przez biskupa – szafarza każdemu wyświęconemu diakonowi

¹²⁸ *Pontificale Romanum Clementis VIII Pont. Max.* p. 23–26, p. 31, p. 42, p. 66.

¹²⁹ *Pontificale Romanum Joannis – Pauli II, De ordinatione*, n. 207, p. 118 – 119: *Emitte in eos / eum/, Domine, quaesumus, Spiritum Sanctum, quo in opus ministerii fideliter exsequendi munere septiformis gratiae roborentur / roboretur/.*

¹³⁰ E. H. Schillebeeckx, *Chrystus Sakrament spotkania z Bogiem*, s. 24, przypis 6

pocałunku ze słowami: pokój z tobą, na co diakon odpowiada: i z duchem twoim¹³¹.

2. 2. Święcenia prezbiterów¹³²

Święcenia prezbiterów włączone są w obrzędy Mszy świętej. Jeśli nie przypada uroczystość, niedziela Adwentu, Wielkiego Postu, Wielkanocy, czy dni w oktawie Zmartwychwstania Pańskiego, stosuje się formularz z mszy obrzędowych, mianowicie mszę przy udzielaniu święceń. Kolekta, modlitwa nad darami i modlitwa po Komunii świętej są własne. W 3 modlitwie eucharystycznej po słowach cały lud odkupiony, jeden z koncelebransów dodaje: umacniaj naszych braci, którzy dzisiaj zostali wyświęceni na kapłanów. Zachowaj w nich swoje dary, aby z Twoją pomocą skutecznie pełnili posłannictwo, które otrzymali od Ciebie. Podobna zmiana przewidziana jest w 2 i 4 modlitwie eucharystycznej.

Po odczytaniu Ewangelii Mszy świętej, diakon wzywa – po imieniu i nazwisku – kandydatów do święceń słowami: Niech przystąpią mający przyjąć święcenia prezbiteratu. Każdy z wezwanych odpowiada: jestem, podchodzi do biskupa i składa mu pokłon. To podejście kandydata do biskupa mówi, iż przez święcenia wejdzie on w nowe relacje z Kościołem, któremu poświęci swoje życie, jakkolwiek nie zrywa naturalnych więzów z matką, ojcem czy rodzeństwem.

Prezbiter wyznaczony do tego przez biskupa – zwykle jest to przełożony seminarium – w imieniu miejscowego Kościoła prosi o ich święcenia: Czcigodny ojcze, święta Matka – Kościół prosi, abys wyświęcił tych naszych braci na prezbiterów. Ponieważ do święceń mogą być dopuszczeni tylko ci, którzy odpowiadają wymaganiom ze strony Kościoła, biskup – szafarz kieruje do prezbitera zgłaszającego postulat święceń, następujące pytanie: Czy wiesz, że są tego godni? Prezbiter odpowiada, iż uznaje ich, którzy mają teraz przyjąć święcenia uznaje za godnych święceń. Powołuje się przy tym na opinię wiernych i radę odpowiedzialnych za przygotowanie tych, którzy są właśnie przedstawiani do święceń. Gdy usłyszy tę odpowiedź biskup, powołuje ich do służby w prezbiteracie słowami: Z pomocą Pana Boga i naszego Zbawiciela, Jezusa Chrystusa, wybieramy tych naszych braci do służby w prezbiteracie. Zgromadzeni na uroczystości przyłączają się do

¹³¹ Zob. S. Zardoni, *I diaconi nella Chiesa – ricerca storica e teologia sul diaconato*, Bologna / 1982/.

¹³² Zainteresowanym historią obrzędów święceń prezbiteratu polecam: Bruno Kleinheyer, *Die Priesterweihe im Römischen Ritus – Eine liturgiehistorische Studie*, Trier 1962.

decyzji biskupa mówiąc: Bogu niech będą dzięki. Następnie biskup – szafarz wygłasza homilię, w której przypomina, iż według nauki Kościoła wszyscy ochrzczeni są uczestnikami Chrystusowego kapłaństwa, ale rozróżnia się pomiędzy kapłaństwem Ludu Bożego, wspólnym dla wszystkich ochrzczonych, a kapłaństwem hierarchicznym czyli służebnym¹³³. Sam wielki Kapłan Jezus Chrystus wybrał apostołów, aby w Jego imieniu wykonywali służbę kapłańską. Sam Chrystus Pan powołuje też do służby kapłańskiej w naszych czasach. Przyjmujący święcenia prezbiteratu w imieniu Chrystusa Nauczyciela będą głosili Ewangelię, kierowali Ludem Bożym, oddawali cześć Bogu przede wszystkim przez składanie Najświętszej Ofiary / propozycja homilii znajduje się w Pontyfikale Rzymskim/.

Po homilii biskup – szafarz stawia pytania każdemu z wybranych do służby w prezbiteracie dotyczące ich gotowości przyjęcia święceń oraz wykonywania posługi prezbiteratu zgodnie z zamysłem Bożym i prawem Kościoła: Czy chcesz gorliwie wypełniać posługę prezbiteratu współpracując z biskupami w kierowaniu ludem Bożym pod przewodnictwem Ducha Świętego? Czy chcesz godnie i mądrze spełniać posługę słowa głosząc Ewangelię i wykładając prawdy wiary katolickiej? Czy chcesz pobożnie i wiernie celebrować tajemnicę Chrystusa na chwałę Boga i dla uświęcenia ludu chrześcijańskiego, zwłaszcza Ofiarę Eucharystii i Sakrament pojednania? Czy chcesz razem z nami wypraszać miłosierdzie Boże i nieustannie modlić się zgodnie z nakazem Chrystusa? Czy chcesz coraz ściślej jednoczyć się z Chrystusem, który z samego siebie złożył Ojcu za nas nieskalaną ofiarę i poświęcania się razem z Nim za zbawienie ludzi? Pod koniec dialogu biskupa – szafarza święceń z kandydatami do święceń każdy z kandydatów podchodzi do biskupa, klęka przed nim i swoje złożone ręce wkłada w jego ręce. Klęczącego przed nim kandydata biskup – szafarz pyta: Czy przyrzekasz swojemu biskupowi i jego następcom cześć i posłuszeństwo? Każdy z oczekujących na święcenia odpowiada twierdząco na każde z postawionych mu pytań i indywidualnie przyrzeka swojemu ordynariuszowi cześć i posłuszeństwo, ponieważ prezbiterzy wykonują swoją posługę w zależności od biskupa i we wspólnocie z nim / KKK 1567/¹³⁴. – Warto też wiedzieć, co na ten temat mówi Sobór Watykański II: Kapłani, pilni współpracownicy stanu biskupiego, jego pomoc i narzędzie, powołani do służenia Ludowi Bożemu, stanowią wraz ze swym biskupem jedno prezbiterium, poświęcając się

¹³³ *List Ojca Świętego Jana Pawła II do kapłanów na Wielki Czwartek 1996 r. w jubileuszowym roku święceń kapłańskich.*

¹³⁴ Dialog między biskupem a kandydatami do święceń dokładnie omawia: St. C z e r w i k, *Sakrament święceń prezbiteratu: Współczesna Ambona* 24 / 1996 / nr 2, s. 155 – 158.

różnym powinnościom. W poszczególnych, miejscowych zgromadzeniach wiernych czynią oni obecnym w pewnym znaczeniu samego biskupa, z którym jednoczą się wielkodusznie i jego obowiązki biorą w części na siebie i pilnie je wykonują... Ze względu na ten udział w w kapłaństwie i posłudze powinni uznawać szczerze swego biskupa za ojca i ze czcią okazywać mu posłuszeństwo. Biskup zaś ma uważać kapłanów, współpracowników swoich, za synów i przyjaciół, podobnie jak Chrystus nazywa ich nie sługami, lecz przyjaciółmi / por. J 15, 15 /...kapłani powiązani są wzajemnie węzłem głębokiego braterstwa, które przejawiać się winno spontanicznie i ochoczo we wzajemnej pomocy zarówno duchowej, jak materialnej, tak pasterskiej jak osobistej, w zgromadzeniach i we wspólnocie życia, pracy i miłości / KK 28/.– Gest włożenia rąk kandydata do święceń prezbiteratu w ręce biskupa – szafarza ma głęboką wymowę. W ten sposób bowiem „kandydat wyraża gotowość do ścisłej współpracy z nim / por. wyrażenie „iść z kimś ręką w rękę” / oraz do powierzenia jego woli swoich planów i zdolności Podobnie jak natchniony psalmista mówi Bogu: W Twoim ręku są moje losy (Ps. 31/30, 16), prezbiter wierzący w to, że w osobie biskupa jest obecny Chrystus Dobry Pasterz, powierza swoje losy każdorazowemu biskupowi swojej diecezji, gotów z nim współdziałać w budowaniu kółstwa Bożego. To współdziałanie w duchu synowskiego szacunku i posłuszeństwa ze strony prezbitera oraz w duchu ojcowskiej miłości ze strony biskupa jest możliwe tylko na płaszczyźnie nadprzyrodzonej. Dlatego na słowo przyrzeczenia kandydata biskup odpowiada: Niech Bóg, który rozpoczął w tobie dobre dzieło, sam go dokona”¹³⁵. Dodajmy tu jeszcze, że zakonnik dopuszczonego do święceń prezbiteratu biskup – szafarz pyta: Czy przyrzekasz biskupowi diecezjalnemu i twojemu prawnie ustanowionemu przełożonemu cześć i posłuszeństwo? Prezbiter – zakonnik związany jest ślubem posłuszeństwa ze swoim przełożonym, ale też podlega biskupowi diecezji, w której pełni posługę duszpasterską.

Kandydaci do święceń prezbiteratu, którzy przyrzekli swojemu biskupowi cześć i posłuszeństwo są już gotowi do przyjęcia święceń. Jednak Kościół domaga się od nich samych i od miejscowej wspólnoty wiernych gorącej modlitwy w tych ostatnich chwilach. A modlitwa ta ma mieć formę litanii śpiewanej lub recytowanej, aby za wstawiennictwem wszystkich świętych Bóg hojnie udzielił darów Ducha Świętego tym swoim sługom, których wybrał do służby w prezbiteracie. Podczas litanii kandydaci do święceń prezbiteratu leżą na posadzce kościoła, inni zaś uczestnicy zgromadzenia

¹³⁵ S. C z e r w i k, *Sakrament święceń prezbiteratu: Współczesna Ambona* 24 / 1996 / nr 2, s. 157.

liturgicznego kłęczą, chyba że jest niedziela lub okres wielkanocny, bo wtedy stoją na znak radości paschalnej. Usilnie błagają Boga, aby tych wybranych pobłogosławił, pobłogosławił i uświęcił, pobłogosławił, uświęcił i konsekrował. Pod koniec litanii biskup – szafarz, stojąc ze złożonymi rękami odmawia krótką modlitwę o błogosławieństwo Ducha Świętego i sakramentalną łaskę kapłaństwa dla tych wybranych, którzy za chwilę przyjmą święcenia prezbiteratu.

Teraz rozpoczyna się główna część liturgii święceń prezbiteratu. Każdy z dopuszczonych do święceń prezbiteratu podchodzi do biskupa – szafarza i kłęka przed nim, a biskup – szafarz nic nie mówiąc wkłada na głowę kandydata do święceń prezbiteratu obydwie ręce. Po biskupie – szafarzu ręce wkładają na przyjmującego święcenia obecni prezbiterzy, ubrani w stufy, nic przy tym nie mówiąc. Ci prezbiterzy pozostają przy biskupie – szafarzu aż do końca modlitwy święceń. Przyjmujący święcenia kłękają, gdy biskup – szafarz sam odmawia modlitwę święceń. Nawiązując do ekonomii starego Przymierza, w której funkcję uświęcania ludu Bożego pełnili kapłani – członkowie pokolenia Lewiego, powołani do różnych posług kapłańskich, a także do powołania przez Mojżesza siedemdziesięciu dwóch roztropnych mężów, którzy mieli mu pomagać w kierowaniu ludem wybranym, oraz wspominając powołanie przez Chrystusa grona uczniów, którzy przedłużali posługę słowa apostołów, biskup – szafarz modli się do Boga: Prosimy Cię Panie, daj również nam słabym, tych pomocników. Im bowiem bardziej jesteśmy ułomni, tym większej ich liczby potrzebujemy. Prosimy Cię wszechmogący Ojcze, udziel tym swoim sługom godności prezbiteratu, odnów w ich wnętrzu Ducha świętości: niechaj otrzymaną od Ciebie posługę drugiego stopnia popierają przykładem swego postępowania. Niech będą godnymi współpracownikami naszego stanu, aby słowa Ewangelii dotarły aż po krańce ziemi, a wszystkie narody zgromadzone w Chrystusie, stały się jednym, świętym Ludem Bożym. Istotną część tej modlitwy stanowią słowa: Prosimy Cię Ojcze Wszechmogący, daj tym sługom twoim godność prezbiteratu, odnów w ich sercach Ducha Świętości, aby od Ciebie przyjęli służbę kapłańską drugiego stopnia i pociągnęli innych do poprawy obyczajów przykładem swojego postępowania¹³⁶. – Włożenie rąk i modlitwa święceń stanowią istotne czynności święceń prezbiteratu. Czynności te sprawiają udzielenie kandydatom mocy Ducha Świętego, który ich upodabnia do

¹³⁶ *Pontificale Romanum Joannis Pauli II, De ordinatione*, n. 285, p. 166 – 167: Da, quaesumus, omnipotens Pater, in hos famulos tuos presbyterii dignitatem: innova in visceribus eorum Spiritum sanctitatis: acceptum a Te, Deus secundi meriti munus obtineant, censuramque morum exemplo suae conversationis insinuent.

Chrystusa Jedynego Najwyższego i Wiecznego Kapłana, Pasterza i Głowy Kościoła. Prezbiterzy bowiem otrzymują udział we władzy powierzonej przez Chrystusa apostołom i uczniom, a wykonywanej we współpracy z biskupem i w zależności od niego. Do włożenia rąk dokonanego przez biskupa – szafarza święceń dodają swoje włożenie rąk na przyjmujących święcenia prezbiteratu, prezbiterzy obecni na uroczystości święceń, żeby okazać wolę przyjęcia nowo wyswięconych do wspólnoty prezbiterów danej diecezji.

Po ukończeniu modlitwy święceń biskup – szafarz siada, otaczający go prezbiterzy odchodzą na swoje miejsca, zaś nowo wyswięceni prezbiterzy przywdziewają stulę zwisającą z ramion oraz ornat. Następnie kolejno podchodzą do biskupa kłękają przed nim, a on namaszcza im dłonie Krzyżmem poświęconym w ostatni Wielki Czwartek, modląc się przy tym, aby Jezus Chrystus strzegł neoprezbiterów tak, by uświęcili oni lud chrześcijański i składali Bogu Ofiarę Chrystusa razem ze zgromadzonym ludem i całym Kościołem. Katechizm Kościoła Katolickiego uczy, że to namaszczenie Krzyżmem rąk prezbitera jest znakiem specjalnego namaszczenia przez Ducha Świętego, który uczyni owocną ich posługę / nr 1574/.

Przedstawiciele wiernych / mogą to być np. niektórzy wybrani z rodziców neoprezbiterów/, przynoszą chleb na patenie oraz wino z wodą w kielichu przygotowane do Mszy świętej. Diakon przejmuje te dary i przynosi je biskupowi – szafarzowi święceń Ubrani w szaty liturgiczne neoprezbiterzy ponownie podchodzą do biskupa – szafarza święceń i kłękają przed nim. Biskup – szafarz podaje każdemu z neoprezbiterów chleb na patenie i wino w kielichu przeznaczone do Mszy świętej, mówiąc: Weźmij dary ludu świętego, które mają być ofiarowane Bogu. Rozważaj co będziesz czynił, naśladuj to, czego będziesz dokonywał, i prowadź życie zgodne z tajemnicą Pańskiego Krzyża.

Ojciec święty Jan – Paweł II w swoim Liście do wszystkich biskupów Kościoła o tajemnicy i kulcie Eucharystii *Dominicae coenae* z dnia 24 lutego 1980 / na Wielki Czwartek tegoż roku/ nawiązał do tego wręczania neoprezbiterowi w czasie jego święceń pateny i kielicha z chlebem i winem. Papież pisze: „To napomnienie biskupa winno pozostać jako jedna z najcenniejszych zasad posługi eucharystycznej Kapłana. – Z niej Kapłan powinien czerpać natchnienie, jak należy traktować ów Chleb i Wino, które stały się Ciałem i Krwią Odkupiciela. Trzeba więc, abyśmy wszyscy, którzy jesteśmy szafarzami Eucharystii, przyjrzeni się uważnie naszym czynnościom przy ołtarzu, zwłaszcza temu, jak piastujemy w naszych rękach ów Pokarm i Napój, które są Ciałem i Krwią naszego Boga i Pana: jak rozdajemy

Komunię świętą, jak dokonujemy puryfikacji. – Te wszystkie czynności mają swoje znaczenie. Trzeba oczywiście wystrzegać się skrupulanctwa, ale – niech Bóg broni, ażeby nasze postępowanie miało nosić na sobie cechy jakiegokolwiek braku poszanowania, niepotrzebnego zaśpieszenia, gorszącej niecierpliwości. Naszym najwyższym zaszczytem jest – poza obowiązkiem posłannictwa ewangelicznego – że możemy sprawować tę tajemniczą władzę na Ciałem Odkupiciela i temu wszystko w nas musi być stanowczo podporządkowane”¹³⁷.

Nowo wyświęconego i namaszczonego prezbitera biskup – szafarz obejmuje i udziela mu pocałunku pokoju ze słowami: pokój z tobą, na co neoprezbiter odpowiada: i z duchem twoim. Pocałunku pokoju mogą udzielić neoprezbiterom także inni prezbiterzy obecni na uroczystości, ponieważ wszyscy prezbiterzy związani są ze sobą sakramentalnym braterstwem, i w diecezji, której służbie są oddani, pod zwierzchnictwem własnego biskupa, tworzą jedno prezbiterium / KKK nr 1568/. W czasie przekazywania pocałunku pokoju nowo wyświęconym przez biskupa – szafarza i innych prezbiterów można śpiewać responsorium: Wy jesteście przyjaciółmi moimi, jeżeli czynicie to, co wam przykazałem: Weźmijcie Ducha Świętego, Poczieszyciela, którego pośle wam Ojciec / J. 15, 14: 14, 15 – 17/. Jest też drugie responsorium: Wy jesteście przyjaciółmi moimi, jeśli czynicie to, co wam przykazałem, mówi Pan.

Pod koniec obrzędów święceń przebiteratu przyjmujący święcenia są już prawdziwymi kapłanami. Są też przybrani w strój liturgiczny, jak do sprawowania Mszy świętej. Jako koncelebransi uczestniczą w kontynuowaniu liturgii eucharystycznej, która w tym przypadku jest znakiem jedności biskupa z prezbiterami i prezbiterów między sobą, jest znakiem jedności samej Ofiary i jedności Kościoła jako wspólnoty zbawczej. Opuszcza się przygotowanie kielicha, ponieważ kielich został przygotowany w czasie obrzędów święceń. Jeśli używa się pierwszej modlitwy eucharystycznej, to wówczas odmawia się następującą własną modlitwę */hanc igitur/*: Boże, przyjmij łaskawie tę Ofiarę od nas sług Twoich i całego ludu Twego. Składamy ją także za naszych braci, którzy dzisiaj zostali wyświęceni na kapłanów. Zachowaj w nich swoje dary, aby z Twoją pomocą skutecznie spełniali posłannictwo, które otrzymali od Ciebie / Przez Chrystusa Pana naszego. Amen/. – W drugiej modlitwie eucharystycznej, po słowach: całym duchowieństwem, jeden z koncelebransów ale spoza nowowyświęconych,

¹³⁷ *List Ojca świętego Jana Pawła II do wszystkich biskupów Kościoła o tajemnicy i kulcie Eucharystii Dominicae coenae*, Typis Polyglottis Vaticanis / 1980/. nr 11, s. 40 – 41.

dodaje: Pamiętaj o naszych braciach, którzy dzisiaj zostali wyświęceni na kapłanów. Zachowaj w nich swoje dary, aby z Twoją pomocą skutecznie spełniali posłannictwo, które otrzymali od Ciebie. – W trzeciej modlitwie eucharystycznej jeden z koncelebransów, ale spoza dopiero co wyświęconych, po słowach cały lud odkupiony, dodaje: Umacniaj naszych braci, którzy dzisiaj zostali wyświęceni na kapłanów. Zachowaj w nich swoje dary, aby z Twoją pomocą skutecznie spełniali posłannictwo, które otrzymali od Ciebie.– W czwartej modlitwie eucharystycznej jeden z koncelebransów, ale spoza ostatnio wyświęconych, po słowach, – o wszystkich biskupach – dodaje: O naszych braciach, którzy dzisiaj zostali wyświęceni na kapłanów, i całym duchowieństwie, o składających Ofiarę i tutaj zgromadzonych, o całym Twoim ludzie, i o wszystkich, którzy szczerym sercem Ciebie szukają.

Rodzice i krewni nowo wyświęconych mogą przyjąć Komunię świętą pod obiema postaciami. Chodzi bowiem o umożliwienie im pełniejszego przeżycia w prawdziwie pierwszej Mszy świętej sprawowanej przez neoprezbiterów.

Końcowe błogosławieństwo może być uroczyste. Pontyfikał Rzymski Jana – Pawła II zamieszcza stosowne teksty: Bóg, który założył Kościół i zarządza nim, niech was stale ochrania swoją łaską, abyście obowiązki prezbitera wykonywali wiernie. Wszyscy obecni odpowiadają: Amen.

Niech was Bóg uczyni sługami i świadkam miłości i prawdy, a także wiernymi szafarzami pojednania. Amen.

I niech was uczyni pasterzami, którzy wierzącym dają Chleb żywy, abyście bardziej wzrastali w jedności Ciała Chrystusowego. Amen.

Was wszystkich tu zgromadzonych niech błogosławi wszechmogący Bóg, Ojciec + i Syn + i Duch + Święty. Amen.

2.3. Święcenia biskupów¹³⁸

Święcenia biskupie – podobnie jak święcenia diakonatu i prezbiteratu – odbywają się zawsze w połączeniu z Mszą świętą, ponieważ kapłaństwo jest z Eucharystii i dla Eucharystii. Pap. Jan – Paweł II w Liście do wszystkich biskupów Kościoła o tajemnicy i kulcie Eucharystii *Dominicae coenae* z dnia 24 lutego 1980 r. napisał: „Kapłaństwo Biskupów i Prezbiterów, a obok nich posługa Diakonów – urzędy, które normalnie rozpoczynają się od głoszenia Ewangelii – pozostają w najściślejszym związku z Eucharystią. Eucharystia

¹³⁸ Na temat obrzędów święceń biskupich w rozwoju historycznym, zob. Antonio Santantoni, *L'ordinazione episcopale – storia et teologia dei riti dell'ordinazione nelle antiche liturgie dell'Occidente*, Roma 1976.

jest główną i centralną racją bytu sakramentu Kapłaństwa, który definitywnie począł się w momencie ustanowienia Eucharystii i wraz z nią” / nr 2/¹³⁹.

Obrzędy święceń biskupich rozpoczynają się, po odczytaniu Ewangelii Mszy świętej, zwykle śpiewem wszystkich zgromadzonych na uroczystości w postawie stojącej hymnu *O Stworzycielu Duchu przyjdź*. W tym czasie biskup – główny szafarz wraz ze wspomagającymi go biskupami zajmują miejsce wyznaczone im na czas święceń. Zaraz też następuje przedstawienie kandydata wybranego do służby w biskupstwie. Jeden z prezbiterów asystujących kandydatowi wybranemu do służby w biskupstwie prosi biskupa – głównego szafarza święceń, aby udzielił święceń biskupich temu prezbiterowi. Ta prośba o święcenia jest pozostałością zwyczaju istniejącego w pierwszych wiekach Kościoła, kiedy to wspólnota wiernych wybierała swojego biskupa. Za naszych dni w Kościele łacińskim wierni nie dokonują wyboru biskupa, ale biorą czynny udział w liturgii jego święceń. Ze środków masowego przekazu wiemy, że w niektórych katolickich Kościołach wschodnich są wybory biskupa. Papież zatwierdza taki wybór. Teraz należy odczytać bullę nominacyjną Stolicy Apostolskiej przesłaną dla wybranego do święceń biskupich – Biskup – główny szafarz święceń wygłasza homilię, w której wyjaśnia zgromadzonym znaczenie obrzędów i przypomina, iż biskupstwo oznacza obowiązek, nie zaszczyt, biskup ma bowiem pomagać bardziej niż przewodzić, bo z nakazu Chrystusa Pana przełożony ma być jak sługa.

Pod koniec homilii biskup – główny szafarz święceń pyta kandydata do święceń biskupich, czy chce on aż do śmierci wypełniać służbę biskupią, którą otrzyma przez włożenie rąk obecnych biskupów. Kandydat do święceń biskupich odpowiada, iż chce tego. Biskup – główny szafarz pyta prezbitera kandydata do święceń biskupich: Czy chcesz wiernie i nieustannie głosić Ewangelię Chrystusa? Czy chcesz zachować czysty i nienaruszony depozyt wiary, który od czasów apostoelskich strzeżony jest w Kościele zawsze i wszędzie? Czy chcesz budować Ciało Chrystusa, to jest Kościół i trwać w jedności z kolegium biskupów pod władzą następcy świętego Piotra Apostoła? Czy chcesz jako dobry ojciec razem z twoimi współpracownikami prezbiterami i diakonami troszczyć się o święty Lud Boży i prowadzić go po drodze zbawienia? Czy chcesz ze względu na Imię Pańskie okazywać się przystępnym i miłosiernym dla ubogich, podróżnych i wszystkich pracujących? Czy chcesz jako dobry pasterz poszukiwać błądzących owiec i gromadzić je w owczarni Pana? Czy chcesz nieustannie modlić się do wszechmogącego Boga za lud święty i bez nagany wypełniać służbę najwyższego kapłaństwa? – Na wszystkie te pytania mający przyjąć święcenia biskupie

¹³⁹ AAS 72 (1980) 115.

odpowiada: chcę. Usłyszawszy tę odpowiedź biskup – główny szafarz poleca Bogu jego dzieło zapoczątkowane w życiu kandydata.

Po przedłożeniu pytań kandydatowi do święceń biskupich i udzieleniu przezeń odpowiedzi, biskup – główny szafarz święceń zachęca zgromadzonych wiernych do modlitwy, aby wszechmogący Bóg hojnie udzielił swojej łaski temu wybranemu dla dobra Kościoła. Rozpoczyna się śpiew lub czytanie litanii do Wszystkich Świętych. Modlitwa litanijna do wszystkich świętych jest wyznaniem wiary w nadprzyrodzoną wspólnotę wiernych pielgrzymujących na ziemi z Matką Najświętszą, aniołami i wszystkim świętymi przebywającymi w niebie. W końcowej części litanii zgromadzeni na uroczystości gorąco modlą się, aby Bóg tego wybranego pobłogosławił, pobłogosławił i uświęcił, pobłogosławił, uświęcił i konsekrował. W czasie śpiewania litanii wybrany do służby w biskupstwie leży krzyżem, zaś pozostali zgromadzeni klęczą, jeśli nie jest niedziela lub okres wielkanocny, bo w takim przypadku stoją na znak pachalnej radości. Gdy litania zostanie ukończona, wstaje najpierw biskup – główny szafarz święceń biskupich i modli się, aby Bóg przyjął te prośby, wylał na tego wybranego pełnię łaski kapłaństwa i obdarzył go mocą swojego błogosławieństwa. – Teraz dopiero wszyscy wstają.

Przyjmujący święcenia biskupie podchodzi do biskupa – głównego szafarza i klęka przed nim. Biskup – szafarz główny wkłada ręce na głowę przyjmującego święcenia nic przy tym nie mówiąc. Po nim to samo czynią najpierw dwaj biskupi współdziałający z głównym szafarzem święceń biskupich, a następnie wszyscy obecni biskupi, którzy także czynią ten gest w milczeniu. I pozostają oni przy biskupie – głównym szafarzu. O tym włożeniu rąk St. Czerwik pisze, iż jest „aktem kolegialnego, sakramentalnego uczestnictwa w przekazywaniu święconemu specjalnego daru Ducha Świętego do wypełnienia biskupiego posłannictwa. Jest to akt zapewniający sukcesję apostolską, czyli ciągłość posługi, jaką Chrystus powierzył Dwunastu w swoim Kościele”¹⁴⁰. Po włożeniu rąk na elekta przez wszystkich biskupów, biskup – szafarz główny wkłada otwartą księgę Ewangelii na głowę przyjmującego święcenia biskupie. Księgę tę diakoni trzymają nad głową kandydata do święceń przez cały czas odmawiania modlitwy święceń przez biskupa – szafarza głównego. Według prof. St. Czerwika, „gest ten oznacza, że biskup zostaje poddany mocy Bożego słowa, mocy działającego w słowie Ducha Świętego, który powoduje wzrost Kościoła i zapewnia skuteczność biskupiemu nauczaniu”¹⁴¹. Część modlitwy święceń odmawia

¹⁴⁰ St. Czerwik, *Sakrament święceń biskupa*: Współczesna Ambona 23 (1994) nr 4, s. 138.

¹⁴¹ *Sakrament święceń biskupa*: Współczesna Ambona 23 (1994) nr 4 s. 138.

sam biskup – szafarz główny. Część zaś, wymaganą do ważności, odmawia biskup – główny szafarz wraz z biskupami współdziałającymi z głównym szafarzem: Teraz Boże wylej na tego wybranego tę moc, która od Ciebie pochodzi, Ducha Świętego /*Spiritum principalem*/, którego dałeś Twojemu umiłowanemu Synowi, Jezusowi Chrystusowi, On zaś dał Go świętym apostołom, którzy w różnych miejscach ustanowili Kościół jako Twoją świątynię na nieustanną część i chwałę Twojego Imienia¹⁴². Dalszą część modlitwy konsekracyjnej odmawia znów sam biskup – główny szafarz święceń biskupich.

Po włożeniu rąk biskupich i po ukończeniu modlitwy konsekracyjnej, które są istotnymi częściami liturgii święceń, diakoni zabierają księgę Ewangelii, którą trzymali nad głową przyjmującego święcenia, ale jeden z nich zatrzymuje jeszcze tę księgę do czasu, aż zotanie podana przyjmującemu święcenia biskupie.

Następnie biskup – główny szafarz namaszcza krzyżmem głowę przyjmującego święcenia biskupie modląc się przy tym: Niech Bóg, który cię uczynił uczestnikiem najwyższego kapłaństwa, przeniknie cię olejem mistycznego namaszczenia i przez hojne błogosławieństwo duchowe zapewni owocność twojej posłudze. Namaszczenie krzyżmem, poświęconym w ostatni Wielki Czwartek / podczas Mszy Krzyżma/, jest zewnętrznym znakiem namaszczenia duchowego czyli uświęcenia biskupa przez Ducha Świętego. Wiemy, że sam Chrystus Pan był namaszczony Duchem Świętym i mocą /Dz 10, 38: Łk 4, 18/.

Nowo wyświęconemu i namaszczoneму Krzyżmem biskupowi główny szafarz święceń biskupich podaje teraz księgę Ewangelii mówiąc przy tym: Przyjmij Ewangelię i głos Słowo Boże z wszelką cierpliwością i umiejętnością /por. 2 T 4, 1–2/. Wkłada mu też zaraz pierścień na serdeczny palec prawej ręki, aby był mu znakiem wierności dla Oblubiennicy Bożej, Kościoła świętego. Jest to jakby symbol udziału biskupa w misterium zaślubin Chrystusa z Kościołem. Podaje mu także mitrę, aby była zachętą do uświęcenia i nadzieją osiągnięcia wiecznego zbawienia, obiecanego wiernemu słudze i łaskę pasterską czyli pastorał, jako znak urzędu pasterskiego, aby czuwał nad całą owczarnią, to jest nad całym Kościołem. – Przekazanie nowo wyświęconemu biskupowi Ewangelii, pierścienia, mitry i pastorału, to obrzędy wyjaśniające, które ukazują zadania biskupa: głoszenie słowa

¹⁴² *Pontificale Romanum Joannis Pauli II, De ordinatione*, n. 47, p. 21: Et nunc effunde super hunc electum / super hos electos/ eam virtutem, quae a te est, Spiritum principalem, quem dedisti dilecto Filio tuo Iesu Christo, quem ipse donavit sanctis Apostolis, qui constituerunt Ecclesiam per singula loca ut sanctuarium tuum, in gloriam et laudem indeficientem nominis tui.

Bożego, miłość i wierność Kościołowi i jego władzy, sprawowanie pasterskiej pieczy nad owczarnią Pana.

Wyświęcony biskup, wyposażony w mitrę i pastorał, oddaje diakonowi pastorał, i otrzymuje braterski pocałunek pokoju od biskupa – głównego szafarza jego święceń biskupich i od wszystkich biskupów obecnych na uroczystości.

Jeśli nowo wyświęcony biskup ma być biskupem diecezjalnym, to zwykle on przewodniczy liturgii eucharystycznej / od obrzędów przygotowania darów/. A jeśli wyświęcony będzie biskupem pomocniczym, to zajmuje on pierwsze miejsce wśród biskupów, po prawej ręce biskupa – głównego szafarza święceń. Po modlitwie po Komunii świętej śpiewa się hymn: Ciebie, Boże chwalimy. W czasie tego śpiewu nowo wyświęcony biskup błogosławi wiernych przechodząc przez Kościół. Zamiast zwykłego błogosławieństwa można zgromadzonym udzielić błogosławieństwa uroczystego. W Pontyfikale Rzymskim Pap. Pawła VI i Pap. Jana – Pawła II są teksty błogosławieństwa na taką okazję.

Boże, Ty otaczasz troską swój lud i rządysz nim z miłością, udziel Duchu mądrości tym, którym przekazałeś władzę rządzenia, aby duchowy postępek wiernych napełnił wieczną radością pasterzy.

Boże, Ty swoją potęgą odmierzasz liczbę naszych dni i dysponujesz nami, wejrzyj łaskawie na naszą pokorną służbę i daj nam żyć w pokoju, który od Ciebie pochodzi.

Boże, Ty mi udzieliłeś swej łaski i obdarzyłeś mnie godnością biskupią, spraw, aby podobały Ci się moje czyny i napełnij serca wiernych taką miłością, aby wierni zawsze postępowali za pasterzem, a pasterz troszczył się o swoje owce.

3. Czas święceń (kan. 1010)

3.1. Prawo dawne

Pierwsi chrześcijanie odznaczeni się żywą wiarą i rozumieli, jakie znaczenie w ich wspólnocie mają diakoni, prezbiterzy i biskupi, których zresztą sami wybierali. Udzielanie święceń biskupowi, prezbiterowi lub diakonowi dla chrześcijan stanowiło doniosłe wydarzenie, w którym sami chcieli brać udział. Z tego powodu dość wcześnie ustalono niedzielę, jako dzień odpowiedni na święcenia. Św. Hipolit Rzymski (+ 235) domagał się, aby cały lud wybierał biskupem tego, kogo chce mieć jako biskupa, żeby był on święcony w niedzielę¹⁴³. Św. Hipolit pisze również o święceniach prezbiterów

¹⁴³ *La Tradition Apostolique*, p. 4, n. 2: *Ordinabitur episcopus secundum quod dictum est, electus ab omni populo, irreprehensibilis. Qui cum nominatus erit et placuerit eis, populus omnis conveniet et presbyteri et diaconi, die dominica.*

i diakonów. ale nie wspomina, czy te święcenia odbywają się również w niedzielę.

Pap. św. Leon Wielki (440 – 460) napisał w 445 r. w liście do Dioskura, biskupa Aleksandrii, że udzielanie święceń odbywa się nie jakiegokolwiek dnia, ale albo po nocy dnia sobotniego, albo w niedzielę rano, ponieważ w tym dniu P. Bóg rozpoczął stworzenie świata, Chrystus Pan zmartwychwstał i ukazał się uczniom swoim, Duch Święty został zesłany na apostołów. Polecając święcić właśnie w niedzielę, Pap. św. Leon W. powołuje się przy tym na prawo zwyczajowe oraz taką naukę znaną od czasów apostoelskich¹⁴⁴.

Tenże Papież pisze w liście / VI / *Ad Anastasium Thessalonicensem*, iż wiadomo mu o udzielaniu przez niektórych jego braci święceń biskupich w niedzielę, ale prezbiterzy i diakoni są święceni w inne dni, co jest przeciwne kanonom i tradycji ojców. Dlatego Papież nie może w tej sprawie milczeć¹⁴⁵. – Podobnie wypowiedział się Pap. św. Leon Wielki w liście do biskupów prowincji Vienne¹⁴⁶. – Zarządzenie Pap. św. Leon W., aby święcić tylko w niedzielę, było utrzymywane w mocy przez całe wieki, ale tylko jeśli chodzi o udzielanie sakry biskupiej¹⁴⁷.

Co do diakonatu i prezbiteratu bowiem, to już Pap. św. Gelazy W. (492 – 496) w liście do biskupów Lucanii / w 494 r. / postanowił, że tych święceń można udzielać poza niedzielą, mianowicie w sobotę związaną z postem w miesiącu czwartym, siódmym i dziesiątym, to znaczy w czerwcu, wrześniu i grudniu, ponieważ pierwsi chrześcijanie, podobnie jak w starożytnym Rzymie liczyli miesiące poczynając od miesiąca marca, który rozpoczynał rok. Pap. św. Gelazy W. pozwolił udzielać święceń diakonatu i prezbiteratu także w sobotę połączoną z postem na początku Wielkiego Postu oraz w sobotę po połowie Wielkiego Postu, czyli przed niedzielą pasyjną,¹⁴⁸ a więc we wszystkie soboty tak zwanych suchych dni i w sobotę przed niedzielą pasyjną¹⁴⁹. Razem pięć sobót w ciągu roku. A zawsze już nie w nocy, jak w czasach Leona W., ale wieczorem, podczas sprawowania Mszy świętej¹⁵⁰.

Dopiero w VII i VIII wieku liturgię sobót suchych dni przesunięto z wieczoru na godziny popołudniowe około godziny 15, a następnie nawet na

¹⁴⁴ Epist. 79, cap. I: c. 4, D. 75: c. 5, D. 75.

¹⁴⁵ PL 54, 620.

¹⁴⁶ Ep. 10, *Ad episcopos prov. Viennensis*: c. 6: PL 59, 634

¹⁴⁷ W. S c h e n k, *Liturgia sakramentów świętych*, cz. II, s. 100.

¹⁴⁸ Epist. I, cap. 13: c. 7, D. 75.

¹⁴⁹ Suche dni wspomina św. Augustyn, *Ep. 36, Ad Casulanum*, n. 8, *scripta ca 396 annum*: PL 33, 139.

¹⁵⁰ P. G a s p a r r i, *Tractatus canonicus de sacra ordinatione*, Parisiis – Lugduni 1893, vol. I, n. 57, p. 34, przypis 1.

godziny przedpołudniowe¹⁵¹. I wówczas święceń diakonatu i prezbiteratu udzielano w soboty przed południem, zaś biskupów konsekrowano w niedzielę rano.

Na list Pap. Gelazego W. do biskupów Lukanii powołał się Pap. Grzegorz II (715 – 731) w piśmie do duchownych i wiernych Turynii,¹⁵² a następnie Pap. Zachariasz (741 – 752) na synodzie odbytym w Rzymie w 743 r. Według kan. 11 tego synodu święcenia mają się odbywać w sobotę suchych dni miesiąca pierwszego, czwartego, siódmego i dziesiątego¹⁵³. – Nie zezwalano na święcenia w sobotę trzeciego tygodnia Wielkiego Postu, ponieważ w tym czasie przeprowadzano *scrutinium* przygotowujących się do przyjęcia sakramentu chrztu. Święcenia mogły się odbywać w następną sobotę czyli przed niedzielą pasyjną¹⁵⁴.

Pap. Aleksander III (1159 – 1181) w jednym ze swych dekretów do podanych wyżej pięciu sobót, w których można było udzielać święceń prezbiteratu i diakonatu, dodał jeszcze sobotę Wielkiego Tygodnia¹⁵⁵, bo też w niektórych rejonach Kościoła, a w tym w Rzymie, święceń diakonatu i prezbiteratu udzielano w Wielką Sobotę już od czasów Pap. Pelagiusza II (579 – 590)¹⁵⁶.

Prawo Dekretów zobowiązujące do udzielania święceń diakonatu i prezbiteratu tylko w określone dni sobotnie – jakkolwiek było powszechne – to przecież nie było wszędzie przestrzegane. Wspomina o tym Pap. Alexander III w liście do biskupa w Horford w Anglii. W Szkocji i Walii święceń udzielano przy okazji poświęcenia kościołów lub ołtarzy, a to na mocy dawnego zwyczaju. Pap. Aleksander III nie pochwała tego zwyczaju, ale nie poleca go też zmienić, ze względu na jego starożytność i rozpowszechnienie. Papież ten gotów jest tolerować taki zwyczaj, ale wyraźnie pisze, że w Rzymie karze się suspensą tych biskupów, którzy udzielają święceń poza dniami określonymi w prawie. Suspensa ta zakazywała biskupowi – delikwentowi udzielania święceń kiedykolwiek. Zaś wyświęconego w czasie nie przewidzianym przez prawo karano depozycją¹⁵⁷.

Pap. Aleksander III wyjaśnił też biskupowi w Horford w Anglii, że poza sobotami suchych dni, w jakąś niedzielę czy święto można udzielić święceń niższych, to jest ostiariatu, lektoratu, egzorcystatu i akolitatu, ale nie

¹⁵¹ W. S c h e n k. *Liturgia sakramentów świętych*, cz. II, s.101.

¹⁵² *Epist. IV Ad clerum et plebem Thuringiae consistentem* / an. 715 /: PL 89, 502.

¹⁵³ M a n s i, *Concilia*, t.XII, col. 381

¹⁵⁴ P. G a s p a r r i, *De sacra ordinatione*, n.58, p. 35.

¹⁵⁵ *Episcopo Herfordensi*: c. 3 X I 11.

¹⁵⁶ *Pelagius Petro Episcopo Potentino*: c. 12 D. 76.

¹⁵⁷ *Episcopo Herfordensi*: c. 2 X I 11.

subdiakonatu. Subdiakoniat wówczas, i jeszcze długo później, był uznawany za święcenie wyższe. Dlatego subdiakonów można było święcić w soboty suchych dni, w sobotę przed Niedzielą Pasyjną i w sobotę Wielkiego Tygodnia. – W innych dniach święceń wyższych może udzielać tylko biskup rzymski¹⁵⁸.

Również Pap. Grzegorz IX (1227 – 1241) bronił prawa zobowiązującego do udzielania święceń wyższych tylko w czasie prawem przepisany. Arcybiskupowi Bari wyjaśnił, iż wyświęconym poza odpowiednim czasem winien nałożyć pokutę. Po dopełnieniu pokuty wyświęceni mogą wykonywać święcenia, ponieważ są one ważne¹⁵⁹.

Pokuta jest mniej uciążliwa dla penitenta niż kara suspensy czy depozycji dla delikwenta. Jednak pokuty także nie wszyscy chcieli wypełniać. Po prostu prawa nie przestrzegano w niektórych diecezjach. Píše o tym Pap. Pius II (1458 – 1464) w konst. *Cum ex sacrorum* w dniu 17 listopada 1461 r. Zamienił on pokutę na kanoniczną karę suspensy od wykonywania przyjętego święcenia dla tych, którzy święcenia przyjmują poza czasem przewidzianym w prawie. Ci, /a także przyjmujący święcenia przed osiągnięciem wymaganego do święceń wieku czy nie mając odpowiednich dymisori/ mieli być odtąd karani suspensą. A gdyby mimo zaciągnięcia kary wykonywali przyjęte święcenia, to stawali się nieprawidłowymi /*irregulares*/. Konstytucja Pap. Piusa II obowiązywała w Rzymie po 15 dniach od jej wydania, w Italii – po dwóch miesiącach poza Alpami – po sześciu miesiącach¹⁶⁰.

Sobór Trydencki (1545 – 1563) zajmował się tak wielu ważnymi tematami, np. samym istnieniem sakramentu święceń, że brakło mu czasu na szersze opracowanie tego, co nas tu akurat interesuje. O czasie święceń Sobór Trydencki powiedział krótko: wyższych święceń należy udzielać w czasie przewidzianym przez prawo¹⁶¹. – To prawo, do którego Sobór Trydencki polecił stosować się przy udzielaniu święceń wyższych było tak prawo Dekretalów jak też przepisy liturgiczne używane w Rzymie od XII i XIII wieku. Pontyfikał używany w Rzymie w XII wieku nie zajmuje się czasem dopuszczania do obrzędu przyjęcia tonsury /*ad barbam tondendam*/ i czasem udzielania święceń niższych, a także subdiakonatu. Udzielanie święceń diakonatu i prezbiteratu według tego Pontyfikału ma się odbywać w sobotę miesiąca pierwszego, czwartego, siódmego i dziesiątego. Zaś święcenie

¹⁵⁸ *Episcopo Herfordensi*: c. 3 X I 11.

¹⁵⁹ *Gregorius IX Archiepiscopo Barensi*: C. 16 X I 11.

¹⁶⁰ P. Gasparri, *CIC Fontes*, vol. I, n. 57, p. 84.

¹⁶¹ Sessio XXIII, *De reformatione*, cap. 8: *Ordinatio sacrorum ordinum statutis a iure temporibus... publice celebrentur*: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 723

biskupa ma mieć miejsce w sobotę wieczorem /*sabbati die circa vesperem*/¹⁶². – Pontyfikał używany w Rzymie w XIII wieku zawiera te same dane na temat czasu udzielania święceń niższych i wyższych, jakie znamy z Pontyfikału z XII wieku¹⁶³. – Znaczy to, że przepisy liturgiczne zezwalały na mniej, niż prawo Dekretałów przedstawione wyżej.

Potrydencki Pontyfikał Rzymski Pap. Klemensa VIII zezwala na dopuszczenie do tonsury w jakimkolwiek dniu i o którejkolwiek godzinie dnia. Natomiast święceń należało udzielać w czasie określonym przez prawo. Pontyfikał wymienia te dni. Święceń niższych należy udzielać w niedzielę lub w święto nakazane, w godzinach porannych. Odpowiedni czas na święcenia wyższe, to soboty kwartalnych suchych dni, sobota przed niedzielą pasyjną i Wielka Sobota. Biskupa należy konsekrować w ustalonym dniu, ale ma to być niedziela lub święto kogoś z apostołów / dzień śmierci apostoła/. W jakimkolwiek dniu można konsekrować biskupa, jeśli Stolica Apostolska zezwoli na to¹⁶⁴.

Pontyfikał Rzymski określał czas dopuszczania do tonsury i udzielania święceń niższych lub wyższych, ale biskupi dość często zwracali się do Stolicy Apostolskiej o zezwolenie im na udzielanie święceń poza czasem przewidzianym przez prawo Dekretałów oraz przepisy liturgiczne. Tych próśb w XVII wieku było tak wiele, że Pap. Innocenty XII (1691 – 1700) wydał specjalny dekret, w którym wyjaśnił z jakich powodów Stolica Apostolska zwykle udziela indultu upoważniającego do organizowania święceń w innym czasie, niż to przewiduje prawo, i jak te indulty należy interpretować. – Jeśli chodzi o przyczyny, które Stolica Apostolska ma na uwadze udzielając indultu w tej sprawie, to mogą one być następujące. 1. Chodzi o udzielenie święceń duchownemu, który już posiada beneficjum lub kapelanię dożywotnią i sam chce je obsługiwać. 2. Zachodzi brak kapłanów. 3. Ojciec lub matka oczekują pomocy ze strony tego, kto przyjmie święcenia, byle liczyli oni przynajmniej pięćdziesiąt lat, a sam duchowny od trzech lat nosił strój duchowny i żył uczciwie. 4. Święcenia mają przyjąć kanonicy kapituły katedralnej lub

¹⁶² *Pontificale Romanum saeculi XII, n. III, IX, X*: M. Andrieu, *Le Pontifical Romain au Moyen – Age*, tome I, *Le Pontificale Romain du XII siècle*, Città de Vaticano 1938, p. 124 – 130, 138.

¹⁶³ *Pontificale secundum consuetudinem et usum Romanae Curiae, n. I – IX, XI*: M. Andrieu, *Le Pontifical Romain au Moyen Age*, tome II, *Le Pontifical de la Curie Roma – ine au XIII siècle*, Città del Vaticano 1940, p. 327 – 343, p. 351. – W. Schenk, *Liturgia sakramentów świętych, cz. II, s. 101* pisze: „Według tych przepisów / to jest według używanych w Rzymie od XII i XIII wieku – dopisek mój – MP/ biskupstwa udzielano w niedzielę, albo – od X wieku – w święto jednego z apostołów, ale tylko w rocznicę śmierci / dies natalicius /. Nie znalazłem takich danych w tych pontyfikałach.

¹⁶⁴ *Pontificale Romanum Clementis PP. VIII*, p. 7, p. 10. p. 56.

kolegiackiej. 5. Święcenia chce przyjąć magister, licencjat lub bakalearat teologii, obojga praw, czy prawa kanonicznego, byle swój dyplom otrzymał publicznym uniwersytecie. 6. Chodzi o święcenie studiującego od trzech lat nauki teologiczne. 7. Wiek oczekującego na święcenia wynosi ponad 26 lat i od trzech lat nosi on strój duchownych. – Pap. Innocenty XII wyraźnie dopuszczał inne przyczyny, ze względu na które można prosić o indult, o jakim tu mówimy. Znaczy to, że w owym czasie Stolica Apostolska chętnie zezwalała na udzielanie święceń w innym czasie, niż przewidywał to Pontyfikał Rzymski. – Jeśli chodzi o interpretację otrzymanego indultu, to Pap. Innocenty XII podkreślił, iż nie zewala się na udzielanie święceń w święta następujące po sobie. Nie można było np. w niedzielę udzielić święceń subdiakonatu, a w następną niedzielę diakonatu, chyba że między jedną niedzielą a drugą było jakieś święto nakazane¹⁶⁵.

W XVIII i XIX wieku Stolica Apostolska uważała, aby święceń udzielano nie w kolejne święta. I wielokrotnie też przypominała, aby święcenia były udzielane tylko w święta nakazane¹⁶⁶. – Wykaz świąt kościelnych podał Pap. Urban VIII w konst. *Universa* z 13 września 1642¹⁶⁷. – Kongregację Obrzędów w sprawie Claromontana zapytano, czy święceń niższych można udzielać w święta kiedyś nakazane, ale ostatnio zniesione. Odpowiedziała w dniu 16 marca 1833 r., że święcieć należy w święta, które są zachowywane przez wiernych / *comprehendi dies festos, qui a populo servantur*¹⁶⁸.

Już Pap. Innocenty III zalecił, aby biskup udzielający święceń celebrował Mszę świętą i udzielił Komunii świętej tym, którzy święcenia przyjmują¹⁶⁹. Miało to być znakiem jedności między udzielającym święceń a przyjmującym święcenia. Chodziło głównie o święcenia prezbiterów i konsekrację biskupa, którzy nawet włączali się w celebrowanie, a właściwie koncelebrację Mszy świętej rozpoczętej przez biskupa – szafarza święceń – Pontyfikaty Rzymskie, poczynając od tych z XII i XIII wieku wogóle nie przewidywały święceń wyższych, które nie byłyby włączone w obrzędy Mszy świętej. Stolica Apostolska nie zgadzała się, aby to jeden biskup udzielał święceń, a inny

¹⁶⁵ S. M a n y, *Praelectiones de sacra ordinatione*, Parisiis 1905, n. 98, p. 255–256; P. G a s p a r r i, *De sacra ordinatione*, t. I, n. 70, p. 40–41

¹⁶⁶ S. C. S. Off. 5 mart. 1712; S. C. Ep. et Reg. Castren. 13 iul. 1732; S. C. C. Briocen. 15 ian. 1699; Tirasonen. 30 apr. 11 mart. 1782; S. R. C. Quebecen. 6 mart. 1869, ad I, 3; P. G a s p a r r i, *CIC Fontes*, vol. IV, n. 776, p. 60; vol. IV, n. 1850, p. 819–820; vol. V, n. 2908, p. 409; vol. VI, n. 3821, p. 112; I. S e r e d i, *CIC Fontes*, vol. VIII, n. 6255, p. 319.

¹⁶⁷ P. G a s p a r r i, *CIC Fontes*, vol. I, n. 226, p. 428.

¹⁶⁸ *Decreta Authentica Congregationis Sacrorum Rituum ex actis eiusdem collecta eiusque auctoritate promulgata*, Romae 1898–1926, t. II, np. 2705, p. 249

¹⁶⁹ c. 28 X I 6.

biskup czy prezbiter celebrował Mszę świętą, ponieważ udzielający święceń był w podeszłym wieku lub cierpiał na poważną chorobę. Także na terenach misyjnych biskup udzielający święceń miał celebrować Mszę świętą i udzielić Komunii świętej przyjmującym święcenia¹⁷⁰.

3.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r.

Przedstawione wyżej źródła prawa kanonicznego posłużyły do sformułowania dwóch kanonów na temat czasu udzielania święceń: kan. 1006, który składa się aż z pięciu paragrafów, i kan. 1007, który nie dzieli się na paragrafy. Kanony te znajdują się w rozdziale V – *Czas i miejsce udzielania święceń*, tytuł VI – *święcenia*, część I – *sakramenty*, księga III – *o rzeczach Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.*

Kan. 1007 § 1 postanawia, że konsekracja biskupa winna się odbyć w niedzielę, lub w święto apostołów. Pod pojęciem święta apostołów rozumie się tylko święto przypadające w dniu śmierci któregoś apostoła. Kongregacja Obrzędów w sprawie *Delegationis Apostolicae Canadensis* w dniu 4 kwietnia 1913 r. rozpatrywała następujące pytania: 1. Czy konsekracja biskupa może odbyć się w święto św. Łukasza i św. Marka, ponieważ w liturgii ewangelistów przyrównuje się do apostołów? 2. Czy konsekracja biskupa może się odbyć w święto Barnaby apostoła? 3. Czy specjalny indult Stolicy Apostolskiej wymagany jest do udzielenia konsekracji biskupiej w święta nakazane, które przyrównuje się do niedzieli, czy też chodzi o święta kiedyś nakazane, ale teraz już zniesione? Na dwa pierwsze pytania padła odpowiedź negatywna, a tylko na ostatnie pytanie twierdząca¹⁷¹. – W konsekwencji tego orzeczenia nie można było konsekrować biskupa w następujące święta: Katedry św. Piotra w Rzymie / 18 stycznia / i w Antiochii / 24 lutego/, św. Piotra w okowach / 1 sierpnia /, św. Jana apostoła *ante portam latinam*, święto nawrócenia św. Pawła / 25 stycznia/, święto św. Łukasza ewangelisty / 18 października /, święto św. Marka ewangelisty / 25 kwietnia /, święto Barnaby apostoła / 11 czerwca/.

Według kan. 1006 § 2 święceń wyższych należy udzielać podczas Mszy świętej w soboty suchych dni, w sobotę przed niedzielą Męki Pańskiej, w Wielką Sobotę. – Należy wiedzieć, że Kongregacja Obrzędów dekretem *Dominicae Resurrectionis* z 9 lutego 1951 r. zarządziła, iż celebrowanie liturgii Wielkiej Soboty ma być przeniesione z godzin porannych na godziny

¹⁷⁰ S. C. de Prop. Fide, Litt. / ad N. i Semin. Paris. Mission. Exter. 3 apr. 1765: I. S e r e d i, *CIC Fons*, vol. VII, n. 4546, p. 85.

¹⁷¹ I. S e r e d i, *CIC Fontes*, vol. VIII, n. 6391, p. 417.

wieczorne i nocne – na jeden rok¹⁷². Ta sama Kongregacja dekretem *Instaurata Vigilia* z dnia 11 stycznia 1952 r. przedłużyła uprawnienie do celebrowania Wigilii Paschalnej w godzinach wieczornych i nocnych – na trzy lata¹⁷³, zaś dekretem ogólnym *Maxima redemptionis nostrae mysteria* z dnia 16 listopada 1955 r.¹⁷⁴ i zarządzeniem / *ordinatio*/ *Liturgica hebdomadae sanctae instauratio* z 1 lutego 1957 r.¹⁷⁵, Kongregacja zastosowała tę normę do całego Wielkiego Tygodnia i już na stałe. Ale też wtedy okazało się, i Kongregacja Obrzędów jasno i wyraźnie to stwierdziła w ostatnim z przedstawionych wyżej dokumentów, że nie wypada udzielać święceń wyższych lub niższych względnie dopuszczać do obrzędu przyjęcia tonsury podczas celebrowania Wigilii Paschalnej / nr 22 /¹⁷⁶. – Kan. 1006 § 2 dotyczy święceń subdiakonu, diakonu i prezbiteratu.

Suche dni są cztery razy w roku, mianowicie w adwencie / po trzeciej niedzieli /, w Wielkim Poście / po pierwszej niedzieli /, po piątej niedzieli po Wielkanocy, w tygodniu po uroczystości Zesłania Ducha Świętego.

Nakaz udzielania święceń wyższych w sobotę suchych dni nie był absolutny, ponieważ kan. 1006 § 3 upoważniał biskupa, aby ze względu na poważną przyczynę udzielił święceń w jakąkolwiek niedzielę lub święto nakazane. Sam biskup – szafarz święceń oceniał, czy w określonym przypadku istnieje poważna przyczyna do udzielenia święceń nie w sobotę suchych dni, w sobotę przed niedzielą Męki Pańskiej lub w Wielką Sobotę, tylko w jakąkolwiek niedzielę lub w święto nakazane. Przyjmuje się, że taką przyczynę może stanowić planowany wyjazd biskupa z diecezji na dłuższy czas, choroba oczekującego na święcenia, brak kapłanów w danej diecezji¹⁷⁷.

Przy zaistnieniu przyczyny poważnej święceń można udzielić w niedzielę lub święto nakazane. Według kan. 1247 § 1 świętami nakazanymi są: Boże Narodzenie, Nowy Rok, święto Objawienia Pańskiego / czyli Trzech Króli/, Wniebowstąpienie Pańskie, Boże Ciało, Matki Bożej Niepokalanie Poczętej, Wniebowzięcie N.M. Panny, św. Józefa, święto apostołów Piotra i Pawła i Wszystkich Świętych. Podczas któregośkolwiek z tych świąt święceń

¹⁷² SC Rituum, *Decretum de solemnibus Vigiliis Paschalis, die 9 februarii 1951*: AAS 43 (1951) 128 – 129

¹⁷³ SC Rituum, *Decretum de facultativa celebratione instauratae Vigiliae Paschalis ad triennium prorogata additis ordinationibus et rubricarum variationibus*: AAS 44 (1952) 48 – 49

¹⁷⁴ SC Rituum, *Decretum generale quo liturgicus hebdomadae sanctae ordo instauratur, die 16 novembris 1955*: AAS 47 (1955) 83 8 – 841.

¹⁷⁵ SC Rituum, *Instructio – ordinationes et declarationes circa ordinem hebdomadae sanctae instauratur, diei 1 februario 1957 anni*: AAS 49 (1957) 91 – 95.

¹⁷⁶ AAS 49 (1957) 95.

¹⁷⁷ H. J o n e, *Commentarius in Codicem Iuris Canonici*, Paderborn 1954. t. II. p. 216

wyższych można udzielać chociażby akurat to święto w jakimś kraju nie obowiązywało¹⁷⁸. – Komisja autentycznego tłumaczenia KPK z 1917 r. w dniu 15 maja 1936 r. wyjaśniła, że pod pojęciem świąt nakazanych nie należy rozumieć świąt, które kiedyś były świętami, ale teraz są zniesionymi¹⁷⁹. Poza niedzielą i świętem nakazanym z kan. 1247 § 1 można udzielać święceń wyższych za dyspensą Stolicy Apoatolskiej. W przypadku nadzwyczajnym takiej dyspensy może udzielić ordynariusz na mocy kan. 81¹⁸⁰.

Niektóre zakony, instytuty świeckie, i kolegia mają przywilej zezwalający im na udzielanie święceń nie tylko w niedzielę i święta nakazane, ale także święta zniesione, lub nawet w zwykłe dni / feriale/, czy w święta następujące dzień po dniu. Takie przywileje udzielone przed 1917 r. trwały po wejściu w życie Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.¹⁸¹

Zgodnie z kan. 1006 § 4 święceń niższych można udzielać we wszystkie niedziele i święta zdwojonego rytu, w godzinach rannych. Do obrzędu tonsury dopuszcza się każdego dnia o każdej godzinie dnia. – Kan. 1006 w § 3 wymienia tylko *festā duplicia*, zaś w § 4 *festā de praecepto*, / które nie musiały być de praecepto/. W rzeczywistości istniało nieco więcej rozróżnień. Według dekretu św. Kongregacji Obrzędów z dnia 23 marca 1935 r. w liturgii istnieją dwa główne rytury: 1. Ryt zdwojony / *duplex* /, nazwany tak dlatego, że podwaja się antyfony odmawiając je w całości przed każdym psalmem nieszpórów i po każdym psalmie. 2. Ryt zwyczajny / *simplex* /. Właśnie wówczas zniesiono ryt półpodwójny / *semiduplex* /, ale istnieją nadal święta rytu zdwojonego pierwszej klasy / *duplex I classis* / i 3. święta rytu zdwojonego drugiej klasy / *duplex II classis* /, 4. święta rytu zdwojonego /*duplex*/, i 5. święta rytu zwyczajnego /*simplex*/.¹⁸²

Kan. 1006 § 4 domaga się, aby niższych święceń udzielano albo w niedzielę albo w święto rytu zdwojonego. Przyjmuje się, że to zobowiązanie jest poważne i nie można z jakiegokolwiek powodu nie przestrzegać tego nakazu prawa. Natomiast wymaganie, aby święcenia niższe były udzielane w godzinach rannych, jest mniej ważne, i dlatego ze względu na każdą przyczynę,

¹⁷⁸ Fr. Roberti, *De tempore sacrae ordinationis*: Apollinaris 9 (1936) p. 592.

¹⁷⁹ Comm. Int. 15 maii 1936 anni: D. An sub verbis festo de praecepto, de quibus in can. 1006 § 3 veniunt etiam festa per Codicem in universa Ecclesia suppressa. R. Negative: AAS 28 (1936) 210.

¹⁸⁰ Wł. Szafranski, *Święcenia w prawie kanonicznym, studium historyczno-prawne*: Prawo Kanoniczne 3 (1960) nr 3 – 4, s. 133. Zob. W. Zmarz, *Czas udzielania wyższych święceń*: Ateneum Kapłańskie 40 (1957) s. 86 – 91

¹⁸¹ F. M. Cappello, *De sacramentis, vol. IV De sacra ordinatione*, Taurini – Romae 1954, n. 564, p. 424.

¹⁸² SC Rituum, *Decretum generale de rubricis ad simpliciore formam redigendis*: AAS 47 (1955) 218 – 224: Por. J. Wierusz – Kowalski, *Liturgika*, Warszawa 1956, s. 165.

byłe rozumną, biskup może udzielić święceń niższych nie w godzinach rannych. – To wymaganie, aby święceń niższych udzielano w godzinach rannych nie było związane z tym, że wówczas Mszę świętą celebrowano w godzinach rannych. Święceń niższych bowiem można było udzielać w związku ze Mszą świętą, ale przed Mszą świętą lub po Mszy świętej, ponieważ obrzędy Mszy nie przewidują włączenia w nie obrzędów święceń niższych. A więc inaczej niż święcenia wyższe, których udzielało się podczas Mszy świętej.

Kan. 1006 § 4 zezwala na dopuszczanie do obrzędów pierwszej tonsury każdego dnia i o każdej godzinie dnia, ale nie podczas celebrowania Mszy świętej, bo obrzędy Mszy świętej nie przewidują tego. – Przypomnijmy tu jeszcze, że Kongregacja Obrzędów w instrukcji *Liturgicae habdomadae sanctae instauratio* z dnia 1 lutego 1957 r. stwierdziła, że nie wypada udzielać święceń / wyższych lub / niższych czy też dopuszczać do tonsury podczas Wigilii Paschalnej.

Kan. 1006 § 5 potępia zwyczaj przeciwny czasowi święceń określone w §§ 1–4 tegoż kanonu. – Jest to wyraźne potępienie zwyczaju przeciwnego czasowi święceń określone w prawie kanonicznym / zob. też: kanony: 396 § 1: 409 § 1: 433 § 1: 455 § 1: 460 § 2: 1041: 1402 § 1: 1525 § 1: 1576 § 1 /. Kan. 27 § 2 uważa taki wyraźnie potępiony zwyczaj za nierozumny, zaś kan. 30 odwołuje taki zwyczaj, czyli powoduje, że przestaje on istnieć, ponieważ kan. 5 uznaje go za nadużycie prawa / *corruptela iuris* /. W takim przypadku należy zaprzestać stosowania się do zwyczaju, a stosować się do prawa przeciwnego zwyczajowi.

Kościół Wschodnie nie przyjął ograniczeń co do czasu święceń zawartych w dekrete Pap. Leona I Wielkiego do Dioskura biskupa w Aleksandrii i w dekrete Pap. Gelazego Wielkiego do biskupów Lucanii. Udzielają więc święceń w jakimkolwiek dniu roku. – Jednak biskup obrządku łacińskiego udzielający święceń /na podstawie specjalnego indultu papieskiego/ ma stosować się do czasu święceń określonego w prawie kanonicznym, ponieważ domaga się tego od niego kan. 1006 § 5. Podobnie ma postąpić biskup obrządku wschodniego, który udziela święceń duchownemu obrządku łacińskiego.

Drugim kanonem poświęconym w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. czasowi udzielania święceń jest kan. 1007. Według tego kanonu w przypadku powtórzenia święcenia lub uzupełnienia jakiegoś obrzędu, bez względu na to, czy dokonuje się tego absolutnie czy pod warunkiem, można tego dokonać także poza czasem wyznaczonym na udzielanie święceń, i sekretnie¹⁸³. W kan. 1007 mówi się o powtórzeniu święceń mimo, iż w kan. 732

¹⁸³ F. X. Hecht, *De reparandis defectibus in collatione ordinum occurrentibus*: Periodica 23 (1934) 73 – 111.

§ 1 święcenia, podobnie jak chrzest i bierzmowanie uznawane są za sakramenty przyjmowane tylko raz w życiu ze względu na udzielany przez te trzy sakramenty charakter sakramentalny. Kan. 732 § 2 bowiem poleca powtórzyć którykolwiek z tych trzech sakramentów, jeśli zachodzi rozumna wątpliwość, czy w ogóle był udzielony, albo czy ważnie był udzielony. Takie powtórzenie udzielenia święceń może być dokonane absolutnie lub pod warunkiem, w zależności od tego, czy co do faktu nie udzielenia pierwszych święceń, względnie nie faktu tylko ich ważności istnieje prawie pewność, czy tylko rozumna wątpliwość. Jeśli istnieje obawa, że pierwsze święcenia były ważne, to drugich można udzielić tylko pod warunkiem, bo mężczyzna może być już wyświęcony.

Niekiedy bywa tak, że nie ma powodu do powtórzenia święceń, ale zachodzi potrzeba uzupełnienia niektórych obrzędów pominiętych przy udzielaniu święceń. W kan. 1007 mówi się o uzupełnieniu święceń, ponieważ od Soboru Trydenckiego (1545 – 1563) szafarze sakramentów zostali zobowiązani do sprawowania sakramentów zgodnie z księgami liturgicznymi. Dla podkreślenia znaczenia obrzędów wprowadzono instytucję uzupełnienia obrzędów, gdy np. w zagrożeniu niebezpieczeństwem śmierci niektóre obrzędy zostały pominięte. Kan. 760 zobowiązuje do uzupełnienia obrzędów, gdy dziecko zagrożone śmiercią zostało ochrzczone wodą, ale z pominięciem licznych obrzędów. Kan. 1007 przewiduje to samo w przypadku pominięcia niektórych obrzędów święceń. Te pominięte obrzędy nie mogą powodować, że same święcenia wydają się nieważne. Może np. chodzić o trzecie włożenie rąk.

Kan. 1007 poleca, aby powtórzenie święceń lub uzupełnienie niektórych obrzędów święceń dokonane zostało sekretnie. Racją tego prawa jest obawa przed wywołaniem zgorszenia. A nie ma potrzeby dokonywania tego publicznie, co wywołuje takie same skutki prawne, gdy jest dokonane sekretnie.

Omawiany tu kanon zezwala, aby powtórzenie święceń lub uzupełnienie niektórych obrzędów święceń dokonane zostało w jakimkolwiek czasie, czyli bez żadnych ograniczeń co do czasu przewidzianych w prawie w przypadku udzielania święceń w zwyczajnych warunkach. Racją tego prawa tkwi w konieczności naprawienia błędu lub np. usunięcia bez zwłoki niepokoju sumienia wyświęconego lub szafarza święceń. Jednak tak powtórzenie święceń jak uzupełnienie obrzędów święceń wyższych nie może się odbyć w dniu, w którym nie celebruje się Mszy świętej, ponieważ święcenia wyższe udziela się tylko w związku ze Mszą świętą. Nie wynika to z kan. 1007, tylko z Pontyfikatu Rzymskiego. I w praktyce dotyczy tylko Wielkiego Piątku. We wszystkie inne dni całego roku kościelnego Mszę świętą można celebrować.

3.3. Papeża Pawła VI Motu proprio *Pastorale munus* z 30 listopada 1963 r.

Przedstawione wyżej ograniczenia co do czasu udzielania święceń zawarte w kanonach 1006 i 1007 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. zostały złagodzone na początku lat sześćdziesiątych naszego stulecia, ponieważ Pap. Paweł VI (1963 – 1978) w Motu proprio *Pastorale munus* z 30 listopada 1963 r. udzielił biskupom diecezjalnym uprawnienia / nr 18/, na mocy którego mogli oni udzielać święceń wyższych poza określonym w prawie czasem, jeśli wymaga tego pożytek wiernych¹⁸⁴. To Motu proprio dotyczyło tylko subdiakonatu, diakonatu i prezbiteratu, ponieważ konsekracja biskupia według kan. 949 – 950 nie była zaliczana do święceń wyższych. Zaś święceń niższych biskupi mogli udzielać w każdą niedzielę lub święto rytu zdwojonego.

Motu proprio *Pastorale munus* poszło nieco dalej w tej dziedzinie, bo nie wymaga, aby święcenia wyższe były udzielane w niedzielę lub święto. Nie musi też to być sobota suchych dni, sobota przed Niedzielą Pasyjną czy Wielka Sobota/ kan. 1006 § 2/. Teraz mogą być zwykłe dni feryjne. Motu proprio *Pastorale munus* zakładało, że Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. i jego kanony 1006 i 1007 nadal obowiązują. I pozwalało biskupom rezydencjalnym czasem nie stosować się do tych kanonów, mimo że nie mają poważnej przyczyny wymaganej w kan. 1006 § 3. Od Motu proprio *Pastorale munus* wystarczy, jeśli domaga się tego pożytek wiernych. – Złagodzenie prawa w tej dziedzinie jest o tyle charakterystyczne, że św. Kongregacja Sakramentów w liście z dnia 27 grudnia 1955 r. / nr 14/ upominała ordynariuszy, aby zbyt łatwo nie korzystali z indultów zezwalających im na udzielanie święceń poza czasem przewidzianym w prawie. A motywowała to w ten sposób, że jeśli święcenia odbywają się w czasie wymaganym przepisami kanoniczno – liturgicznymi, to tak kapłani jak wierni świeccy uczestniczący we Mszy świętej połączonej ze święceniami publicznie zanoszą błagalne modły, aby miłosierny Bóg dał swojemu Kościołowi godnych szafarzy. Modlitwy te stają się bardziej skuteczne ze względu na kan. 1252, który w suche dni zaleca post ściśły,¹⁸⁵ czyli jeden posiłek do syta dziennie i powstrzymanie się od spożycia potraw mięsnych. Ten list Kongregacji Sakramentów świadczy jakby o próbie powstrzymania ewolucji prawa w omawianej tu dziedzinie. Jednak Motu proprio *Pastorale munus*, wydane w okresie Soboru Watykańskiego II (1962 – 1965) dokonało dalszej ewolucji.

¹⁸⁴ AAS 56 (1964) p. 8. Zob. M. Pastuszek, *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Kielce 1997, s. 306 – 307

¹⁸⁵ S.C. Sacrament. *Litt. Circ.* 27 dec. 1955: X O c h o a, *Leges Ecclesiae*, vol. II, n. 2542, col. 3439.

Stało się tak, ponieważ Pap. Paweł VI w Motu proprio *Pastorale munus* upoważnił biskupów diecezjalnych do zezwalania kapłanom dla słusznej przyczyny na celebrowanie Mszy świętej o jakiegokolwiek godzinie dnia i udzielanie Komunii świętej wieczorem, z zachowaniem pozostałych przepisów prawa¹⁸⁶, np. co do postu eucharystycznego.

3.4. Papieża Pawła VI Pontyfikał Rzymski z 1968 r.

Po Soborze Watykańskim II Kongregacja Obrzędów dekretem *Per constitutionem apostolicam* z dnia 15 sierpnia 1968 r. wydanym na mocy konstytucji apostolskiej *Pontificalis Romani* z 15 czerwca 1968 r. opublikowała typiczne wydanie Pontyfikału Rzymskiego zawierającego obrzędy święceń diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa¹⁸⁷. Ta część Pontyfikału weszła w życie w dniu 6 kwietnia 1969 r.

Według tego Pontyfikału święceń diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa należy udzielać zawsze z udziałem licznej rzeszy wiernych. W niedzielę lub święto, chyba że z racji duszpasterskich stosowne będzie udzielenie tych święceń w innym czasie, np. święceń biskupich można udzielić w dniu święta któregoś z Apostołów¹⁸⁸.

Jak zauważamy, Pontyfikał Rzymski Pawła VI wskazuje dni, w których winno się udzielić święceń, ale jeszcze przed określeniem tych dni, poleca mieć na uwadze udział wiernych w zamierzonych święceniach. Przez to samo określenie dni święceń znalazło się jakby na drugim planie, zaś pierwszoplanowym stała się możliwość udziału wiernych w święceniach, które mają się odbyć. – Jest to nowe spojrzenie na czas święceń. Stało się ono możliwe po Soborze Watykańskim II, który w konstytucji o liturgii *Sacrosanctum concilium* / nr 26 – 27 / stwierdził, że czynności liturgiczne należą do całego Kościoła, uwidaczniają go i oddziałują nań. Dlatego należy je wykonywać z udziałem i czynnym uczestnictwem wiernych. – Pamiętamy, że już w pierwszych wiekach Kościoła chrześcijanie brali udział w święceniach, a nawet wybierali tego, kto miał przyjąć święcenia, żeby dla tych, którzy go wybrali, służyli uprawnieniami diakona, prezbitera czy biskupa.

Potrzeba udziału licznej rzeszy wiernych w święceniach będzie więc odąd racją duszpasterską przy wyborze czasu święceń. Czas ten wypadnie

¹⁸⁶ AAS 56 (1964) 7.

¹⁸⁷ *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, De ordinatione diaconi, presbyteri et episcopi, editio typica*, Typis Polyglottis Vaticanis 1968.

¹⁸⁸ *Pontificale Romanum Pauli VI, De ordinatione diaconi, presbyteri et episcopi*, p.13, n. 1: p. 31, n. 1: p. 62, n.1.

w niedzielę lub święto, o ile właśnie wtedy wierni będą mogli licznie wziąć udział w obrzędach święceń. Względy duszpasterskie domagają się, żeby im ten udział umożliwić. Jak się zdaje, nawet biskupa można święcić w dniu święta któregoś z apostołów, o ile rzesza wiernych będzie mogła uczestniczyć w tych święceniach.

Drugą część Pontyfikatu Rzymskiego Pawła VI zawierającą obrzędy ustanowienia posług lektoratu i akolitu oraz obrzęd przyjęcia kandydatów do diakonatu i prezbiteratu, a także obrzęd przyjęcia zobowiązania do życia w celibacie, opublikowała Kongregacja Obrzędów dekretem *Ministeriorum disciplina* z dnia 2 grudnia 1972 r., i to bez specjalnej konstytucji papieskiej, ponieważ opiera się na dwóch dokumentach Pap. Pawła VI datowanych 15 sierpnia 1972 r., mianowicie Motu proprio *Ministeria quaedam* i Motu proprio *Ad pascendum*. Zresztą obydwa te dokumenty znajdują się na początku księgi liturgicznej zawierającej drugą część Pontyfikatu Rzymskiego Pawła VI¹⁸⁹. – Według tej części Pontyfikatu Rzymskiego ustanowienie lektorów i akolitów może nastąpić jakiegokolwiek dnia, przy czym lektorów ustanawia się w czasie liturgii Słowa Bożego lub Mszy świętej, zaś akolitów – podczas Mszy świętej. Wskazane jest, aby do grona kandydatów do święceń diakonatu i prezbiteratu dopuszczano w dniu świętecznym, ale jeśli są co do tego jakieś przeciwskazania, to w jakimkolwiek dniu, byle zawsze podczas liturgii Słowa Bożego lub w czasie Mszy świętej¹⁹⁰.

Jak widzimy, przepisy liturgiczne na temat czasu udzielenia święceń i posług zawarte w Pontyfikale Rzymskim Pawła VI w zasadzie pokrywają się z uprawnieniami przyznanymi w Motu proprio *Pastorale munus* / nr 18 /, ale są nieco inaczej sformułowane. Ważne też jest, że od Motu proprio *Pastorale munus* przy wyborze czasu święceń i posług należy zwracać uwagę na racje duszpasterskie.

3.5. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II.

Schemat prawa na temat Sakramentów świętych z 1975 r. w tytule VI *De ordine* zawierał rozdział IV traktujący o czasie i miejscu święceń / *De tempore et loco ordinationis* / W rozdziale tym kanony 237 i 238 stanowią prawo na temat czasu święceń. Kan. 237 (CIC 1006) w § 1 stwierdzał, że święcenia

¹⁸⁹ *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, De institutione lectorum et acolythorum, De admissione inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum, De sancto caelibatu amplectendo, editio typica*, Typis Polyglottis Vaticanis 1972.

¹⁹⁰ *Pontificale Romanum Pauli VI, De institutione lectorum et acolythorum*, p. 19, n. 1: p. 22. n. 1: p. 25, n. 3.

biskupie winny się odbywać podczas uroczystej Mszy świętej z licznym udziałem wiernych, w niedzielę lub święto nakazane, chyba że względy duszpasterskie podpowiadają inny dzień, zwłaszcza święto apostołów. W § 2 dodano, że pozostałe święcenia winny się odbywać podczas uroczystej Mszy świętej z licznym udziałem wiernych, w niedzielę lub święto nakazane, ale z racji duszpasterskich można udzielić święceń w inne dni, nie wykluczając dni feryjnych. Kan. 238 (CIC 1007) stanowił, że w przypadku powtarzania święceń albo uzupełnienia jakiegoś obrzędu, można tego dokonać w jakimkolwiek dniu i sekretnie.

Zespół studyjny pracujący nad Schematem prawa dotyczącego Sakramentów świętych z 1975 r. w dniach 13 – 18 marca 1978 r. podjął kilka ważnych decyzji. 1. Opowiedział się za skreśleniem tytułu rozdziału IV o czasie i miejscu święceń. Kanony znajdujące się w tym rozdziale zaproponowano przenieść do rozdziału I, który odtąd będzie nosił nazwę: o sprawowaniu i szafarzu święceń. 2. Kan. 237 (CIC 1006) postanowio poprawić tak, aby nie mówił o udzielaniu święceń z licznym udziałem wiernych. Poza tym, dwa paragrafy postanowiono zredukować do jednego o następującej treści: święcenia mają się odbywać podczas uroczystej Mszy świętej, w niedzielę lub święto nakazane, ale z powodów duszpasterskich można święcić w innych dniach, nie wykluczając dni feriałnych¹⁹¹.

Schemat Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r. już nie zawiera specjalnego rozdziału z kanonami na temat czasu /i miejsca/ święceń, ale zawiera kan. 963, który znajduje się w rozdziale I: celebrazja i szafarz święceń. Kan. 1010 Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r. traktujący o czasie udzielania święceń znajduje się również w rozdziale I – celebrazja i szafarz święceń.

Pap. Jan Paweł II promulgował konstytucją *Sacrae disciplinae leges* z dnia 25 stycznia 1983 r. nowy Kodeks Prawa Kanonicznego, który wszedł w życie w dniu 27 listopada 1983 r. W Kodeksie tym mamy tylko jeden kanon na temat czasu udzielania święceń, mianowicie kan. 1010. Kanon ten znajduje się w księdze IV – posługa uświęcenia, cześć I – sakramenty, tytuł VI – święcenia.

W myśl kan. 1010 święceń należy udzielać w czasie Mszy świętej w niedzielę lub święto nakazane, ale z powodów duszpasterskich święceń można udzielić w innych dniach, nie wykluczając zwykłych dni. – Zarządzenie, aby święceń udzielano podczas sprawowania Mszy świętej nie ulega zmianie, odkąd obrzędy święceń włączono w obrzędy Mszy świętej. Od tej pory w ogóle nie jest możliwe udzielanie święceń poza Mszą świętą.

¹⁹¹ *Communications* 10 (1978) n. 2 p. 206.

Właściwym czasem udzielania święceń – według kan. 1010 – są niedziela i święta nakazane. Niedziel w ciągu roku mamy ponad pięćdziesiąt. Zgodnie z kan. 1246 § 1 mamy następujące święta nakazane: Boże Narodzenie / 25 grudnia /, Trzech Króli / 6 stycznia /, Wniebowstąpienie Pańskie, uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa / dawniej Boże Ciało /, Niepokalane Poczęcie NMPanny / 8 grudnia /, Wniebowzięcie NMPanny / 15 sierpnia /, świętych Apostołów Piotra i Pawła / 29 czerwca / oraz Wszystkich Świętych / 1 listopada /.

Kan. 1010 zaleca, aby święceń udzielano w niedzielę lub święto nakazane, ale nie jest to nakaz bezwzględny. Kanon ten bowiem równocześnie zezwala na udzielenie święceń w innych dniach, także zwykłych czyli feryjnych, jeśli przemawiają za tym względy duszpasterskie. Regulacja ta nie jest bynajmniej nowa, bo jak pamiętamy już Motu proprio *Pastorale munus* Pawła VI przyznawało przywilej takiej praktyki.

Natomiast kan. 1010 nie nawiązuje do wzmianki Pontyfikatu Rzymskiego Pawła VI, aby udzielając święceń brano pod uwagę, czy rzesze wiernych będą mogły wziąć udział w tych święceniach. Mogą być trzy tego powody. 1. Nie jest dobrze, jeśli w tekście prawa wiele razy mówi się to samo. Tymczasem to, że czynności liturgiczne mają być spełniane z obecnością i czynnym udziałem wiernych, stanowi kan. 937 § 2. Jest to jeden z kanonów wstępnych, a więc z tych, które należy mieć na uwadze przy komentowaniu wszystkich innych kanonów poza tymi wstępnymi. A więc także przy rozumieniu kan. 1010, który nie powinien powtarzać treści kan. 837 § 2. I tego też nie czyni. 2. Wzmianka o braniu udziału wiernych w święceniach nie jest konieczna, jeśli kan. 1010 wspomina o liczeniu się z racjami duszpasterskimi. A racje duszpasterskie oczywiście muszą mieć na uwadze, czy wierni wezmą udział w zaplanowanych święceniach. 3. Pontyfikat Rzymski Pawła VI mówi o udziale wiernych w święceniach, bo patrzy na święcenia z liturgicznego punktu widzenia. Prawo kanoniczne może o czasie święceń mówić nieco inaczej. I wystarczy, że nie ma sprzeczności między prawem kanonicznym a liturgicznym. Tej sprzeczności rzeczywiście nie ma.

Zestawiając kan. 1010 obecnie obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego z kanonami 1006 i 1007 KPK z 1917 r. bez trudu dostrzegamy, że prawo kanoniczne dotyczące czasu udzielania święceń zostało znacznie uproszczone. Widać to chociażby w tym, że kan. 1006 KPK z 1917 r. dzielił się aż na pięć paragrafów, kan. 1010 KPK z 1983 r. w ogóle nie dzieli się na paragrafy, i jest mniej więcej tak długi, jak § 3 kan. 1006 KPK z 1917 r. A oprócz tego mamy jeszcze kan. 1007 KPK z 1917 r.

3.6. *Papieża Jana Pawła II Pontyfikał Rzymski z 1990 r.*

Kongregacja Kultu Bożego i Sakramentów opublikowała dekretem *Ritus ordinationis* z 29 czerwca 1989 r. drugie wydanie Pontyfikału Rzymskiego zatwierdzone przez Pap. Jana Pawła II. To drugie wydanie Pontyfikału Rzymskiego zawiera obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów. Tej części Pontyfikału Rzymskiego można używać od czasu jej opublikowania. Konferencje Episkopatów mają się starać o wydanie opublikowanej przez Stolicę Apostolską części Pontyfikału w językach narodowych. I to one określą czas wejścia w życie tego wydania w ich krajach¹⁹².

Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II wypowiadając się na temat czasu udzielania święceń najpierw przypomina o potrzebie licznego udziału wiernych w obrzędach święceń. Wspomnieliśmy już wyżej, iż jest to zgodne z tradycją, bo od początku istnienia Kościoła święceń udzielano w obecności wiernych. Za naszych dni jest to zgodne z kan. 937 § 2, który domaga się, aby czynności liturgiczne spełniane były w obecności wiernych. Sobór Watykański II w konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* / nr 11 / uczy, że główne ujawnienie się Kościoła następuje wtedy, gdy udziela się święceń i sprawuje Eucharystię, która jest źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego.

Jeśli przewiduje się liczny udział wiernych w święceniach, to mogą się one odbyć w niedzielę lub święto. Kościół wybiera na święcenia niedzielę lub święta, ponieważ właśnie w tym czasie wierni gromadzą się przy jednym ołtarzu pod przewodnictwem biskupa otoczonego prezbiterami i sługami ołtarza / KL 41 /. Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II podtrzymuje tradycję, według której święceń biskupich udziela się w święto któregoś z apostołów. Święcenia prezbiterów i diakonów mogą się odbyć w jakkolwiek niedzielę lub jakiegokolwiek święto¹⁹³. Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II nie wymaga, aby to święto było nakazane, a więc inaczej, niż kan. 1010.

Przepis liturgiczny wymagający, aby święcenia były udzielane w niedzielę lub święto, nie należy do takich, od którego nigdy nie dyspensuje się. Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II wyraźnie stwierdza, że jeśli racje duszpasterskie przemawiają za tym, to święceń można udzielić nie w niedzielę i nie w święto.

Tak Pontyfikał Rzymski Pawła VI, jak kan. 1010 KPK z 1983 r. nie wskazują dni, w których nie powinno się święceń udzielać. Natomiast

¹⁹² *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Concilii Vaticani II renovatum auctoritate Pauli PP. VI editum Joannis Pauli PP. II cura recognitum, De ordinatione episcopi, presbyterum et diaconorum, editio typica altera*, Typis Polyglottis Vaticanis 1990, p. V.

¹⁹³ *Pontificale Romanum Joannis Pauli II, De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*, p.6, n. 22: p. 55, n. 109: p.1002, n. 184

Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II jasno i wyraźnie wyklucza kilka dni w roku kościelnym, w których nie powinno się święcić biskupa, prezbiterów lub diakonów. Są to:

1. Wielki Czwartek, Wielki Piątek i Wielka Sobota czyli całe *Triduum paschalne*.
2. Pozostałe dni Wielkiego Tygodnia
3. Środa Popielcowa.
4. Wspomnienie wszystkich wiernych zmarłych¹⁹⁴.

Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II wymaga, aby święceń udzielano podczas Mszy świętej, dokładniej po odczytaniu Słowa Bożego, a przed rozpoczęciem Liturgii Eucharystycznej. Jednak wewnętrzny związek obrzędów święceń i obrzędów Mszy świętej widać nie tylko w połączeniu tych obrzędów w jeden obrzęd jako całość. Szafarz bowiem korzysta także ze specjalnych formularzy przy odmawianiu Modlitwy Eucharystycznej, w końcowym błogosławieństwie, w wyborze specjalnych czytań na taką okazję, a wreszcie korzysta z odpowiedniego formularza mszalnego, mianowicie – Msza przy udzielaniu święceń¹⁹⁵. W Mszale Rzymskim dla diecezji polskich, wydanie pierwsze, Poznań 1986, s. 76, jest instrukcja, w jaki sposób można zestawić formularz mszalny. Modlitwę powszechną pomija się, ponieważ podczas święceń odmawia się litanię do wszystkich świętych¹⁹⁶.

4. Miejsce udzielania święceń (kan. 1011 §§ 1 – 2)

4. 1. Prawo dawne

Apostołowie, wykonując polecenie Chrystusa, aby szli na cały świat i nauczali wszystkie narody (Mt 28, 19), ustanawiali czyli święcili przełożonych albo starszych (Dz 1, 25), których nazywali *episkopoi* lub *presbyteroi* (Dz 20, 28; Dz 14, 20; 1 Tt 1, 3; Jk 5, 14). Ustanawiali też diakonów, którzy wówczas pełnili funkcje społeczne i liturgiczne (Dz 6, 2 – 6). Św. Paweł apostoł ustanowił biskupem przez włożenie rąk swojego ucznia Tymoteusza

¹⁹⁴ Jan Paweł II, *Dar i tajemnica, w pięćdziesiąt rocznicę moich święceń kapłańskich*, Kraków 1996, s.41 pisze: „Moje święcenia kapłańskie miały miejsce w dniu, w którym zwykle tego sakramentu się nie udziela: 1 listopada obchodzimy bowiem Uroczystość Wszystkich Świętych i cała liturgia Kościoła jest nastawiona na przeżycie tajemnicy Świętych Obcowania i przygotowanie do Dnia Zadusznego. Jednakże Ksiądz Metropolita wybrał ten dzień ze względu na to, że miałem wkrótce wyjechać do Rzymu na dalsze studia”.

¹⁹⁵ *Pontificale Romanum Joannis Pauli II, De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*, p. 2 – 3, n. 9 – 10.

¹⁹⁶ *Pontificale Romanum Joannis Pauli II, De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum*, p. 6, n. 22: p. 95, n. 110: p. 102, n. 185.

(2 Tm 5, 22: 1 Tm 4, 14). Nie pisze on, w jakim miejscu to uczynił. Przy innej okazji wspomina, że bierze udział w łamaniu chleba będąc w domu na trzecim piętrze (Dz 20, 7) i wyraźnie odróżnia dom prywatny od kościoła (*ecclesia*), w którym gromadzą się miejscowi wierni (1 Kor 11, 22).

W czasie prześladowań wierni gromadzą się dla celebrowania Wieczery Pańskiej czyli jak dziś mówimy – Mszy świętej w katakumbach, przy grobach męczenników, albo domach prywatnych w mieście lub poza miastem, ale też zaczęli budować specjalnie dla siebie miejsca kultu, początkowo na wzór synagog żydowskich lub świątyn pogańskich¹⁹⁷. F. M. Cappello uważa, że tam, gdzie chrześcijanie gromadzili się dla sprawowania liturgii, to udzielali też święceń, bo one jakby z natury rzeczy wymagały, aby ich udzielano tam, gdzie wykonuje się inne funkcje liturgiczne i na zgromadzeniu wspólnoty wiernych¹⁹⁸.

Traditio apostolica św. Hipolita Rzymskiego (+ 235) nie mówi wprost o miejscu udzielania święceń i o miejscu sprawowania Eucharystii, ale podaje, że wspólnota wiernych zebrana na zgromadzeniu liturgicznym wybiera tego, kto ma być biskupem. Tego wybranego wyświęcają obecni na tym zgromadzeniu biskupi, i zaraz po ukończeniu modlitwy konsekracyjnej nowowyświęcony odmawia modlitwę dziękczynną czyli sprawuje Eucharystię¹⁹⁹. Jeśli tak jest, że Msza święta jest sprawowana zaraz po święceniach, to jasne się staje, że obydwie te czynności liturgiczne spełniane są w tym samym miejscu.

Prześladowania chrześcijan ustały na początku IV wieku / edykt w Mediolanie w 313 r. / i odtąd budowane są świątynie w stylu bazylikowym lub bizantyńskim. Ale też w krótkim czasie ujawniają się pewne problemy – Synod odbyty w Antiochii w 341 r. postanowił, że biskupa powołuje się na synodzie / kan. 23/ w obecności metropolity/ kan. 19 /. Wyświęcony biskup ma jurysdykcję nad swoją diecezją / kan. 9/. Żaden biskup nie może udać się do innej diecezji dla sprawowania tam służby Bożej lub udzielania święceń komukolwiek. Tylko w takim przypadku mógłby to uczynić, gdyby go pisemnie poprosił miejscowy metropolita i biskupi tych okolic, do których się udaje. Jeśli zaś będzie uzielał święceń przez nikogo nieproszony i wbrew ustalonemu porządkowi prawnemu, względnie będzie załawał inne sprawy dotyczące Kościoła, to należy jego czynności unieważnić, zaś jego samego złożyć z urzędu i odpowiednio ukarać²⁰⁰. Dla synodu w Antiochii święcenia

¹⁹⁷ D. Olszewski, *Dzieje chrześcijaństwa w zarysie*, Katowice 1982, s. 22.

¹⁹⁸ *De Sacramentis* vol. IV *De sacra ordinatione*, Taurini – Romae 1951, p. 427, nr 569

¹⁹⁹ B. Botte, *La Tradition Apostolique*, p. 9, n. 12.

²⁰⁰ c. 6 C. IX q. 2.

w miejscu podległym innemu biskupowi były tak ważnym wydarzeniem, że w kan. 22 ponownie wyraził swój sprzeciw wobec takiej praktyki zakazującej udzielania święceń prezbiterom, diakonom w miejscach podległych innemu biskupowi, jeśli nie zgadza się na to biskup miejscowy. Świecenia poza własnym terenem należało uznawać za nieważne, i karać udzielającego święceń w takich okolicznościach²⁰¹.

W IV wieku biskupi uważali, iż udzielanie święceń poza własnym terytorium wprowadza nieporządek w Kościele. I zastanawiali się nad tym problemem przy spotkaniach na synodach i soborach. Instytucje te nie wszyscy odróżniali od siebie i synody niekiedy nazywali soborami. W każdym razie drugi sobór powszechny a pierwszy przeprowadzony w Konstantynopolu w 381 r. zaraz w kan.2 stwierdził, iż biskupi nie powinni opuszczać granic swojej prowincji w celu udzielenia święceń względnie wykonywania innej posługi kościelnej, chyba że są do tego wezwani W przeciwnym przypadku czynią zamieszanie w Kościele²⁰².

Kan. 15 Synodu III Aurelian. z roku 538 stwierdza stanowczo, że biskup nie może udawać się do innej diecezji, żeby tam udzielić święceń, względnie konsekrować ołtarze. Gdyby jednak tak uczynił, to ołtarze pozostaną nadal konsekrowane, ale wyświęceni mają być odsunięci od wykonywania święceń, zaś sam biskup zostanie ukarany zakazem celebrowania Mszy świętej przez rok²⁰³.

We wczesnym średniowieczu przepisy zakazujące biskupom udzielania święceń na terytorium podległym innemu biskupowi, chyba że on sam o to prosi, nadal są wydawane na synodach. Synod odbyty w 755 r. w Verno /Vernense/ w kan. 13 wspomina, że są biskupi, którzy nie mają swoich parafii i przebywają na terenach podlegających innym biskupom. Synod ten przypomina, iż to zarządzenia Ojców Kościoła zakazały biskupom spełniania jakiegokolwiek posługi poza ich parafią, a szczególnie udzielania tam święceń. Jeśli więc nadal będą się zdarzać przypadki udzielania święceń bez zgody miejscowego biskupa, to należy udzielających święceń zasuspendować

²⁰¹ c. 7 C IX q. 2.

²⁰² c. 8 C. IX q. 2: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 27. Zob. też kan. 35 Kanonów Apostolskich: A. Z n o s k o, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, t. 1, s. 19: can. 20 Conc. Chalcedonense, ann. 451: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 72: A. Z n o s k o, *Kanony Kościoła Prawosławnego*, s. 63. – Należy wiedzieć, że już kan. 16 Soboru w Nicei z 325 r. zakazał prezbiterom, diakonom, a także innym duchownym opuszczania kościoła przy którym pracują wbrew regule przyjętej w Kościele. W stosunku do takich można było stosować środki przymusu. A jeśli byli oporni, należało ich wyłączyć ze społeczności Kościoła: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 12 – 13

²⁰³ c. 28 C. VII, q. 1.

do czasu, aż synod wyda orzeczenie w ich sprawie Duchowni i wierni świeccy nie mogą brać w obronę ukaranych biskupów, w przeciwnym przypadku zostaną ekskomunikowani²⁰⁴.

Synod Cabillonense II w 813 r. w kan. 43 uskarża się, że w Szkocji są tacy, którzy nazywają się biskupami, ale są niedbali w wykonywaniu swoich obowiązków i bez zezwolenia panów czy mistrzów udzielają święceń prezbiteratu lub diakonatu. Święcenia takie należy uznawać za nieważne, ponieważ dokonuje ich się na sposób jakby symoniacki, co stanowi błąd i herezję. Co do tego wszyscy zebrani na synodzie są zgodni. W kan. 44 synod wyjaśnił, że prezbiterzy nie mogą być zarządcami cudzych dóbr i nie mogą publicznie uczęszczać do karczmy, pełnić funkcję pisarza, a nawet podróżować do Rzymu bez pozwolenia swojego biskupa²⁰⁵.

Wspomniane wyżej kan. 19 synodu w Antiochii i kan. 2 soboru odbytego w Konstantynopolu zostały przejęte do *Collectio Dionysiana – versio hispana*, *Decretum* (I, 108) biskupa Burcharda z Wormacji (1000 – 1025), *Decretum* (V, 210) biskupa Iwona z Chartres (1091 – 1116), a także *Decretum Magistra Gracjana* (c. 7 C. IX q. 2: c. 8 C. IX, q. 2). Ten ostatni dekret został włączony do *Corpus Iuris Canonici*.

Omawianym tu problemem zajęli się Pap. Grzegorz X (1272 – 1276) na Soborze Lionńskim II w 1274 r. i Pap. Klemens V (1305 – 1314) na soborze w Vienne w 1311 r. Grzegorz X potępił święcenie duchownych z obcej parafii bez zgody ich przełożonych²⁰⁶. Klemnsowi V chodziło o prezbiterów wających i zakonników zebrzących, którzy niekiedy przejmowali jakiś kościół i usiłowali przyjąć święcenia biskupie. Papież uznawał takie święcenia za nieważne, zaś promowanych w ten sposób za niezdalnych do przyjęcia w przyszłości jakichkolwiek godności kościelnych²⁰⁷.

Podjmując reformę katolickiego Kościoła Sobór Trydencki (1545 – 1563) nie zajął się wprost miejscem udzielania święceń, ale zabronił biskupom używania stroju pontyfikalnego poza własną diecezją. Ponieważ święceń w zwyczajnych okolicznościach udzielano w stroju pontyfikalnym, od tej pory nie można było święcić, jak tylko we własnej diecezji. Biskupi używający stroju pontyfikalnego na obcym terytorium podlegali suspensie co do używania takiego stroju liturgicznego, zaś wyświęceni przez nich, podlegali suspensie co do wykonywania przyjętych święceń²⁰⁸. Natomiast

²⁰⁴ M a n s i 12, col. 584: cfr. can.14 *Coc. Vermeriense*, ann. 753.

²⁰⁵ M a n s i 14, col. 102: cfr. can. 8 *Conc. Rothomagense*, ann. 878

²⁰⁶ c. 2 I 9 in VI: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 298.

²⁰⁷ x. 5 I 3 in Clem.

²⁰⁸ Sessio VI. De residentia, cap. V: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 659.

biskupom udzielającym święceń we własnej diecezji Sobór Trydencki polecił, aby czynili to w katedralnym kościele i w obecności kanoników zaproszonych na tę uroczystość. Przepis ten dopuszczał wyjątki, bo Sobór Trydencki zezwalał na to, aby biskup udzielił święceń wyższych w kościele, ale nie katedralnym. W takim przypadku biskup winien udzielać wyższych święceń w kościele godniejszym w danej okolicy, i jeśli to możliwe w obecności miejscowego duchowieństwa²⁰⁹.

Po Soborze Trydenckim w praktyce tylko dla większych grup udzielano wyższych święceń w kościele katedralnym, a i to, jeśli miejscowy biskup nie chciał udzielać tych święceń w innym, odpowiednim kościele. Uważano bowiem, że zarządzenie Soboru Trydenckiego zobowiązujące do udzielania wyższych święceń zwykle w kościele katedralnym, zostało złagodzone przez prawo zwyczajowe²¹⁰. Święceń niższych już według Dekretu Gracjana (c. 6 D. 75), a także według Pontyfikału Rzymskiego wydanego po Soborze Trydenckim można było udzielać w jakimkolwiek miejscu²¹¹. Podobnie mają się rzeczy z dopuszczaniem do obrzędu przyjęcia tonsury. Ale też do tonsury dopuszczano i niższych święceń udzielano zwykle poza Mszą świętą, i bez użycia pontyfikałów, przy użyciu stuły i prostej mitry.

Nie znaczy to, że odtąd nie stawiano już zadnych pytań na temat miejsca udzielania święceń. Owszem, Kongregacja Soboru, dwukrotnie, bo po raz pierwszy w dniu 2 sierpnia 1727 r. i drugi raz w dniu 19 czerwca 1728 r. szukała odpowiedzi aż na dziesięć pytań:

1. Czy biskup Giennensis na mocy zarządzenia Soboru Trydenckiego /sessio 23, cap. 8/ i konstytucji Pap. Innocentego XII *Apostolici ministerii* może i powinien udzielać święceń w kościele katedralnym przy wielkim ołtarzu w czasie prawem przewidzianym? Jeśli zaś tak jest, to:

2. Czy przy okazji tych święceń może celebrować w stroju pontyfikalnym Mszę świętą konwentualną wyznaczoną na sobotę zamiast Mszy, którą zwykła celebrować kapituła katedralna w obecności członków kapituły, a także innych duchownych. Jeśli zaś jest inaczej, to:

3. Czy z powodu tych czynności liturgicznych sprawowanych przy wielkim ołtarzu, biskup może domagać się od kapituły, aby część brewiarza odmówiła przed Mszą konwentualną lub po tej Mszy i w ten sposób w czasie udzielania święceń przez biskupa nie będą się odbywały inne nabożeństwa?

²⁰⁹ *Sessio XXIII. De reformatione*, can. 8: Conciliorum Oecumenicorum Decreta, p. 723.

²¹⁰ P. Gasparri, *Tractatus canonicus de sacra ordinatione*, vol. I, Parisiis - Lugduni 1893, n. 100, p. 57.

²¹¹ *Pontificale Romanum, pars I, tit. De ordinibus conferendis. De clericis faciendo*.

4. Czy można udzielać święceń przy wielkim ołtarzu mimo, iż według zwyczaju panującego w Hiszpanii we wszystkich kościołach tego królestwa na wielkim ołtarzu znajduje się tabernakulum, w którym przechowuje się Najświętszy Sakrament? Jeśli nie, to:

5. Czy można zmusić kapitułę i kanoników, żeby na czas święceń względnie na czas spełniania przez biskupa innych czynności liturgicznych Najświętszy Sakrament przenieśli do innego ołtarza?

6. Czy można przeszkodzić biskupowi w udzielaniu święceń przy głównym ołtarzu powołując się na zwyczaj, na mocy którego biskup nigdy nie udzielał święceń w tym miejscu? Jeśli tak, to:

7. Czy biskup ma obowiązek udzielić święceń w którejś z kaplic, a gdy kaplice nie nadają się do tego, to w zakrystii? A jeśli tak, to:

8. Czy biskup może zmusić kapitułę, aby część brewiarza odmówiła wcześniej lub później, w celu uniknięcia przeszkody dla udzielania święceń?

9. Czy biskup, działając na podstawie wyżej wspomnianych zarządzeń Soboru Trydenckiego, chcąc udzielić święceń przy wielkim ołtarzu przed czy po odmówieniu części brewiarza, względnie celebrować w kaplicy czy w zakrystii, może zmusić całą kapitułę i wszystkich kanoników, grożąc im odpowiednimi karami, do asystowania przy udzielaniu święceń czy też ma się zadowolić obecnością tych, których zobowiązuje ceremoniał biskupi do towarzyszenia biskupowi, albo też miejscowe zwyczaje przynaglają ich do tego?

10. Czy biskupowi przybywającemu do kościoła katedralnego w celu udzielenia święceń albo dla wzięcia udziału w odmawianiu brewiarza względnie w spełnianiu jakichkolwiek czynności liturgicznych, bez względu na to, czy towarzyszy mu cała kapituła, czy też tylko jej dwaj członkowie, należy przygotować krzesło [*faldistorium*], na którym mógłby spocząć, i klęcznik, na którym mógłby się modlić, czy też może należy zachować zwyczaj, zwłaszcza jeśli jest on niepamiętny, według którego biskupowi nie należy nic przygotowywać? – Na każde z tych pytań Kongregacja Soboru udzieliła odpowiedzi.

Ad 1. Może i powinien święceń udzielić, chyba że zachodzi racja przeciw temu, uznana za taką przez biskupa.

Ad 2. Twierdząco.

Ad 3. Można, byle nie zachodziło przesunięcie w czasie o więcej niż godzinę w stosunku do ustalonego terminu.

Ad 4 – 5. Należy zachować przepisy ceremoniału biskupiego.

Ad 6 – 7. Odpowiedź mieści się w tym, co ustalono w związku z pytaniem pierwszym.

Ad 8. Odpowiedź jest taka, jak na pytanie trzecie.

Ad 9. Można zmusić całą kapitułę, a także duchownych pracujących przy kościele katedralnym, aby asystowali biskupowi celebrującemu uroczyste Mszę świętą przy wielkim ołtarzu.

Ad 10. Należy stosować się do przepisów zawartych w ceremoniale biskupim /lib I, cap. XII/²¹².

W sprawie *Alatrina* rozpatrywanej w dniu 15 sierpnia 1785 r. Kongregacja Soboru zatwierdziła wcześniejsze ustalenia, ale tym razem opowiedziała tylko na dwa pytania: 1. czy biskupowi udzielającemu święceń większej grupie duchownych w kościele katedralnym wolno zwołać wszystkich kanoników i to mimo powołania się przez nich na przywilej na mocy którego w ciągu tygodnia tylko siedmiu kanoników spełnia swoje funkcje. I Czy biskup może kanoników zmusić, aby towarzyszyli mu, gdy udziela on święceń zgodnie z zarządzeniem Soboru Trydenckiego / *sessio* 24, cap.12: *sessio* 23, cap. 8/ i teŹże Kongregacji Soboru w sprawie *Giennen* z 19 czerwca 1728 r.? Czy kanoników odmawiających asystowania biskupowi przy udzielaniu święceń przez niego może on ukarać duchową karą lub także finansową? Na pytanie pierwsze Kongregacja Soboru odpowiedziała twierdząco i krótko, przypominając wcześniejszą sprawę *Giennen*. – Jeśli zaś chodzi o drugie pytanie, to Kongregacja Soboru opowiedziała się za stosowaniem kary finansowej, jeśli tak będzie uważał miejscowy biskup²¹³.

W XIX i na początku XX wieku przypomina się, aby święcenia były udzielane publicznie, to znaczy wobec zgromadzonych wiernych. Właściwie, to od początku Kościoła (Dz 6) zwracano na to uwagę. Szafarz święceń bowiem oczekiwał od uczestniczących w święceniach wiernych, że wypowiedzą się oni przynajmniej w przypadku, gdy uznają kandydata do święceń za niezdatnego do spełniania takiej posługi w Kościele. Z upływem czasu biskup – szafarz pytał o opinię na temat kandydatów do święceń na długo przed terminem udzielania święceń. Ponieważ chodzi tu o coś bardzo ważnego, pozostawiono na wszelki przypadek tę możliwość zgłaszania opinii na temat kandydatów także podczas samego obrzędu święceń. Zwłaszcza, że kandydat przyjmuje święcenia, aby już pozostać wśród wiernych i pracować wśród nich²¹⁴. I to jest ten druga racja, ze względu na którą święceń zwykle udziela się publicznie.

²¹² P. Gasparii, CIC *Fontes*, vol. V, n. 3332, p. 775: n. 3341, p. 782: P. Gasparri, *De sacra ordinatione*, vol. I, n. 102, p. 59 – 60.

²¹³ P. Gasparri, CIC *Fontes*, vol. VI, n. 3845, p. 133.

²¹⁴ P. Gasparri, *De sacra ordinatione*, vol. I, n. 104, p. 62.

4.2. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. mamy dwa kanony na temat miejsca udzielania święceń. Kan. 1008 zobowiązuje biskupa do udzielania święceń na własnym terytorium i zakazuje mu święcenia poza terytorium podległym innemu biskupowi. Są dwa ograniczenia tego zakazu. 1. Zgodnie z kan. 239 § 1 nr 15 kardynałowie mogą spełniać czynności liturgiczne w jakimkolwiek kościele poza Rzymem w stroju pontyfikalnym, o czym powiadają miejscowego ordynariusza. Kardynałowie więc mogą czynić to, czego nie kardynałom kan. 1008 nie zezwala. 2. Poza swoim terytorium biskup nie może używać stroju pontyfikalnego. Konsekwentnie może on udzielać święceń, przy udzielaniu których użycie stroju pontyfikalnego nie było konieczne.

Kan. 1009 jest bardziej szczegółowy. W § 1 tego kanonu wprowadzono rozróżnienie między święceniami zbiorowymi */ordinationes generales/*, a święceniami, które są udzielane w poszczególnym przypadku */ordinationes particulares/*. O święceniach zbiorowych możemy mówić, gdy szafarz udziela nie jednego tylko święcenia i wielu kandydatom. Wielu święceń jednej osobie jednego dnia nawet nie można było udzielić, ponieważ przy święceniach należało zachować przerwy czasowe, żeby przyjmujący święcenia mogli je wykonać / kan. 978 § 1 /. Kan. 978 § 3 zabraniał: 1. dopuszczenia do tonsury i udzielenia któregoś z niższych święceń, 2. udzielenia wszystkich niższych święceń na raz, 3. udzielenia święceń niższych i subdiakonu, oraz 4. udzielenia dwóch święceń wyższych. – Wydaje się, że przypadku udzielenia jednego święcenia, ale wielu kandydatom mamy także święcenia zbiorowe.

Według kan. 1009 § 1 święceń zbiorowych należy udzielać w kościele katedralnym wobec zwołanych w tym celu kanoników miejscowej kapituły katedralnej i publicznie. Święcenia są udzielane publicznie, jeśli kościół w czasie święceń nie jest zamknięty. Jednak nie było obowiązku udzielania święceń zbiorowych w kościele katedralnym. Kan. 1009 § 1 wyraźnie upoważnił biskupa, aby mógł on udzielić takich święceń w innym kościele, byle najgodniejszym w danej okolicy, i w obecności miejscowego duchowieństwa. Chodziło o to, aby święcenia poza kościołem katedralnym odbywały się w podobnych warunkach, jak w kościele katedralnym.

Kan. 1009 § 2 dopuszczał możliwość udzielenia poszczególnych święceń, a więc jednego czy dwóch kandydatów w kościołach i kaplicach nie wymienionych w kan. 1009 § 1, to jest poza kościołem katedralnym względnie poza kościołem najgodniejszym w danej okolicy. Może to więc być kaplica biskupia, kaplica seminaryjna czy kaplica domu zakonnego. Jednak kan. 1009 § 2 domaga się istnienia słusznej przyczyny, aby biskup mógł udzielić

poszczególnych święceń poza kościołem katedralnym i poza kościołem najodgrodniejszym w danej okolicy. F. M. Cappello uważał, że takiej słusznej przyczyny nigdy nie zabraknie²¹⁵.

Według kan. 1009 § 3 pierwsza tonsura i niższe święcenia mogą być udzielane nawet w kaplicach prywatnych. I do tego nie jest wymagana żadna przyczyna. W kan. 1009 § 3 nie ma żadnej wzmianki o konieczności przyczyny w takim przypadku.

Podsumowując to co przedstawiliśmy na temat kan. 1009 §§ 1 – 3 zauważmy, iż kanon ten wymagał właściwie tylko jednego od biskupa udzielającego święceń, mianowicie, żeby udzielał on święceń na podległym mu terytorium Fr. Wernz – P. Vidal zwrócili uwagę na drugi wymóg pod adresem szafarza święceń zawarty w kanonicznym prawie karnym. Chodzi tu o kanony: 2270 i 2272²¹⁶, które zakazują wykonywania jakichkolwiek obrzędów w kościele objętym interdyktem lokalnym, ogólnym czy partykularnym.

4.3. *Papieża Pawła VI Motu proprio Pastorale munus z 30 listopada 1963 r.*

W czasie obrad Soboru Watykańskiego II, bo 30 listopada 1963 r. Pap. Paweł VI (1963 – 1978) ogłosił Motu proprio *Pastorale munus*, w którym / nr 18 / przyznał biskupom ordynariuszom uprawnienie udzielania święceń poza kościołem katedralnym²¹⁷. W 1963 r. obowiązywał Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r., który zakazywał udzielania zbiorowych święceń prezbiteratu, diakonatu i subdiakonatu poza kościołem katedralnym. – Motu proprio *Pastorale munus* / nr 18 / mówi ogólnie o święceniach wyższych, ale chodzi w nim tylko o zbiorowe udzielanie święceń wyższych, ponieważ kan. 1009 § 2 dopuszczał możliwość udzielania święceń wyższych poza kościołem w poszczególnym przypadku. Motu proprio *Pastorale munus* przyznaje uprawnienie biskupom, aby odtąd mogli udzielać święceń zbiorowych poza kościołem katedralnym, czyli w jakimkolwiek innym kościele, a nawet w ogóle poza kościołem. Warunkiem korzystania z przyznanego uprawnienia jest to, by udzielanie święceń poza kościołem wymagał pożytek wiernych, czyli racja duszpasterska. Racja taka prawie zawsze zachodziła, ponieważ jak wszystkim wiadomo, święcenia mogą się przyczyniać do wzbudzania powołań kapłańskich²¹⁸.

²¹⁵ *De Sacramentis, vol. IV, De sacra ordinatione*, Taurini – Romae 1951, n. 568, p. 426.

²¹⁶ *Ius canonicum ad Codicis normam exactum, t. IV, De rebus*, vol. I, Romae 1934, n. 304, p. 391.

²¹⁷ AAS 36 (1964) p. 8.

²¹⁸ B. Belluco, *Novissimae ordinariorum locorum facultates – commentarium in motu proprio Pastorale munus*, Romae 1964, p. 115 – 116

Motu proprio *Pastorale munus* / nr 18 / nie nawiązuje do miejsca udzielania święceń i dopuszczania do tonsury, ponieważ kan. 1009 § 3 przyznał tak szerokie uprawnienie biskupom w tej dziedzinie, że szerszych nie można było dać.

4.4. Papieża Pawła VI Pontyfikał Rzymski z 1972 r.

W dniu 1 stycznia 1973 r. weszły w życie zarządzenia zawarte w motu proprio *Ministeria quaedam* i motu proprio *Ad pasendum* datowane w dniu 15 sierpnia 1972 r. Papieża Pawła VI (1963 – 1978). W wyniku tych zarządzeń przestały istnieć: dopuszczenie do tonsury, ostiariat, lektorat, egzorcystat, akolitat, a także jedno święcenie wyższe, mianowicie subdiakoniat. W miejsce święceń niższych ustanowiono w Kościele katolickim dwie posługi – lektorat i akolitat. Od 1 stycznia 1973 r. jest w użyciu część Pontyfikału Rzymskiego zawierająca ustanowienie lektorów i akolitów oraz przyjęcie kandydatów do diakonatu i kapłaństwa²¹⁹.

Pontyfikał Rzymski Pawła VI nie określa miejsca ustanowienia posługi lektoratu²²⁰, jak kan. 1009 § 3 KPK z 1917 r. nie wypowiedział się na temat miejsca dopuszczenia do obrzędu tonsury i udzielania święceń niższych. Również miejsce ustanowienia posługi akolitu nie zostało wskazane, jak tylko pośrednio. Posługę tę bowiem ustanawia się podczas Mszy świętej²²¹, a Mszę świętą sprawuje się w miejscu odpowiednim, zwykle w kościele (kan. 822 §§ 1 i 3).

Dopuszczenia do grona kandydatów do święceń diakonatu i prezbiteratu dokonuje się publicznie w kościele, względnie w innym odpowiednim miejscu²²². Samych święceń diakonatu i prezbiteratu zwykle udziela się z udziałem licznych rzesz wiernych /*quam maxima frequentia*/ w kościele katedralnym²²³.

Także nowowybrany biskup zwykle otrzymuje święcenia biskupie przy licznych udziałach wiernych w kościele katedralnym²²⁴. Może to być kościół katedralny, w którym nowowyświęcony biskup będzie wykonywał swoje biskupie święcenia, względnie inny kościół katedralny²²⁵.

²¹⁹ *Pontificale Romanum Pauli PP VI, De institutione lectorum et acolythorum, de admissione inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum, de sacro caelibatu amplectendo, editio typica*, Typis Polyglottis Vaticanis 1972.

²²⁰ *Pontificale Romanum, De institutione lectorum...* p.19, n. 1.

²²¹ *Pontificale Romanum, De institutione lectorum...* p. 22, n. 1.

²²² *Pontificale Romanum, De institutione lectorum...* p.25, n.2: p. 29, n. 2

²²³ *Pontificale Romanum, De ordinatione...* p.13 n. 2: p. 31, n. 2: *de more fiat ad cathedram*.

²²⁴ *Pontificale Romanum, De ordinatione...* p.62, n. 9 b: *ordinatio electi fiat de more ad cathedram*.

²²⁵ *Pontificale Romanum, De ordinatione*, p. 62, n. 5.

Znaczenie Pontyfikatu Rzymskiego Pawła VI polega na wprowadzeniu do praktyki nowych pojęć, które zostały teraz rozpowszechnione, ponieważ posługi ustanawiano i święceń udzielano właśnie według tej księgi liturgicznej.

4.5. Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II

Pontyfikat Rzymski Pap. Pawła VI został opublikowany w 1972 r. W trzy lata później, bo w 1975 r. ukazał się Schemat prawa na temat Sakramentów, który podobnie jak Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. zawiera specjalny rozdział IV *o czasie i miejscu udzielania święceń*. Znajduje się on w tytule VI – *święcenia*, część I – *Sakramenty*, księga IV – *posługa uświęcenia w Kościele*. W Schemacie tym kan. 239 odpowiada kan. 1009 KPK z 1917 r. Stwierdza on, że święcenia winny być udzielane w kościele katedralnym z przywołaniem miejscowych kanoników i duchownych danego miasta. I zaraz dodaje, że z przyczyn duszpasterskich święceń można udzielić w innym kościele przywołaniem na tę uroczystość miejscowego duchowieństwa, albo w kaplicy domu biskupiego²²⁶. W dyskusji nad tym kanonem zaproponowano, aby jego tekst podzielić na dwa paragrafy: 1. o miejscu udzielania święceń, i 2. o osobach zapraszanych na święcenia. Ostatecznie przyjęto tekst, w którego § 1 postanawia się, iż święcenia winny być udzielane w kościele katedralnym, ale z powodów duszpasterskich można święceń udzielić w innym kościele tej diecezji albo w kaplicy. Według § 2 na święcenia należy zapraszać duchownych i wiernych świeckich, aby ich liczna rzesza brała udział w tych obrzędach liturgicznych. Zaproponowano też skreślenie tytułu rozdziału IV – o / czasie i / miejscu święceń oraz przeniesienie kanonów znajdujących się pod tym tytułem do rozdziału I, który ma zawierać kanony na temat celebracji i szafarza święceń²²⁷.

Schemat Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1980 r. nie zawiera specjalnego rozdziału z kanonami na temat / czasu i / miejsca święceń. Znaczący to, że odstąpił od ustaleń znanych nam z KPK z 1917 r. i Schematu prawa na temat Sakramentów świętych z 1975 r. O miejscu święceń Schemat KPK z 1980 r. traktuje w kan. 964 §§ 1 – 2, który teraz znalazł się w rozdziale I – *celebracja i szafarz święceń*, tytuł VI – *święcenia*, część I – *Sakramenty*, księga IV – *posługa uświęcenia w Kościele*. To ustalenie w Schemacie KPK z 1980 r., aby o miejscu / i czasie / święceń traktować nie w oddzielnym rozdziale, ale łącznie z materiałem dotyczącym szafarza i obrzędów święceń przeszło do

²²⁶ *Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur*, Typis Polyglottis Vaticanis 1975.

²²⁷ *Communicationes* 10 (1978) n. 2, p. 206 – 207

Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1982 r., w którym mamy kan. 1011 §§ 1 – 2, i aktualnie obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego, w którym o miejscu udzielania święceń traktuje kan. 1011 §§ 1 – 2. Jego treścią zajmiemy się teraz.

Kan. 1011 § 1 stwierdza, że święceń należy udzielać z reguły w kościele katedralnym. Już w kan. 1009 § 1 KPK z 1917 r. istniała taka norma. Słuszność jej nie trudno uzasadnić. Z teologicznego punktu widzenia biskupi są głównymi szafarzami tajemnic Bożych, jak też kierownikami, krzewicielami i stróżami całego życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele / DB 15 /²²⁸. Jest też racja praktyczna. Polega ona na tym, że przyjmujących święcenia jest zwykle wielu. Muszą się oni zebrać w jednym miejscu, żeby święcenia otrzymać. Wypada, żeby zbrali się w kościele, przy którym mieszka i pracuje biskup diecezjalny, bo jest jego kościołem katedralnym.

Jednak kan. 1011 § 1 dopuszcza możliwość udzielenia święceń poza kościołem katedralnym. Motu proprio *Pastorale munus* / nr 18 / przyznało biskupom diecezjalnym uprawnienie udzielania święceń poza kościołem katedralnym nie rozróżniając nawet między święceniami zbiorowymi i poszczególnymi. I jak się zdaje, także w ogóle poza jakimkolwiek kościołem. Kan. 1011 § 1 mówi tylko o kościele lub kaplicy. Ale też nie ma w kan. 1011 § 1 absolutnego zakazu udzielania święceń poza kościołem lub kaplicą. Nie ma takiego zakazu, ponieważ nie ma też ścisłego obowiązku święcenia akurat w kościele. Pamiętamy, że według kan. 1011 § 1 z reguły udziela się święceń w kościele, Czyli nie zawsze i w każdym przypadku.

Kan. 1011 § 1 dopuszcza możliwość udzielania święceń poza kościołem z racji duszpasterskich. Właśnie takie racje mogą przemawiać za święceniami poza jakimkolwiek kościołem lub kaplicą. Podobnie zresztą poza kościołem możemy celebrować Mszę świętą / kan. 932 § 1/.

Kan. 1011 § 2 zaleca, aby na święcenia byli zapraszani tak duchowni jak wierni świeccy. Chodzi o to, by jak jak najliczniej uczestniczyli w tej uroczystości liturgicznej. – Duchownych zaprasza się na święcenia, ponieważ przyjmujący święcenia albo stanie się odtąd duchownym / tak jest w przypadku święceń diakonatu/, albo dołączy do szeregu prezbiterów lub biskupów. Zaś wiernych świeckich zaprasza się na święcenia z tego powodu, że przyjmujący święcenia będzie odtąd pracował dla nich.

²²⁸ Zob. S. C z e r w i k, *Biskup i liturgia w świetle dokumentów Vaticanum II oraz odnowionych ksiąg liturgicznych*, Kielecki Przegląd Diecezjalny 51 (1975) nr 4 – 5, s. 209

4.6. *Papieża Jana Pawła II Pontyfikat Rzymski z 1990 r.*

Wypadnie nam zacząć od paru uwag wstępnych. – Pontyfikat Rzymski Jana Pawła II zawiera tylko obrzędy święceń biskupa, prezbitera i diakona. Nie zawiera zaś danych o posługach lektora i akolity. Stąd, mając na uwadze Pontyfikat Rzymski Jana Pawła II, nie możemy nic powiedzieć o miejscu ustanawiania tych posług. Możemy natomiast mówić o miejscu udzielenia święceń biskupowi, prezbiterowi czy diakonowi. I przedstawimy te dane, ponieważ stanowią one uzupełnienie do kan. 1011 §§ 1 – 2, który stanowi o święceniach tak ogólnie, że nawet nie rozróżnia między poszczególnymi święczeniami. Inaczej jest w Pontyfikale Rzymskim Jana Pawła II, gdzie traktuje się o poszczególnych święceniach. Co więcej, wprowadza się dalsze rozróżnienia.

Jeśli święcenia biskupie przyjmuje prezbiter, który ma zostać biskupem diecezjalnym, to jego święcenia winny się odbyć w kościele katedralnym, ponieważ nowowyświęcony biskup stanie się głową miejscowej wspólnoty eklezjalnej. Jako biskup diecezjalny będzie miał władzę zwyczajną, własną i bezpośrednią w powierzonej mu diecezji. / kan. 381 § 1 /. Biskupi diecezjalni są też głównymi szafarzami tajemnic Bożych / kan. 387 / jak też krzewicielami i stróżami całego życia liturgicznego / DB 15/, a także kierownikami karności kościelnej / KK 26 /, troszczą się o zapewnienie wiernym posługi pojednania posyłając do powierzonych im wiernych prezbiterów z uprawnieniami do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania / kan. 969 § 1 / – Prezbiterów, którzy przyjmują święcenia biskupie, by służyć w jakiejś diecezji jako biskupi pomocniczy, mają przyjąć te święcenia w kościele katedralnym, albo w innym kościele tej diecezji. – Ze względu na spełnianą rolę przez biskupów we wspólnocie Kościoła, tak diecezjalnych jak pomocniczych biskupów święci się wobec licznie zgromadzonych wiernych²²⁹.

Drugim stopniem kapłaństwa i niższym od biskupstwa jest prezbiterat. Święcenia prezbiteratu przyjmują diakoni. Przyjmują oni święcenia, aby głosić Ewangelię / kan. 757 i 764 /, być pasterzami wiernych i sprawować kult Boży jako prawdziwi kapłani Nowego Testamentu / KK 28 /. Prezbiterzy wspomagają biskupów w spełnianiu posługi uświęcenia. Są oni sprzymierzeńcami i pomocnikami Boga / DK 5 / i sługami Jezusa Chrystusa wśród ludów / DK 2 /. Mają udział w kapłaństwie Chrystusa / DK 8 /. Święcenia prezbiteratu winny się odbyć w kościele katedralnym albo w kościele tych wspólnot, z których kandydaci do święceń wywodzą się, względnie w kościele mającym większe znaczenie w okolicy. Święcenia prezbiteratu zakonników

²²⁹ *Pontificale Romanum, De ordinatione*, n. 21 – 22, p. 6.

mogą być przeprowadzone w kościele tej wspólnoty zakonnej, przy którym wyświęceni prezbiterzy będą wykonywali swoją posługę jako prezbiterzy. – Liczny udział wiernych tych wspólnot jest pożądany²³⁰. Jak widzimy, dopuszcza się dużą różnorodność, jeśli chodzi o miejsce udzielania święceń prezbiteratu.

Trzecim, aktualnie ostatnim i najniższym stopniem święceń jest diakonat. – Diakonów święci się nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi. Święceń tych udziela się mężczyznom, którzy wcześniej ustanowieni zostali lektorami i akolitami. Diakoni spełniają wiele czynności liturgicznych. Są zwyczajnymi szafarzami sakramentu chrztu / kan. 861 § 1 / uzależnionymi od biskupa, jeśli chodzi o chrzest dorosłych / kan. 863 /, a od proboszcza, jeśli chodzi o chrzest dzieci w zwyczajnych warunkach / kan. 530 nr 1/. Przechowują Najświętszy Sakrament / kan. 943 /, udzielają Komunii świętej sobie oraz innym / kan. 911 § 1 /. Zanoszą Wiatyk choremu / kan. 911 § 2/. Mogą być delegowani do błogosławienia zawieranego małżeństwa / kanony: 1008 § 1: 1111 § 1: 1016 § 2: 1121 § 2/. – Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II jest za tym, aby święcenia diakonatu odbywały się w kościele, i może to być kościół katedralny, albo kościół należący do wspólnoty zakonnej, kościół tych wspólnot eklezjalnych, z których pochodzi kandydat do święceń, albo też inny jeszcze kościół mający większe znaczenie w danej okolicy Zawsze z udziałem licznej rzeszy wiernych²³¹. Z kan. 1011 § 1 wiemy, że może to być nawet kaplica, nie kościół.

Z tego co przedstawiliśmy wynika, iż miejsce określone dla święcenia diakonów jest identyczne z miejscem święcenia prezbiterów. A same święcenia są różne. Jasne więc wydaje się, że Pontyfikał Rzymski Jana Pawła II nie tyle zakazuje, gdzie nie można święcić, ile wskazuje miejsca, gdzie to można czynić. I to jest właśnie charakterystyczne dla przepisów dotyczących miejsca udzielania święceń.

Zakończenie

W tym miejscu przedstawimy dwa kanony, to jest 743 i 773 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich, ponieważ odpowiadają one czterem kanonom, bo 1008 – 1011 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. Kanony 743 i 773 znajdują się w tytule XVI / KKKW dzieli się na 30 tytułów / – kult Boży, a zwłaszcza sakramenty, rozdział VI. – *de sacra ordinatione*, a więc o święceniach. Pamiętamy, że tytuł VI / księgi IV – *posługa uświęcenia w Kościele, część I – sakramenty* / Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła

²³⁰ *Pontificale Romanum, De ordinatione*, n. 108 – 109, p. 55.

²³¹ *Pontificale Romanum, De ordinatione*, n. 182, 184 p. 102

II nosi tytuł – de ordine. Ale zastanawiano się, czy nie powinno być: *de ordinatione*. Ostatecznie zrezygnowano z użycia wyrazu *ordinatio* w tytule VI, ale znajdujemy go w tytule rozdziału I, i III. Znaczy to, że jest on jednym z ważniejszych wyrazów w kanonach na temat święceń.– Teraz możemy się zająć samymi kanonami 743 i 773.

Kan. 743 znajduje się w rozdziale VI / tytułu XVI – KKKW/. I to zaraz po tytule rozdziału VI. Zajmuje więc takie samo miejsce, jak kan. 1008 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. W kan. 743 stwierdza się: w sakramentalnych święceniach udzielanych przez biskupa mocą współdziałającego z nim Ducha Świętego ustanawiani są wyświęceni szafarze, którzy otrzymują posługę i władzę przekazaną przez Chrystusa Pana apostołom, i na różnych stopniach mogą owocnie głosić Ewangelię, duszpasterzować wśród ludu Bożego i uświęcać. – Omówimy krótko ten tekst. Nazwanie święceń sakramentalnymi nie mówi, że są także święcenia niesakramentalne, bo takich święceń nie ma. Oznacza natomiast, że święcenia są sakramentem czyli stanowią one czynność sakramentalną. Ta czynność sakramentalna jest dopełniana przez biskupa przy współpracy z Duchem Świętym. Pracujący nad sformułowaniem kan. 1008 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II zastanawiali się, czy nie umieścić w tym kanonie wzmianki o Duchu Świętym. Uznano, że nie jest to konieczne. Zapewne dlatego, że udział Ducha Świętego w udzielaniu święceń jest związany z działaniem samego Chrystusa, który jako główny i pierwszorzędny szafarz udziela każdego sakramentu, korzystając przy tym z drugorzędnego szafarza – człowieka. Święcenia powodują, iż szafarze stają się, wyświęceni, w odróżnieniu od niewyświęconych. To odróżnienie polega na tym, że tylko szafarze wyświęceni otrzymują posługę i władzę taką, jaką Chrystus Pan dał apostołom. Są różne stopnie tej posługi i władzy. Dlatego też są różne stopnie wyświęconych szafarzy. Jednak to wszyscy wyświęceni szafarze, jakkolwiek w różnym stopniu spełniają trzy posługi: głoszenia Ewangelii, duszpasterzowania i uświęcania.

Ciekawe, iż w kan. 743 mówi się o różnych stopniach święceń, ale nie wymienia się żadnego z tych święceń mimo, iż nie jest tych święceń wcale tak dużo. W kan. 1008 KPK Jana Pawła II też nie wymienia się święceń, ale czyni się to już w kan. 1009 czyli następnym. Tymczasem w kan. 744 KKKW wcale nie ma danych na temat święceń, tylko mówi się już o szafarzu święceń.

W kan. 743 nie wspomina się wcale o charakterze sakramentalnym udzielanym w sakramencie święceń. Nie mówi się też, że wyświęcony szafarz działa w osobie Chrystusa Głowy / *in persona Christi Capitis*/.

Wreszcie w kan. 743 nieco inaczej przedstawione są trzy posługi oraz ich kolejność. Według kan. 1008 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II

istnieją trzy posługi, mianowicie: nauczania, uświęcania i rządzenia, a kto te trzy posługi spełnia, ten duszpasterzuje. Tymczasem według kan. 743 KKKW jest taka poługa: duszpasterzowanie i znajduje się ona między posługą pierwszą – posługą głoszenia Ewangelii, a trzecią: posługą uświęcania. Dodajmy, że posługa głoszenia Ewangelii jaśniej mówi, o co chodzi, niż posługa nauczania. Wydaje się, że posługi powinno się rozumieć tak, jak w kan. 743 KKKW – Tyle o kan. 743 tego KKKW. Ciekawe też jest, że kan. 743 w ogóle nie wspomina o posłudze rządzenia. Być może chodzi o to, że rządzenie w Kościele, to jest właściwie służba. Stąd Papieża określa się jako: *servus servorum Dei*. Możemy więc powiedzieć, że rządzenie w Kościele to jest duszpasterzowanie.

Drugi kanon, którym chcemy się zająć, to jest kan. 773. Znajduje się on w tytule XVI, artykuł 4 i ostatni w rozdziale VI. Jest więc daleko od kan. 743. Ten artykuł 4 zawiera kanony traktujące o czasie, miejscu, dokonywaniu adnotacji o święceniach i o świadectwie święceń. Jest to ostatni artykuł tego rozdziału VI na temat święceń, a mówi on właściwie o czterech problemach, w trzech kanonach. Jest to możliwe, ponieważ o czasie i miejscu traktuje w jednym kanonie, właśnie kolejnym 773. Kanon ten stanowi, że święceń należy udzielać z licznym udziałem wiernych w kościele, w niedzielę lub w święto nakazane, chyba że racja przemawia za czym innym.

Nasuwają się dwie uwagi na temat tego kanonu 773. Pierwsza, to ta, że o czasie i miejscu święceń mówi on jeszcze krócej, niż kanony 1010 i 1011 Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. Druga, że mówi o czasie i miejscu święceń nie w tym miejscu, gdzie to czyni Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, a w tym miejscu, gdzie była mowa o czasie i miejscu święceń w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. Ponieważ KKKW jest opublikowany w 1995 r. czyli w kilkanaście lat po Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, może się jeszcze zdarzyć, że kanony o czasie i miejscu święceń wrócą kiedyś na dawne miejsce czyli pod koniec kanonów na temat święceń.

De sacrae ordinationis celebratione

Studium hoc proemio, parte principali et conclusione constat. In proemio canones 1008 – 1011 §§ 1 – 2 Codicis Iuris Canonici Joannis Pauli Papae II obiectum huius studii esse, dicitur. Pars principalis opusculi in quattuor particulas subdividitur: 1. Sacramentum ordinis (can. 1008 – 1009 § 1) 2. Ritus sacrae ordinationis (can. 1009 § 2). 3. Tempus sacrae ordinationis (can. 1010). 4. Locus sacrae ordinationis (can. 1011 §§ 1 – 2).

Ad 1. Can. 1008 et can. 1009 § 1 notionem sacramenti ordinis continent. De sacramento ordinis in luce vetetis iuris auctor enarrat. Ius vetus est ius a Christo Domino usque ad Codicem Iuris Canonici Pio – Benedictini de 1917 anni. – Sciendum est, quod secundum Clementem Romanum (+ 101) ordinatio est sacramentalis, sed ordines sunt duo, nempe episcopi seu presbyteri – unus gradus, et diaconi – alter gradus ordinis. Hippolytus Romanus (+ 235) in Traditione apostolica iam de tribus ordinationibus nempe episcoporum, presbyterorum et diaconorum scribit. Immo, a saeculo III octo gradus ordinum enumerantur, id est episcoporum, presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum, acolythorum, exorcistarum, lectorum et ostiariorum. In medio aevo albigenses et valdenses contra sacramentum ordinis pugnabant. Innocentius Papa III in littera Eius exemplo diei 16 decembris 1206 anni doctrinam Ecclesiae tunc temporis contra valdenses et albigenses defendebat. John Wyclif (+ 1384) docebat: nullus est praelatus, nullus episcopus, dum est in peccato mortali. Martinus Papa V in const. Inter cunctas diei 4 maii 1415 errores J. Wyklif condemnavit. Martinus Luther declarabat, certum est in manu Ecclesiae aut Papae non est statuere articulos fidei, immo nec leges morum seu bonorum operum. Concilium Tridentinum errores Martini Luther in sessione XXIII condemnavit simulque explicavit: ordinem sive sacram ordinationem esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum et non esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis. Sub fine saeculi XIX et in initio saeculi XX errores circa sacramentum ordinis modernistae revelabant. Doctrinam modernistarum S. Congregatio S. Officii decreto Lamentabili die 3 iulii 1907 anni et S. Pius Papa X in encicl. Pascendi Dominici gregis die 8 septembris 1907 anni condemnauerunt.

Codex Iuris Canonici de 1917 anno in can. 948 edocet, quod ordo ex Christi institutione clericos a laicis in Ecclesia distinguit ad fidelium regimen et cultus divini ministerium. In can. 949 statuit, quod sunt ordines maiores nempe presbyteratus, diaconatus et subdiaconatus, et ordines minores seu acolythatus, exorcistatus, lectoratus et ostiariatus. In can. 950 de consecratione episcopali et de prima tonsura memoratur.

S. Congregatio S. Officii die 22 martii 1918 anni declaravit, quod documenta edita contra modernistas seu S. Pii X enc. Pascendi Dominici gregis, iam supra memorata, et eiusdem Papae motu proprio Sacrorum Antistitum diei 1 aprilis 1910 anni obligant post publicationem Codicis Iuris Canonici Pio – Benedictini.

Codex Iuris Canonici Joannis Pauli Papae II de sacramento ordinis in can 1008 et in can. 1009 § 1 tractatur. Canones 1008 et 1009 § 1 nunc temporis vigent. Hac de causa paulo fusius commentantur, ut fas est.

Ad 2. De ritibus sacrae ordinationis in can. 1009 § 2 legitur: conferuntur manuum impositione et praecatione consecratoria, quam, pro singulis gradibus libri liturgici praescribunt. Libri liturgici in can. 1009 § 2 memorati praesertim duo sunt, nempe: Pontificale Romanum auctoritate Pauli PP. promulgatum, De ordinatione diaconi, presbyteri et episcopi, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1968: Pontificale Romanum auctoritate Pauli PP. VI eidem Joannis Pauli PP. II recognitum, De ordinatione episcopi, presbyterorum et diaconorum, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1990. In studio primum ritus ordinationis diaconi, deinde ritus ordinationis presbyteri et in fine ritus ordinationis / olim dicebatur – consecrationis / episcopi, praesentantur. Heic summatim dicatur, quod omnis ordinatio per impositionem manuum Episcopi et precem ordinationis candidatis donum Spiritus Sancti pro munere diaconorum, presbyterorum et episcoporum confertur.

Ad 3. De tempore sacrae ordinationis in luce iuris veteris, Codicis Iuris Canonici Pio – Benedictini, Motu proprio Pastoralis munus Pauli Papae VI, Pontificalis Romani Pauli Papae VI de 1968 anni, Codicis Iuris Canonici Joannis Pauli Papae II, Pontificalis Romani Joannis Pauli Papae II de 1990 anni, agitur.

Ad 4. Item de loco sacrae ordinationis vetera et nova iura canonica et liturgica tractantur.

In fine studii canones 743 et 773 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium breviter commentantur.